

HÊVIYA WELEÎT

*GERYENEK DI NAV KURDÊN SOVYETA BERÊ DE
HER JI TIBLÎSÊ HETA DERRORA SINORÊ ÇÎNÊ*

Nezîf Mayî

APEC

HÊ VIYA WE LÊT

*GERYENEK DI NAV KURDÊN SOVYETA BERÊ DE
HER JI TIBLÎSÊ HETA DEDORA SINORÊ ÇÎNÊ*

Nezîf Mayî

APEC

Weşanên APEC

No: 53

Çapa yekemin 1994

HÊVIYA WELÊT

Nivîsîna:

Nezîf Mayî

Wêneyê berg:

Anton Mirzoyev

© APEC-TRYCK & FÖRLAG

Spångavägen 345

Box 3318

S-163 03 Spånga / Sweden

Tel: 08-761 81 18

Fax: 08-761 24 90

ISBN: 91-87730-53-7

APEC

PÊŞKÊŞ

Ev çend gotine, ev dîtine, ev lorîn û strane ji hemû kurdên mişext û derbeder re pêşkeş in.

Bi tomarkirina van peyvan di nava van ropelan de silavên dayk û xwişkên ku li derdora sînorê Çînê dijîn , digel xwezî û hîviyên serxwebûna Kurdistanê, ji her welatparêzekî re vedigohêzim û vedigêrim

Di nav van rûpelan de, dengê lorîna (Şera Elî) ji bajêrê Tîblîsê bo hemû evîndarên welêt dikem diyarî.

Nazîf Mayî

SIPASÎ

Li pêşiyê ez sipasî kekê xwe Mehfoz Mayî dikem ji bo handan û alîkariya wî bo nivîsandina vê pirtokê.

Sipasî hemû hevalên vê geryanê dikem ji bo alîkariya kişandina wêneyên fotografî û vêdiyoyê, û ji bo bîrhatinên wan rojên xweş me bi hev re bûrandîn.

Pêşgotin

Xwandevanên kolicên cur bi cur li danîşgehên Swêdê, li gor programa xwandn a xwe, lêkolîn û serdanan dikin, ji bo destxistina rastî (fakta) û zengînkirina zanistê li ser babetên cuda cuda.

Xwandevanên Kolîca Bilind a Mamostayan li Stockholmê vî mafê xwe bi gelek şêweyan bikartînin. Piraniya wan serdana welatên din diken ji bo ku agehdarî û zanabûnê li ser sîstema fêrbûn û perwerdekirinê werbigrin û jê fêrbibin.

Berpîrsên Kolîca Bilind a Mamostayan li Stockholmê ev rêye ji xwandevanên biyanî re xweş kir, ku bikaribin biçin serdana welatên xwe biken û lêkolînan li ser babetên cihê cihê çêbiken. Lê mixabin xwandina me di demek wesana de bû ku ji bo Kurdan rê tunebû bikaribin biçin welatê xwe. Kurdistan hêşta li bin lingên koloniyalîstanê de dinale. Xwandin û nivîsîna bi zimanê kurdî qedexeye. Wê çaxê hêşta perça Kurdistanê başûr li bin deselatdariya rijêma Iraqê de bû. Lewma biryar hat dan ku grûpa Kurd biçin bo nav Kurdên Yekêtiya Sovyetê ji ber ku li wê derê şagirdên Kurd dîsa zimanê kurdî jî dixûnin.

Qonaxên sefera me jî ketine Gurcistanê û Kazakistanê. Ji ber çend egeran me nikaribû biçin Ermenistanê. Yek ji wan egeran jî, şerê di navbera Ermeniya û Azeriyan de bû. Dîsan jî hêşta çî grupên Kurd serdana Kurdên Kazakistanê nekiribûn. Llewma me berê xwe da wan welatan.

Roja 2`ê Novemberê (çirîya paşîn) a 1990`ê, em şeş kes, seyda Reşo Zîlan û dû hevalên din ji bakûrê Kurdistanê, ez bi dû hevalên din re ji başûrê Kurdistanê bi hev re çûne vê seferê.

Helbet ev serdane ji aliyê Kolîca Bilind a Mamostayan ve li Stockholmê hatibû fînanskirin û amadekirin.

Gera me bo Yekêtiya Sovyetê di demek balkêş û nazik de bû.

Heyecana Perestroykê û Glasnostê hêdî hêdî xwe bi nava wan millet û cîmhorîyetan de berdabû. Roj, roja daxwaziya serxwebûnê bû. Lê, hêşta jî tevliheviyek mezin çênebibû.

Gera me 22 rojan vekêşa û bi çar qonaxan ve tamam bû:

Qonaxa yekem, bajêrê S:T Peterborg (Lênîngad)ê bû. Di vê qonaxê de me serdana Pişka Kurdî ya Enstîtuya Rojhelatnasiyê kir.

Qonaxa duyem, paytexta Gurcistanê, bajêrê Tîblîsê bû. Li Gurcistanê nêzî 33 hezar Kurd dijîn. Hemû jî Kurdên yezîdî ne. Di navbera 6`ê heta êvariya 11`ê Çirîya Paşîn de me karîbû gelek aliyên jiyana Kurdên wê derê bibînin. Her ji xwandin û folklorê bigre heta şînî û tazîyan.

Qonaxa sêyem, bajêrê Alma- Ata, paytextê Kazaxistanê bû. Ji 11-20`ê mehê em mêvanên Kazakistanê bûn. Li wir nêzî 25 hezar Kurd hene. Kurdên wê derê dibêjin ku nêzî pêncî hezar Kurd li wir dimînin. Giş Musilman in. Di vê demê de, me serdana dû gundên Kurdan kir. Li vir hêştta def û zurne folklorê kurdî berz û bilind dikin. Herwesana bi berpîrsên Akademiya Zanistî ya Kazakistanê re rûniştin çêkir.

Qonaxa çarem, bajêrê Moskvayê bû. Di vê qonaxê de me serdana Enstîtuya Rojhelatnasiyê kir û bi Lazerîf û Hesretîyan re hevpeyvînek dirêj çêkir. Ji 20- 24`ê mehê em li Moskvayê man.

Piraniya van gotinên hatîne nivîsandin min ji kasetên xwe yê vediyoyê derxistine. Li hinek ciyan me`niya kelîmê nayê zanîn, û li hinek ciyan jî woşe baş nayê gohdarîkirin. Dibe ku di nivîsînê jî de ew woşe şaş hatibin nivîsandin. Lewma jî li pir ciyan min nîşana pîrsê danîne yan jî xistine nava kivanan de. Ez ji xwandevean û xwediyên gotin û stranan dawa lêbûrîne dikem. Herwesana jî min nexwast destkariyê di nivîsandina zmên de bikem. Wan çawe xeber daye, min jî wek gotina wan nivîsandiye. Lewma dibe ku ji aliyê gramerê ve hinek kêmasî hebin.

KORTIYEK LI SER KURDÊN SOVYETA BERÊ

Wek tê zanîn Kurdên ku li cîmhorîyetên Sovyeta berê de dimînin, li demên cuda cuda, di navbera çendsed salan de, ji ber gelek egeran war û cihên xwe, mal û halê xwe, ax û welatê xwe hiştine mişextî (koçber) wan welatan bûne. Pîraniya wan di derdora şerê di navbera Rûsan û Tirkan da sala 1918`ê de ber bi wan welatan reviyane. Ji aliyek ve siyaseta Tirkan, DÎN wek metodek bi kar danî ji bo şer û kwîna di navbera milletan de çêbike. Îca çi Ermenî û Kurd. Ççi Kurd û Tirk., Çi Aşûrî û Musilman. Çi jî Kurdên musilman û Kurdên yêzedî. Ji aliyekê din ve revîna wan jî bo egera jêkbelavbûna wan. Çunkî her komek ji bo welatên cihê cihê hatine surgonkirin.

Li derdora sala 1930`î de bi hezaran Kurd surgonî deverên Asiya Navîn û Kazakistanê bûn. Ev çende bo sedemek mezin ku yekêtiya Kurdan li dervey Kurdistanê jî çênebe.

Li gor amar (hejmartina) sala 1989 ê, 153 hezar Kurd li cumhoriyetên Sovyetê dijyan. Lê mirov nikare vê amarê bi rastiyekek bîngêhîn bizane ji ber ku gelek Kurd bi xelkên milletên din tînin hejmartin, yan jî gelek xwe nivîsandine wek Tirk, Ermen û hwd... ji ber sedemên kar û jîyanê. Herwesa yê ku pasporta wan jî heye, ne nivîsandiye ku ew Kurd in. Li gor rapora ku (Tajdîn Broyêv) di konferensa Moskva yê de pêşkêş kiribû, hejmara Kurdên li welatên Sovyeta berê bi vî awayî bû:

Rûsya	5000
Ûkrayna	400
Ûzbekistan	1800
Kazakistan	25500
Gurcistan	33300

.....
*Gotara Tajdîn Broyêv, ku di konferensa Moskva yê de xwendibû *Armanç*, hejmar 142.

Azerbêcan	12200
Qirgistan	14200
Tacîkistan	100
Ermenistan	56000
Turkmenistan	4400

Di nemana Sovyetê de jî xêrek ji Kurdan re tune bû. Gelek gelan serxwebûna xwe stand. Kurd ketine di nava şerên ku di navbera wan gelan de çêdibûn. Ji kuştin, kembaxî û malwêranîyê zêdetir tiştêk para Kurdan nema. Nemaze, di şerê ku di navbera Ermenistan û Azerbêcanê de.

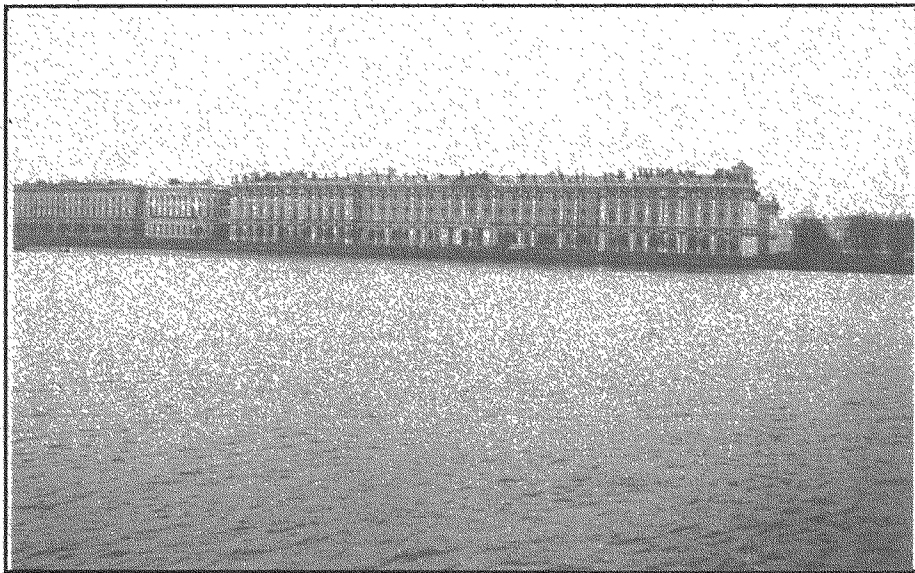
Di van serdemên nexweş de jî Kurdên welatên Sovyeta berê her dixebitin ku yekêtiya xwe çêbikin, mîna wê konfrensa ku di 14-15 çiriya pêşîn sala 1992'an de li Moskvayê û konfresa damezrandina komeleya Kurdên Sovyeta berê, ku di 1-5 Îlona 1993'an de li bajarê Grasnederê çêbû bû.

Qonaxa yekem

S:T Petersburg
(LENINGRAD)

Roja 2`ê Çiriya Paşîn a 1990`ê, em şeş kes li balefîrxana Stockholmê- Arlanda kombûn û ber bi Yekêtiya Sovyetê, bajêrê Lênîngradê firîn. Dema ku em giheştûn balefîrxanê (frokxanê) xortekê Rûs li benda me bû. Ev zelame rêberê sefera me bû her ji roja yekê, li her çar qonaxan de, heta dawîya gera me. Wî zimanê swêdî baş dizanî, li aliyê şiketa seferê ve hatibû amadekirin. Em li pasek taybetî swarbûn û berif bajêr ketine rê. Li hotêla (Prî Baltîkaya) bo demê çar şev û çar rojan cîwar bûn.

Subeya roja 3`ê Çiriya Paşîn, em li bajarê Lênîngradê gêrandin, ciyên giring û mûzeyên bi nav û deng nîşanî me dan, ji wan jî mûzeyaya Ermîtaj bû. Ev bajêr bajêrek pir mezin û xweş e. Dikeve ser lêva behrê, ava behrê wek çem û robaran bajêrî ji hev perçe dike.

Dîmenekê mûzeyaya Ermîtajê li bajarê S:T Peterborg.

Pişka Kurdî ya Enstîtuya Rojhelatnasiyê

Spêdeya roja 5`ê Çiriya Paşîn a 1990`ê, em çûn bo serdana Kabînetê Kurdnasiyê. Mirovên ku di wê Kabînetê de kar dikirin yek ji wan seydayê hêja Ordixanê Celîl bû.

Me ji seydayê berêz Ordixanê Celîl xwest ku ew bi kurtahî li ser kar û xebata Kabînetê bo me baxive, ewî jî ev gotina xwarê pêşkeş kir:

Seyda Ordixanê Celîl li ser karê Enstîtûyê xeber dide

-Ev kabînete 1959`ê salê miha Şibatê hatiye vekirin. Serokê kabînetê, akademîk Orbelî bû, miroveki zana û îlimdarekê dinê eyan bû. Ewî Kabînet teşkîl kir û hilda ser milê xwe serokatiya kabinetê.

Piştî Orbelî rehetî Qenatê Kurdo 1961`ê salê heta 1985`ê salê serokatî hilda ser milê xwe. Di Kabinetê de dixebitin çend mirovek, nîke dixebitin pênc mirov. Berî niha Kabînet zengîn bûbawer bike dehdazde merov tê de hebûn. Qenatê Kurdo, we navê wî bihîstiyê çû reh-

metê, zimanzanekî gelekî bi şohret bû. Derheqa Qenatê Kurdo ez çu nabêjim çunkî êdî navê wî bixwe dibêje kanê ew kiye û çî kiriye. Yên ku di Kabînetê me de dereca îlim wergirtine, gelek hevalên me ji Ermenistanê ne, Yêrivanê, û herwesan jî ji Iraqê, hind şagirdê me jî ji cimhoriyatên Sovyetin. Nêzî panzde- bîst hatine vira û doktora xwe standine.

Em çî dikin di Kabînetê me de; em mijûl dibin pirsên Qurna Navîn, edebiyat, folklor û ziman. Ez destpêkem jî ziman: Îlimdarekî Kurdnasiya Sovyetî Qenatê Kurdo di vê Kabinêtê de dest bi xebata zimanzaniyê kirine. Di dereca Kurmancî de û herwesan jî di soraniyê de. xuşka Zerê bi zarava soranî ve mijûl dibe, doktora wergirtiye).

Herwesan seyda Qrdîxan navên wan kesan jî tîne zimên yên ku nêzî 30 salan di wê kabînetê de xebitûne û li ser Zembîlfroş û Şerefname doktora wergirtine.

Grûpa gera me û karmendên Enstîtûyê

- *Xuşka Zerê nuka derbazî zarava Hewremanî bû ye û li ser dîwana Mewlewî dixebite û hazir dike. Di zimanzaniyê de qîzek jî heye şagirda Zerê ye. Lê emê bizanbin ka dê çawe be, çunkî zehmet e, em ji Kurdistanê dûrin. Derheqa Mosiliyan, eve sî sal in di vê kabînetêde kar dike, karekî paqij kiriye, bîografiya kurdan çêkiriye ku di 1963 ê salê de çap bû. Kitêba Zembîlfroş çap kir, neşir kir, tarîxa Şerefname ya Mele Bayezîd tercumey kurmançî kiribû, wê û Qenatê Kurdo hazir kirin û çap kirin. Hêdî hêdî ez jî pîr dibim tişt li bîra min namîne! uh belê raste kitêba lîrika Kurdan neşir kir).*

Dîsan seyda behsa wan kesan kir yên ku şerefname ji farisî wergerandine rûsî û dû cildên wê sala 1963`ê hatibûne belavekirin. Herwesan Apê Qrdîxan axiftina xwe dûm dide û dibêje:

(..nuka kîtabek li çapê ye li ser EMIRETA BABAN, çunkî dewleta Kurdan nebû. Emîratê wan û eşîretê wan hebûn. Li vir xortekî din jî heye, eve dû sale li cem me dimîne û dixwîne. Navê wi jî (Pêtroviç Andrêy) ye. Ew bi îranê ve mijûl dibe dawiya sedsaliya nuzdan û destpêka bîstê. Eve yên ku hazirin û li vira kar diken. Yên din jî, yênkû carek din dixwazim bînim bîra xwe Qenatê Kurdo li ser ziman, tarîx û

edebiyatê îlimdarekê mezin bû, çû rehetê. Ez bixwe jî li ser zargotin û edebiyata Kurdî kar dikem).

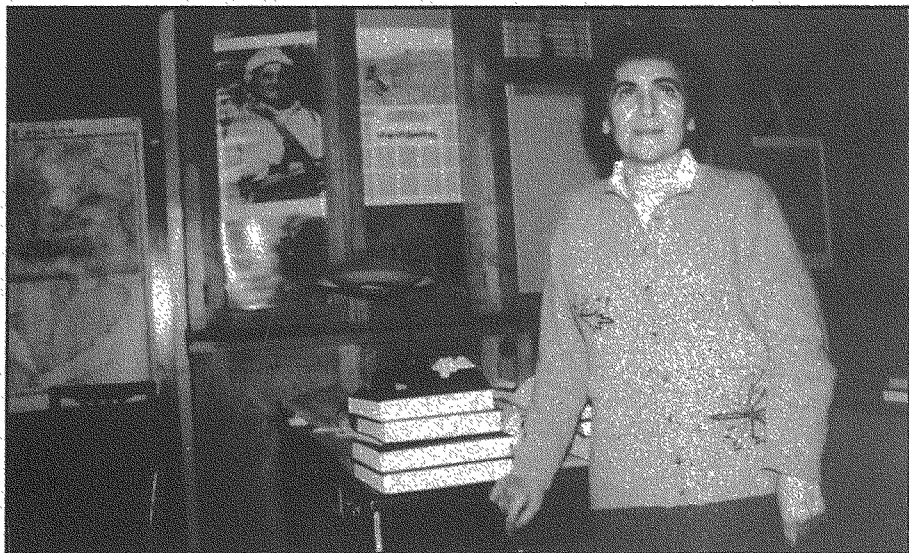
Herwesan seydayê hêja Qrdîxanê Celîl bi kurtahî behsa wan kesan kir yên ku li cem wan xwandina xwe xilaskirine.

XEMLANDINA ENSTÎTUYA KURDNASIYÊ

Cihê Kabînetê Kurdnasiyê di nava avahiyekê mezin de bû û di wî avahî de gelek kabinetan tê de karên xwe dikirin.

Jora ku em tê de ronîstibûn bi nexşeyê cîhanê û wêneyên Markis , Engels li alekî û wêneyê Qenatê Kurdo li alê din, li hindavî serê wan jî bi wêneyê nemir Barzanî, jora xwe xemlandibû.

Piştî ku em ji wêderê xelas bûn seyda Ordîxanê Celîl bi me re hat û em bi hev re derketin nava bajêrê S; T Peterborg heya êvarek direng em geryan.

P. r. Zerê li jora karkirinê

Gelek cihên xweş nîşanî me dan

Bi vi awayi em, seyda Ordîxanê Celîl û Kabînetê Kurdnasiyê ji hevdû veqetan. Dunya jî weke em Kurd dibêjin `` merg û mirne` belkî êdf em hevdû nebînin, lê ez hêvîdarim ku ev Kabinete her tim geş bibe û pêşde here. Bila Kabinetên Kurdnasiyê li Cihanê her zêde bibin.

Seyda Ordîxanê Celîl û grupa geriyane li S; T Peterborg

Seyda Ordixanê Celîl û N. Mayî

Qonaxa d yem

GURCISTAN

Gurcistan yek bû ji Cimhoriyetên Sovyeta berê. Hijmara xelkê Gurcistanê nêzîkî pênc milyon û pêncsed hezar mirovan dibe. Rojhelatê wê Oristan, rojava behra Reş, başûr Tirkîye û Ermenistanin, bakurê wê jî Qefqas û Oristanin, paytexta wê Tîblîs e.

Nêzîkî heştê (80) millet di nava Gurcistanê de dijîn, wek: Azirîl 250 hezar, Ermenî 500 hezar, Kurd 33 hezar, û herwesan Rûs, Qefqas, Grêko.....hwd.

Ji zargotina Gurciyan 2-3 milyon Gurcî li Tirkîyê dimînin, 90 hezar li Ewropa û 70 hezar ji li Iranê diminin.

TÎBLÎS

Êvara roja 6'ê meha çiriya paşîn a 1990'ê, em geheştin bajêrê Tîblîsê, paytextê Gurcistanê. Helbet rêberê me kurecihêlê Rûs bû navê wî Sergêy bû. Em çûn Hotêla ÊRVIYA . Hêştta me timam bêhna xwe venekirî gelek ji kurdên me yên ku li Tîblîsê dimînin hatine cem me û bixêrhatina me kirin, bi serdana me gelekî kêfxweş û dilşa bûn.

Roja paştîr, piştî nanxwarina spêdê em li trumbêlan swar kirin û em li cihên binavûdeng û dîrokî li Tîblîsê gêrandin. Ji wan cihên ku em birinê çiyakê hindavî bajêrê Tîblîsê bû. Em bi DAVERISTA elektrîkê çûne serê wî çiyay, lê mixabin wê rojê mij û moranê xwe bi ser bajêr de girtibû mirov nedikarî her tiştî bi zelalî bibîne.

Dema ku em zivîrîn, geheştine danga çiyayî, me jineka sere dît. Gêskekî dirêj yê di destên wê de û ya belgên dara ji ser cadê û kolanan xirve dike û wan berderan pakij dike. Her ji dûr de me zanibû ku ev pîre dayke daykeka Kurd e. Çunkî her îş û karekê ne xweş di nava milletên biyanî de karê Kurdên belingaz û perîşan e . Me xwe nêzîkî

jinikê kir û bi kurmancî silavî wê kir. Dema ku wê zanî em jî kurd in gelek kêfa wê hat bi bişkurîn û bi girmijîn ve bersiva silava me da û goti:

"Hûn li ser çava hatine li ser sera hatine. Hûn ji koderê hatine! hûn jî Kurmanc in?"

Dema min li jinkê nêrî, bi cerîfkê (gêsik) ku ji bejna wê bilindtir bû wan deran paqij dike hizar xem û kovanên derbideriya kurdan xwe di serê min de livandin. Min li piyên wê nêrî kerşimkeka diriyay ya di

Jineka kurd kolonên Tîblîsê pakij dike.

piya de û kefikeka (şal) patekirî jî ya di serê xwe pêçay, kar û cilên wê ji serî heta xwarê kevin û dirya bûn. Demexweş me pêre xeber da û çend pîrsek me li ser rewşa jiyana wan jê kirin. Eve jî hindek ji axftinên wê:

"Ma dê halê me çawe be! em jî mayine".

Di ber axiftina xwe re serê xwe di hejand:

"Vir gelek nexweş e. Xwarin tune ye... tiştêk tune ye. Em hemû dixwazin ji vanderê herin. Lê emê kude biçin! Em nizanin emê kuda

herin! Lê, wekî erdekî biden me emê herin. L, em çî bikin erdê Kurda tune ye! Em çî bikin emê kuda herin! Ma emê kuda herin iro em ketine vira, hala axiriya me wê çawe be. Em xwe xwe jî nizanin! Heft zaroyê min hene., Pênc kur û dû qîzik. Navê min jî NIGAR e, Ez eşîreta-Pîr im, jiyana me li ser hindê ye. Demê yek dimire em diçin dişûn, bixêr û tiştên wesan dijîn. Em hosan dijîn. Berê me rind derbas dikir, perê me hebû "

Me jî hindek pare dane wê û me xatira xwe ji wê xwast û carek din berif nava bajêrî em zivirîn. Wesan diyar bû ku gelek millet di nava Gurcistanê de dimînin. Kenîse û Mizgeftên diyanetên cihê cihê di bajêr de pir hebûn.

Roja paştîr jî em çûn nava bajêr geriyan. Êdî li cem me xweyaku her kesekê em li ser cehdan bibînin gêskê pakijkirinê di dest de be

Daykaka Kurd li Bajêrê Tîblîsê bi dîtina me şad dibe.

ew bê guman kurd e. Mirov di karî rast û rast di gel wana bi kurdî baxive. Çunkî ev kare karê pîredayên Kurd bû. Gelek caran, bo nimone me wênayên wan dikişandin, ew da bi kurdî bêjin: "çima dikişînin"! û da bişkurin û kenin, her çend wana ne di zanî ku em Kurd in. Bi hevdu re jî bi zimanê kurdî dipeyvîn.

Nêzik heftiyekê em li bajêrê Tîblîsê mêhvan bûn. Me nedî kesek din cade û kolanan pakij bike ji bilî pîredaykên Kurd. Lê mirovî didît komên mirovan li ser cadan diciviyên û munaqesên siyasî dikirin, dem dema serxwebûnê bû. Siyasiyên Gurcî xwe amade dikirin ku ji Sovyetê veqetin û banga serxwebûna xwe biden diyarkirin. Hosan em li ser rêya xwe diçin, dîsan em bi ser jineka Kurd hilbûn. Evê pîrê xwe dabû layê cadê û li ser dîwarekê çîmentoy rûniştî bû hûrik hizrên xwe dikirin. Dema me silav kiriyê gelek kêfa wê hat û êdî bişkurîn û gîrnijînan xwe li ser lêvên wê helavêt. Ez li tenişt wê rûniştim û min destê xwe dana ser milê wê û jêre got: Dayê em jî Kurd in. Dema wê zanî ku em kurmanc in kêfa wê hindî dunyayekê hat, ewê jî kela dilê xwe ji me redarêt, me jî ji wê re got kanê em kîne û ji kuderê hatine.

Hosan me vê carê jî xatira xwe ji daykeka din ya Kurd xwast.

RADIYOYA TÎBLÎSÊ

Roja 7.11,1990 ê kek Keremê Anqosî, berpirsiyarê pişka Radyoya Kurdî, hate cem me û em bi hev re çune cihê Radyo û Televizyona Tîblîsê. Wan dixwast ku hevpeyvînekê bi me re çêbiken. Dema ku em geheştin avahiyê Radyoyê me dîsan jineka Kurd li wê derê dît. Lê, ew ne mudîr bû ne jî çî berpirsiyar bû, belkî cerîfkek di destan de bû ji bejna wê dirêjtir bû! karê wê paqijkirina wan berder û kolanan bû! Dema ku kek Kerem gotî eve jî Kurd e, ew di cih de zivirî û bi ser û çavên wê yên westiyay de bişkurînek mezin pê de hat xwarê û bi wê gîrnijîna evîndariya welat xêrhatin li me kir. Di wî demê de, dilê min, hem ji kêfxweşiyê hem jî ji xem û keseran dilê min pêtir xwe quta û hezar û yek hizir û bîran xwe di serê min de helavêt. Ji layekî xem û

xemgîniya derbederî û xerîbiyan ku derdekî gelekî giran e bi sedheza-
ran îro xelkê Kurd ketine wê belayê, ji aliyekê din de jî her çî karê

Jina Kurd cade û kolanên Tîblîsê pakij dike

giran û bê romet e di nava welatên biyanî de, para wan e! Ev ne tenê deh salin ji welat û milletê xwe dûr ketin e, belkî piraniya wan navê gel û welatê xwe di çîrok û serhatiyên bav û kalên xwe de bihîstine! Îro jî ez vê daykê li ber van der û kolanên dibînim, û bi evîna gel û welêt di bişkure û bixêrhatinê li me dike. Ew di wê gavê de xwe bextewer dibîne. Xwe dibîne xwedî kes û kar, gel û welat, xwe serbilind dibîne. Wê gêskê xwe pal da dîwarî û bi evîneke mezin li me mêzekir ...bişkurî...kenî, her girnijîneka wê, hezar awaz û stran bo mirovî vedigêrandin! Di wê gavê de kek Kerem dibêje, ku, ew srta nbêj e û dengê wê gelekî xweş e. Niha di wê gavê de xweziyekê xwe li dilê min de û min di dilê xwe de digot: xweziya hîngê te xem û kulên heştê salan, xemên xerîbî û derbederiyê, te rebenê, bi wî gêskî hemû kul, keser û kovan te maliştiban û pakij kiriban, te û hemu be-

lingazên dincerîfk teslîmî xwedyê wî kiriba! Ew êmanetê ku nêzîkî sed salan e biyniyan daye destê we, cade û kolanên wan bo wan pakij diken! Hêşta xweziya min ne xelasbibû me xatira xwe ji wê xwast û em çûne jora Pişka Radyoya Kurdî.

Demê ku em geheştin ber deriyê mezela (jor) Radyoya Kurdî, me dengê stranbêja bi nav û deng, Eyşeşanê bihîst. Jora wan jî bi wêne û kaxezên rojname û kovarên ku behsa Kurdan kiribûn hatibû xemlandin. Lê piraniya wan bi zimanê rûsî nivîsandibûn. Anko Kurda bxwe bxwe nivîsandibûn. Aliyê din jî, wênekê şairê nemir Cigerxwûn û yek jî yê şairê Kurd Pişkoyê Hesên û wêneyekê Şivanperwer bi dîwarî ve helawîstibûn.

Jora wan hindekî berteng bû, dema ku min ji wan pirsî kanê cîhaz û tiştên ew pê kar diken! kek Kerem got : " *hema eva li vira* "! min

Jora radyoya Kurdî li bajêrê Tîblîsê

cîhazekê kevin yê (Îstîwanê) li wê derê dît di gel bandeka bê ser û ber û mêkrefoneka dengî, got:

"Evanane tiştê me, em bi vana kardikin"!

Em hemû ronîştin û me bêhna xwe veda, Ça û qehwe di gek kêk û bêskewîta ji me re anîn. Dengê stranên folklorî, yên kevin çûne ber esmanan, di wan gavan de hizir û bîrên kûr û dûr xwe li serê min dan. Dema ku ez zarokek biçûk bûm li gundê MAYÊ, digel heval û hogirran me guhdariya Radyoya Yêrîvanê dikir. Dema stranên folklorî yên kurdî lê dixistin. Me jî hêdî hêdî di ber wan strana re me firr li çar û qehweyên xwe didan. Ji bilî kek Kerem dû keçên Kurd jî li wê derê kar dikirn, yek navê wê Bihara Stûrkê bû, ya din jî Lamara Salih bû.

Êdî bo dema hevpeyvînê. Radyona pişka kurdî bi hemû hevalên gropa me, hevpeyvîn pê re çêkirin.

Pişka Kurdî sala 1978 ê li Tîblîsê vebûye,. Heftê carekê li rojên Yekşembê, saet heft û çarêkek heya heft û nivê êvarê programên xwe bi kurdî belav dike. Programên Radyoyê jî deng û bas bûn (nûçe), dersa zimanê gurcî ev programên serekî bûn. Weke din jî, edeb, dîrok û koltor jî dihatin belav kirin. Lê, rodan, deng û behsên Kurdistanê gelek kêr belav dikirin. Radyona Kurdî li sertaserê Gurcistanê dikişand.

Ji bilî karkerên radyoyê hinek hevalên din jî li cem me bûn. Ji wana jî serokê Komela Ronahî û Şêxê Şemsa- Murasê Şîrîn bûn.

Dema ku deselatdarên Radyo û Televîzyona Tîblîsê zanî ku gropeka Kurdan ji Ewropayê hatiye bo serdana Kurdên li Tîblîsê dimînin, wan jî xwast ku hevpeyvînekê bi me re çêbikin daku ew bizanibin kanê em ji bo çi çune Gurcistanê. Ji bo vê yekê jî Radyoya sertaserî ya Tîblîsê, pişka zimanê gurcî û pişka zimanê almanî jî hevpêvîn bi niwernerê gropa me re, kek Reşo Zîlan re çêkirin.

Bi vî awayî, bi van çend zimanan hate belvekirin ku gropeka Kurdan ji Swêdê hatin e bo Gurcistanê, ji bo serdana Kurdên ku li Tîblîsê dimînin. Ne tenê Kurdên me yên Tîblîsê bi serdana me dilxweş bûn belkî xelkên biyanî ji gelek kêfa xwe bi mêvandariya me anî. Lewma jî Cêgirê Rêveberê Radyo û Televîsyonê daxwazkir ku çavpêketinekê bi me re bike. Eve jî kurtiya wê çavpêkeftinê:

EM DIXWAZIN KURD DEWLETA XWE ÇÊBIKEN

Li pêşiyê kek Kerem em bi cêgirê rêveberê Radyo û Televizyonê (Ramin Celîdse) re dane naskirin. Herwesan berpîrsiyarê Rêdaksyona Programên Milletên Biyanî jî li wê derê rûniştû. Kek Kerem merema serdana me bo Gurcistanê ji wan re behis kir, wan jî kêfa xwe bi hatina me anî û axiftina xwe hosan dest pêkir. Kek Kerem ji me re tercumanî kir:

- Ser çava ser sera hatin e, em bi hatina we pir dilxweşin. Mehekê ...dû mehan pêş Dîrektorê Instîtuya Kurda a Parîsê jî bubû mêhvanê me . Rewşenbîrên Kurd li derve, li Ewropayê hemû ber bi me tên . Di xwazin nasiya xwe biden xebata me. Çunkî milletên biçûk di nav me de dijîn. Milletê Kurd jî, yek ji wan milleta ye. Li Kurdistanê hijmara kurdan pir gelekin, û hijmara kurda li vir di gehije sî û sê (33) hezarî.

Berpîrsê radyoya Tîblîsê Ramîn Celîdse li ser Kurdan xeber dide.

Çi ji destê me tê em ji bo wana dîkin. Çunkî Kurd dostê me ne. Ez dîsan dilşame, em dizanin wekî milletê kurd milletek pir mezine,

em dizanin dewleta wan tune. Lê em dizanin ku rojekê wê kurd li Kurdistanê dewlata xwe çêbikin û wê bibne cîranê me. Îro ji bo azadbûna xwe em Gurcî jî şerdikin! Em dixwazin ku welatê me başqe be, serbixwe be, em xwe xwe rêvebibin. Em dilşane wekî Kurd ji welatên nêzikî me tîn cem me. Em Gurc ji meremê kurda, armanca kurda baş fêm dikin. Bila xwedê bike rojekê Kurdistan jî çêbe. Çi ji destê milletê Gurc bê wê alîkariyê bide kurdan û emê bibin dost û birê hev!, sinorê me û we yek be, sinorê Gurcistanê û Kurdistanê).

Dema ku kek Kerem van gotina ji me re tercume dike rûyên wî ji kêfa de geş dibin û girmijîn bi çavên wî de tê xwarê! Di wê demê de kek Kerem xwe xwedî pişt û xwedî welat dibîne.

Îro ji me re dest dide wekî em alîkarî bidin we. Hûn li ser çavan li ser seran hatine. Em şane wekî hûn ber bi me tîn. Çi pirsê we hene pirsên xwe bikin. Çi ji destê me tê emê alîkarî bikin. Îro em, serbixwe nînin, cimhoriyeta me serbixwe nine. Qeweta rêdaksiona Radyo û Tevezyona me jî kêma e... pir sist e, em bi hêvîne ku wê rojek bê ew jî bi hêz û qewet bikevin. Programa Radyoya kurdî jî wê berfirhe bibe û dengê Radyoya gurcî, beşa kurdî wê li Kurdistanê û li hemû welatan bê bihîstin! Gelek sipas ji bo hatina we, ser sera, ser çava hatine. Gurcistan cihê parastina milletên feqîr, belingaz û bê halan e. Eger milletê Gurc li dijî vê rastiyê, vê fikrê raweste wê giriftarî û piroblêmên mezin bibîne. Lewma, em dizanin halê kurdan çawan e. Em dixwazin alîkariya me ji bo kurdan bigehije netîcekê baş û welatê xwe çêbiken.

Ev milletên cihê cihê di nav Gurcistanê de, wana qesta başiya milletê Gurc kiriye. Eger milletê Gurc nebaş baye, xerab baye, axa Gurcistanê bê beha baye, ewê çawe ev qeder millet qesta me û axa me bikirana. Nuha hinek rojnamevan hene dinivîsin:

Eger Gurcî serxwebûna xwe wergirin wê milletên biçûk di nava xwe de biperçiqînin! Em dujminê milletên din nîn in, û ne jî dujminê din in. Kêmasî hene, lê, em li ber çav digirin ew kêmasî jî wê çêbibin.

Niha jî gelek xelik... mirov...millet li derê Gurcistanê dixwazin werin Gurcistanê. Gurc jî hene li dervê Gurcistanê, nêzî 2-3 milyon Gurc li Tirkîyê dimînin. Axa Gurcistanê hinekî di destê Tirkan de ye. Peymanek di navbera Ata Tirk û Yekêtiya Sovyet de çêbû,. Wî çaxî axa Gurcistanê hinek jê ji Tirkan re da. Lê, em rastî nizanin, kanê hijmara Gurciyan li wir çend e. Çûnkî dewleta Tirk wê diyar nake. Li sala 1921ê de, demê leşkerê sor hatiye Gurcistanê de û Gurcistan xiste jêrdestê xwe, wê demê gelek ji Gurcan razî nebûn û çûn bo Emerika û Ewropa. Gelek ji wana bûne Firansî, bûne Almanî. Lê taze zarokên wan huşyar bûne û xwe bi Gurc dizanin. Lê, hûn Kurd bo kîjan welatî biçin, derheqa milletê xwe de hûn jî in û huşyar in.

Karmendên radyoya kurdî, Bihar, Kerem û Lamara

ROSTAVELLÎ

Rostavellî navê tevgera siyasî ya Gurciyan bû. Di roja 9.11.1990 an de me hevdîtinek bi serokê wê (Giyorgî Gecêçîladizê) re kir. Di wê hevdîtînê da serokê komela Ronahî, Yûrî Anqosî, seyda Ezîzê Îsko, Şêxê Şemsa Murasê Şîrîn, xuşka hêja Lamara û çend hevalên din yên komela Ronahî di wê civînê de amade bûn. Di pêşiyê de hevalên Ronahî em bi berpirsîyarê tevgera Rostavellî dane naskirin. Mamoste Reşo Zîlan çend gotin derbarê serdana me bo Gurcistanê ji wan rekirin û hindekî li ser rewşa kurdên li Gurcistanê dimînin axift. Hinek ji axiftina wî ev bû:

"Gava milletê Gurc nehêle Kurd di vê tevlihevîyê de, di nav pîyan de bimîne û ji ortê here, dê Kurd gelek qîmeta milletê Gurc bigre.

Serokê Tevgera Rostavellî, hevalên K. Ronahî û grupa me

Bila viya bizanibin. Bila biratîyeka rast û durist... biratîyeka qedrê hevdu zanîbin,. Di nav me kurdan û di nav milletê Gurc de hebe , bila biratîya me li ser rastîyê, li ser tarîxeke dûr û dirêj bê sekinandin".

Serokê komela Rostavellî jî, behsa xwe, karê xwe û rewşa Gurcistanê kir. Hinek ji wan karên ku ji bo kurdan kiribûn jî anîne ziman.

Îlê bi rasti hindekî ji me re bibû problêm,. Dema hevalên Kurd ji me re tercume dikirin, her yekî li cihê xwe dixwast ku ew tercume bike, û gelek caran jî sê- çwar bi hev re tercumanî dikirin, lewma jî wek [gêlma gavani] bû. Mirov ne dikarî baş jê fêhm bike!!. Edî serokê tevgera Rostavellî jî her li ser gotina xwe berdewam bû û got:

(Divê em li hinek meselan dûr binêrin, wextekî dê Gurcistan û Kurdistan çêbin û azad bin, wê bibne cîranê hev! Giriya qenc.. giriya rastiya xwe winda nake, li ser wê rê, li ser wê derecê wê tim rê here, ew şixla pêşîya we û li pêşîya me ye wê esseh bê serî. Gereke em wê yekê hinda nekin, emê qedrê hevdu bizanibin).

Ev mirove pêşî çendekê çubû Emerîka û di kongrêsa wan de gotarek li ser rewşa milletên mayîn kiribû û wî behsa milletê Kurd kiribû. Herwesan li ser karesata Helebçê jî xeber dabû. Serokê Tevgera Rostavellî nameyeka dûr û dirêj ji berûka xwe deranî, ew bersivakongirêsa Emrîkî bû li ser gilî û daxwazên wî . Êdî gelek kêfa hevalên Ronahî jî hatibû û digotin:

"Evana meremê me fêhm diken,. Divê em jî piştî vî milletî bigrin. Dewleta wan heye, hikometa wan heye, dikarin alîkariya me bikin. Ev mirove (Gîyorgî Gecêçîladizê), mirovekî baş e û paqij e. Di derheqê milletê Kurd de, eger mirovên hosan zêdebin nava gelê Gurc de hingê wê karê me ji rast be". Kurdek î Ermenistanê jî mêhvanê vî civînê bû, û çend axiftinek ji bo civînê kirin: "Ez zehf razî me , wekî koma Rostavellî û koma kurdî ya Ronahî wekî hatine çêkirinê hûn dibin sewa serbestîya millet... sewa ku millet bigihije heqê xwe de, li ser wê rê, li ser wê heqiyê wekî pareka milletê me li vira dimîne, ew jî li rex we, mîna bira, dest da destê we de, ew jî dixwazin wekî dereca we, dereca xwe bigihîjne cih de". Hosanê civîna me bi serokê Tevgera Rostavellî re bi dawî hat. Me çend wêneyekên fotografî jî bi hev re girtin û me xatira xwe ji hevdu xast.

DIBISTANA TIBLÎSÊ

Mamosta Ezîzê Îsko bi çend hevalên din re, ji komeleya Ronahî û bi gropa me re em bihev re çûne serdana dibistanekê di nava Tîblîsê de. Armanc ji vê serdanê ew bû ku em zarokên Kurdan bibînin û li ser dersdana zimanê zikmakî agehdar bibin û rewşa fêrbûna zimanê kurdî, vejîyandina wî bibînin û bizanin. Herweha jî şêwe û metodên dersdayîne, ji alîyê pêdagogik ve bibînin û li berçav bigrin, daku em bikaribin ji herdû alîyên positîv û nêgativ rexne bikin û hêlsengînin. Armanca yekem ji sefera me bo wê derê her ev bû. Kêmasî û bertengasiyên mezîna dihatine berçavan. Lê dîsan jî mamosteyên hêja hebûn ku ji bo pêşxistina zimanê dayîkê pir dixebitin.

Nêzîkî sêsed (300) zarokên Kurd li Tîblîsê dîsaKurdî dixûnin, ew ji koma pêncê dest bi xwandina zimanê zikmakî dikin. Nuha xwandin neh (9) salan bivêtûnevêt (îcbare) e. Berî niha yazde (11) sal bûn. Zimanê kurdî bi pîtên rûsî (kilîlî) dihatê nivîsandin û xwandin. Lê mamostayên wan di gotin ku ewê bigoherin pîtên latînî. 10-20 zaro komekê pêktînin û heftîyê dû saeta dîsa zimanê zikmakî dixwînin. Dersdana zimanê zikmakî li demê paşnîvro dihat dan. Xercên (mesref) hatin û çûna şagirdan û meteryalê xwandnê li ser kîstê dê û bavên bû. Dewletê tenê perê mamostan dida.

Avahîyê dibistanê xanîyekê kevînar û mezîna bû. Rêveberê dibistanê û mamostayên wê pêşwext hatibûn agadarkirin ku emê herîna cem wan. Dema ku em çûne hundirê jora dersdanê hemû zaro rabûn ser piya û bi mamotaya xwe ve, bi hev re xêrhatin li me kirin. Rêveberê dibistanê, mirovek Gurc bû, bi zimanê rûsî bixêrhatina me kir û mamoste Ezîzê Îsko jî tercûme kir. Ji axiftina wî: "...merema me ewe wekî zarokên taze ... çîlên taze zimanê diya xwe bizanibin û ji bîra neken". Herwesan dilxweşiya xwe ji bo mêhvandarîya me diyar kir. Piştî axiftina xwe xelaskirî, xatira xwe xwast û ji wê jorê derket derê. Êdî em bi mamostayên kurd û zarokên kurd re li jora xandinê de rûniştin û me guhdariya dîsa zimanê kurdî kir.

Me dî ku jineka kurd, mamosta bû, li binava mezelê rawesta û ji zarokan xwest ku ew rabin ser piyan. Zaro rabûn û mamoste ji wan re got li mêvanan binêrin û çepka lêxin! Hosanê wan xêrhatin li me kirin. Şagirdên wê jî ji koma çaran û pêncan bûn.

Eve ji hinek ji dersê û dersgotinê, bê ku ez guhartinê tê de bikem:

-kîj herfe dersa me îro?

-herfa Tê

- çîye herf û sewt?

- herf a dibêjî, sewt a dibihîzî

- kitêbê xwe vekin

TÎTAL Û ZOZAN

Mamoste ji zarokan dixwaze ku ew çend rêzkan ji pirtokê bixûnin, û paşî hinek pişyaran li ser (herf û sewt) ji şagirdan dike û li ser herfa (T) hinek nimûnan ji zarokan dixwaze

- Hûn dikarin hinek tişt a li ser herfa T bêjin?

- Tirşok, Tejî, Tendor

- Tendor çîye? li koderê tendor heye?....

... li gunda di tendorê de nan dipêjin, nanê tendorê xweş e?

- Erê xweş e

- Emê derbazî herfa P bin

...Zozan û Tital çikê hevin?

- Xuşkbirê hevin

- Neferê malê dîsa em dizanin?

- Pîrik, kalik, dê û bav

- Pîrka kê heye? ...pîrik şêrin in, pîrik ji dê şêrintir in. Ewna xarnê

xweş ji we re çêdikin! Çîrokê bedew we re bêjin!

Robirt, heye pîrka te?

- Erê.

- Navê wê çîye?
- Navê wê Şêrîn e
- Navê pîrka te Xatûna?
- Şêrîn

-Navê pîrka te ji! çi hev hatin!

Mamoste gelek bi başî, mêtodên rast û pêdagogîk, bi bişkurîn û kenîn bala zarokan dikşîne dersê û dan û standinê.

- Heye pîrik wekî cahal e, heye pîrik hinekî pîr e. Pîrik pîrke sewa neviyê xwe, (li vir pîrik bi menîya JIN tê, û pîrik- pîredê bi menîya dapîr tê) em dibêjin --pîrik çû malê-- ji çend xeberan pêkdê?

Hosanê mamosta pîçekê li ser gramera zimanê kurdî rawestîya û li ser dersdayîna xwe berdewam bû.

- li ser herfa P xebera bêjin
 - Par, Pêr, piling, Pêrar, pîvaz
- Ev navane di pirtoka wan de hebûn.

- Par çîye?
- Sala derbazbû ye, sala par
- Pêrar, pêrar çîye?
- Sala par ne pêrar
- Pez hûn dizanin çîye?... pîvaz hûn dizanin çîye?..baş e bixûnin

kitêbê!

Şagirdan pirtokên wan li ber çavên wanin û dixwînin.

- Em li koderê dimînin?
- Gurcistanê
- Merkeza Gurcistanê kîder e... kîj şehr e?
- Tilbîs
- Bazarê mezin li Tilbîsê hene? Tilbîs bedew e
- Baş e merkeza Şêwrê kîşan e? kîş şehr e?
- Moskva ye
- Belê Moskva ye, raste

Mamoste:

— Ez îro ji we re dû zarowa derxim, mîna lîstikê, niyeta dersa me

*ewe heke em xeberdana xwe, kurmancî dewlemend kin...zimanê xwe
...zimanê koltora xeberdana xwe, zêde bi xeberdanê baş derkeve baş
dibe.*

Hosanê mamoste dû zarok derxistine binê mezêlê û wan ji hevdû pirs kirin û bersiv dan daku di praktîkê de zimanê zikmakî hîn bibin. Eger yekî ji wan zarokan şaş gotina xwe bikira, wê çaxê ew rûdinişt û yekê din dihat ciyê wî. Ev lîstike ji bo zarokan gelkî xweş bû û pê şad dibûn. Piştî vê lîstikê, mamoste ji wana xwast ku li ser lîstika metelokan bileyzin, wek:

*_ Ew çîye li kevir dixî naşkê lê li avê dixî dişkê?kaxeze!!
li serî ar e li binî dar e?!....
_ Anî beşe... zik sorî dendik reşe!"Zebeş"*

Hosanê zarokan metelok digotin û bersiva hevdû didan.

_ Baş e ezê îro nasiya we bidem nivîskarê ayan, hala bêjin kîj nivîskar hûn dizanin?.. kîj nivîskar hûn dizanin?

Şagird:

- Erebe Şemo, Karlitê Çaçanî, Feqê Teyran, Mîkailê Reşîd, Casimê Celil, Cindî, Ehmedê Xanî, Cegerxûn, Tahirê Biro, Ezîzê Îsko, Baxçoyê Îsko, Şikoyê Hesên û Melayê Cizîrî.

Mamoste:

- (Îro ez xeberdem behsa Ehmedê Xanî. Şklê Ehmedê Xanî vira dardarkirîye...

Wêneyekê destkird yê Ehmedê Xanî bi dîwarî ve helawîstî bû. Mamoste dom dide:

...Ehmedê Xanî sala 1591 ê ji diya xwe bû. Yekê aqil û zana bû, zehîfrind zana bû zimanê erebî, tirkî û farisî.

Ew wî çaxî hate dinê çaxê Kurdistan tengasîyê de bû, li herdû alîyan, Tirkiya alêkî û Îran alêkî dizeyîrand û şer di ket pêşberî Kurdistanê.

Ewî li ber çavê xwe dît, belingazîya millet, û li ber çavê xwe dît wêrandina wana, ku çawa wana bindest in. Inyeta wî ewbû milletê xwe derxe ronahiyê, wî xwe xwe vekir mekteb, mizgeft û zaroka hîn kir nivîsar û xandina zimanê dê. Wî xwe xwe kitêb dinivêsin.

Di çil û çar saliya xwe de Ehmedê Xanî nivêsi powêma eyan, ew sertacê temama litêretûra kurda ye. Ya Mem û Zîn. Xêncî Mem û Zîn, Ehmedê Xanî nivîsaye zehif şeer, yên bengîntîyê, yên hizkirinê.. şeerê bedew. Ehmedê Xanî nivîskarekî awlind bû. Kîja dişmiş dibû behsa millet çawe derxe riya azadiyê. Ehmedê Xanî wefat bû sala 1651 ê salê. Heta niha jî ew ji cimet hilda poêma Mem û Zîn çaxê nivêsi ser hîmê milletiye nivêsi, li ser gotina milletiye nivêsi Mem û Zîn.

Ehmedê Xanî tinê gereke bîra me de be û bixwînin poêma wî, kuderê nivêsiye zehif bedew rabûn û rûniştina milleti, çawa milleti me, adetê wî hemû hosa zehif baş di poêma xwe de lêkiriye.

Dersdana zimanê kurdî li dibistanekê li Tîblîsê

Bila powêtê hosa, bila nivîskarê hosa di nav me de hêj zehif bin.

Îro em dbêjin hîngê Kurdistan di tengasiyê de bû. Lê niha jî Kurdistan di tengasiyê de ye. Milletê me timam derketin Kurdistanê de, hinek çûn dewletên başqe, hinek çûn Fransa, hinek çûn Engolay, hinek çûn Şivêçdsiyay (Swêdê), li Irakê jî hene, li Iranê jî hene û dewleta me jî de hene.

Dê û bavê me tê bîra wana çiqas xweş bûye erdê Kurdistanê, heta nuha jî ber bêhna me ye, bêna kulîlkên wê...şînkaiya wê, û pincarê (hevcar)çaxê me dida xebatê! Di bêje heta nuha jî tama ava Anzabê ber devê me ye! Em nikarin bîrkin, û em heke nebînin Kurdistanê, gereke hûn çawe hebe bigihijne inyeta daybavê me, kal bavê me, herin ser erdê kal û bava).

Mamoste li dîmenê gundekê Kurdistanê dinêre, ku, bi dîwarî ve helawîstibû. Bi evînek mezin bêhna xwe dihelkêşe û ji zaroan re behsa ciwaniya Kurdistanê dike. Yên ku Kurdistan di çîrokên bav û kalan de bihîstine! û li ser gotina xwe domdike:

"Kurdistan zehif bedew e. Eva gundekê Kurdistanê ye. Eva jî çiyayê Kurdistanê ye.

Di navbera wan herdû dîmenande wêneyekê Barzanî bi cilênkurdî, bi rext û xenceran bi dest çêkirî di navbera wan herdû tavloyan de li hindavî textê nivêsinê helawîstibû. Êdî wê destê xwe bo wêneyê Barzanî dirêj kir û got:

- "Sewa Kurdistanê zehif şer kiriye Mustefa Barzanî, deh sala ew tev eskerê xwe, tev xolqeta xwe şer kir. Otonomîya di Irakê de gihand, lê dîsan ne geheşte inyeta xwe. Ev Mustefa Barzanî ye. Ev jî Kurdistan e, vana jî qîzikê kurdan in û vê derê jî şivanê me ye tev pezê xwe, (tavloyên ku hilawçstî bûn).

Behsa Kurdistanê, ez dixwazim şagirdek min klamek bistirê".

Xortekê 12-13 salî qîrkire strana:

Bêje dayê can kanê Kurdistan

Bêje bavo can kanê Kurdistan

Ancax em hatin rûbarê dinê

***Cîhanno rabin xweliya me kanê
xweliya me zehf bû erdê me pêra
Îranê girtî Îraqê pêra***

Şagirdêki din rabû û ev strane got:

***Sîpan Sîpan rû me vir da
bilind, bedew çiyayê kurda
timê her car bîra me da***

Kek Ordî evîndarê Kurdistanê, di dema guhdarîkirina stranê da
hêstir ji çavan dibarîn.

Di kilasê (jura xandinê) de ders dom dide.

_ *Em Îro li ser herfa P derbas dibin. Niha çi çaxe? bêje.*

_ *Paîiz.*

_ *Mehê paîzê kîjan in? Îlon, Çirî (çirya pêş, çirya paş)*

Êdî mamoste li ser textê reş bi tîpên klîlî demsalan dinivîsîne.

_ *Binvîse Pez. Bi herfa mezin dest pê bike. Pîrê, Par, Pîredê,
Peza belek, Peza reş. kutasiya cumlê em bi çi dadinîn?*

_ *Nuqte.*

_ *Erê nuqtek dadinin.*

Mamoste li me zivirî û got:

_ *"Ev koma me hêna gramatîka derbas nabe, lê ez dixwazim ewê
hinekê bizanibin".*

Zarokan nivîsînên li ser depê reş bûn, li ser defterên xwe
nivîsandin.

Çîroka çûkê!

Mamoste ji zarokan xwest ku yek bê binê mezelê û ji me re
çîrokekê bêje. Şagirdê hat û destpê kir çîroka çûkê ji me re got. Ew
çîrok ku min di zarokîniya xwe de li gundê xwe (Mayê) ji devê xuşka
min ya ku tim di dilên me de dijî bihîstibû. Îro her wê çîrokê ez li
bajarê Tîblîsê, ji zaroyekî Kurd dibihîsim ku bi sedan salin kalkên wî
ji Kurdistanê hatine derxistin. Lê, ferheng û kultura xwe ya kurdî

wenda nekirine û dane zaro û neviyên xwe.

Mamoste jê dipirse:

– *Te ev çîrok ji kê bihîst.*

– *Ji xwişka min.*

Min di wê demê de xwe di wî zarokî de didît, ji ber ku min jî her ew çîrok ji xuşka xwe bihîstibû.

(Hebû tinebû pîrkek. Wê Kade çêdikirin di tendorê da, tendora wê vê nediket, çivkek firî, hat got pîrê zilkê lingê min derxe, pîrê zilik derxist kir tendorê de...

Şagirdêk din jê re dibêje stîrî stîrî.

...erê stîrî, û tendor vêket. Çivik difire paşan puşman dibe, difire tê pîrê, ka zilka min! pîrê got manê me kir tendorê şewitî, çivkê got kanê bide heft kada, heft kada dibe û diçe, dibîne şivanek wê şîr bi pişkîlan dixwe, dibêje şivan hanê ji te re heft kade pê şîr bixwe. Şivan hildide

Şagirdêk çîroka çûke dibêje

heft kadê çivkê dixwe. Çivik difire puşman dibe paşde tê, dibêje: Şivan... Şivan ka heft kadê min! Şivan dibêje anê te da min, min pê şîr

xwar. Çivik dibêje: ka heft berana bide,. Çivik heft berana dibe, diçe dibîne dawetê dikan. Çêlek, gûr, kuçka wana şerjêdiken. Çivik di bêje hanê werin heft berana şer jêken, û ewna hildiden heft berana şer jêdikin, çivik difire puşman dibe. Paşî da tê dibêje; xayê malê kiye, gazî dikanê, dibêje bira heft beranê min bide! Dibêje anê me şerjêkir, çivik dibêje weksan (madem wesa ye) bûkê bide. Çivik bûkê hildide difire diçe û dibîne ew şivan dîsa dudikê dixê, dibêje şivan hanê te re

Mamoste û şagirdên li dibistana Tîblîsê

bûkê ka tu dudkê bide. Çivik dudkê hildide diçe serê çiyê dudkê lêdixê. Dudka wî ji wir de tê dişkê).

Şagirdêk din jî rabû ji me re çîrokek din got. Lê gelkî bilez qise dikir min nikarî binivîsim. Dîsan hinek şagirdên din çend stranek pêşkêş kirin. Paşî mamoste ders bi dawî anî û got:

– *Dersa me kuta bû êdî. Zimanê dê zehf xweş e... şêrîn e. Em hergav eşq derbasken dersê xwe. Ez ji we re dixwazim xuşbextî.*

Mêvanê me ser sera hatine ser çava hatine. Timê zû zû werin teseliya me biken, em zehf şad bin sewa mêvanê xwe. Hûn jî emrê we dirêj be zarono,! Rind hîn bin.

Mamoteke din a jin rabû hat binava mezelê û ji zarokan re navên

Du dîmenên çiya û gundên Kurdistanê û wêneyekê Barzanî di jora dersdanê de.

rojan di heftiyê da bi vî rengî gotin:

(Rojim, rojim dûşemê

Pir xebate sêşemê

Silav li te çarşemê

Pir bi kêfîm pêşemê

Çiqas xweşî roja îni

Tim listike şemî

Heftî temam yekşemî)

Herwesa li ser ala kurdî mamoste ji zarokan dipirse:

– Hûn dizanin ala çiya zarokno? em dibêjin (beyraq). Rengê ala me hûn zann çi reng e? kesk, sor, zer, sipî. Derheqa vê yekê jî şîreka biçûk heye dibêje:

*Ala min e reng–rengîn
pêl bide li esmanê şîn
Pêl bide to ala min
Tu tim li ser milê min
Rengên te yê sor û zer
kesk û sipiyên gewher*

Zarono! hûn hosa bizanibin rengê ala me jî çî reng e. Newroza me jî, milletê me 21' î adarê derbas dike. Dibêjin:

*Newrozê, Newrozê, şirînê pîrozê
bîst û yekî adarê cejna xort û qîzê.*

Êdî mamoste ji me re behsa dersa kurdî dike, ku niha wan jî dev ji tîpên kilîlî berdane û êdî bi tîpên latînî dixwînin. Lê meteryalê bi kurdî nîne.

TEATROYA KURDÎ

Sala 1979'ê Tiyatroya Kurdî li bajarê Tîblîsê hatibû avakirin. Lê mixabin rewşa siyasî rê li pêşkeftina wê girtibû.

Em çûn bo serdana Tiyatroya Kurdî ku piyeseke wan bibînin, lê ji ber demê hîlbijartina perlemanê Gurcistanê rê û cih nebûn ew piyesa xwe pêşkeş bikin. Lewma me bi vedeoyê lê mêzekir.

Navê piye (Cangîr- Axa) bû. Li ser koçkirina kurdan û dûberekî (dijatî) ya diyanetê di navbera Kurdan de bû.

Naveroka piyese pir zengîn bû, û pir bi mana bû. Tesîrek mezin li Kurdên musulman û Kurdên êzîdî dikir ku xwe bikin yek û nêzî hev bibin.

DAWETA KURDÊN TIBLÎSÊ

Her wek me pêş niha aniye ziman ku me gelekî dixwast em tev layên jiyana kurdên ku li Gurcistanê û Kazaxistanê dimînin bibînin. Êdî ji bo vê çendê jî hemû hevalan gelek alîkariya me kirin. Êdî em li serdezgîrê û li dawetekê jî bûne mêhvan. Daweta ku me ditî û lê bûne mêhvan bi vî rengê xwarê bû:

Biduristî bîra min nayê kanê êvariya roja 8 ê- an jî 9` ê Ç. Paşîn bû demê ku em çûne vê dawetê. Lê rasti, dawetek pir xweş bû. Dema ku em geheştine wê derê, ewan bûk veguhastibû jî, em vêre negiheştin. Li cem min gelekî giring bû ku destpêka dawetê heya dawiya wê me dîtiba ji bo ku bikarin bizaninbin kanê çi gohrandin di folklorê wan de çêbûne. Mixabin piçekê jî me çubû lê ne gelek.

Dema ku em giheştine mala bavê bûkê hêşta mirov pir li wê derê mabûn. Şîwarên xwarin û vexwarina li ser masan mabûn. Wesan xweya dikir ku yên pîr kar dikirin, dixebitîn taze ger gihaştibû wana ku têr xwarin û vexwarina bixun û vexun. Hêşta pîreşêna şûşe û butlên vala diçû ber esmên! Fêkiyekê berfirhe bi kêk û kadan re li ser masan bi rêz kiribûn. Hindkî bibû bertengavî, ji ber ku kamêreya vedoyê di destên me de bû êdî heylel wî û bavê wî yê ku xwe nêzî me bike! her yek ji layê xwe ve bixêrhatinê li me dike: em zehf razî ne, gelkî dilşa ne ku hûn hatine vira.

Min xwast ku ez bi dê û bavê bûkê re xeberdem, hinek pîsyaran ji wana bikim. Di wî demî de bavê bûkê hate pêş û got:

Ez bavê bokê me. Min ji wî pîrsî kanê ew jî dê here dawet û govendê bike yan ne. Piçekê kenîya û got:

- *Erê, ez dê çim dehwetê... şahiyê.*

- *Tu çawan dê çiyê dehwetê û wana keşa te birine!?*

- *birne birne, hatine pey me de, ew birine*

- *..û tu dîsan jî diçî dehwetê! ma dilê te teng nabe?*

- *Dilê min maye. Lê dîsan bila bextê wan rast be, dilê wan xweş be,*

Hêşta ku ez ji pîsyara xwe xilas nebûm çend kesekên din ji rex û

duran dixwastin baxivin û ya dilê xwe bêjin, wan rê li bavê keçikê girt ku baxive! Her yek dixwaze ku ew baxive! Yek li aliyê din dengê xwe bilind dike û dibêje:

" Em zehf şa ne me we dît hûn hatine mala me de. Hûn jî birê min in, ser sera hatine".

Helbete deng dengeke mezin ketibû wê derê. Ew bi mêhvandariya me gelekî dilxweş bûn. Demekî min dît ku wan dawetiya rê da pîre daykekê, emrê (jiyê) wê nêzikî 65-70 salan dibû. Kefiyek havêtibû serê xwe, ji eniyê birbû batkê grêda bû. Guharên wê yên biçûk di

Dimenek ji mêvanên dawetê. Kurdên Tîblîsê

guhên wê de diteyskîn. Bbi kenînek sivik hat nêzî me bû. Yekî ji wana got vava dapîra keçikê ye. Ewê jî got:

-belê belê ew neviya mine!

-Baş ma tu dilteng nebûye?

- Bila hûn xweş bin, bila dilê wan şa be.....

Hêştta wê axiftina xwe tamam nekirî, çîwar- pênçekên din di ber re

axiftin û palek bi pîredayê ket û ji min dûrket. Piştî ku me hinekî li hal û mala wan nêrî, me dî ku deyka bûkê jî hat. Me nizanî bû kanê ew bo kuderê çibû. Deyka bûkê jineka çav reş û çav mezin, birû qelew, bilozekê sîngvebûyî û çakêtekî havêtiye ser milên xwe, weke pîredayê wê jî kefiyek avêtbû serê xwe û pirça xwe berzekiribû. Dema ku ew dibîşkure didanên berê devî hemû dibiriqin ji ber ku zêr kiribûn. Her destekê wê jî şûşekê şampanyoyê tê de bû û ji mere kirine diyarî! Wê ji bixêrhatina me kir û got: bila dilê keça min û zavê şa be. Êdî me xwatira xwe ji wana xwast û em çûn nav dawetê.

Dema ku em çune cihê dawetê me dî ku konên (çadir) mezin li wêderê hildabûn. Di nav wî konî de ciyê 250- 300 mirovan hebû. Dengê def û zurnê diçû ber esmanî, yên ku govend jî grêdane jin bûn. Govend jî hemû sertibilkî bûn. Dunya evir bû. Çipkên baranê hêdî hêdî dibarîn.

Her diçû van jin û qîzan dawet gerimtir dikir, hêdî hêdî çend mêra

Reqîs û sema di daweta Kurdan de

jî xwe kêşa nava govendê, mil bi milê jinan govend raqutand. Ji wan jî hevalê min Şêxê Şemsa mamoste Murasê Şirinê. Lê, wesan xweya dibû ku ew jin û mêrên destê hevdu digirtin xizmê hevbûn yan ji nasyarê hevbûn.

Demekê xweş em li nav wê govendê man. Paşî me xwe kêşa nava konî. Kon çî kon e! Mase çar rêzî danandîne, ne serê diyar e ne jî bin. Aliyekî jin in û aliyê din jî mêr in. Ji dokêla cigaran mirov hevdû baş nabîne! li aliyekî dengê dehol û zorna, û li aliyê din jî dengê muzikê û stranbêjan! Kes kesê fêr nake. Şemeteye, qelobalixe. Zringêna şûşa ye. Lê, şahî û dîlane bavo!

Demekî min dît ku bûk anî govendê û bavê bûkê jî destê keça xwe girtibû û govend dihejand. Paşî zave jî anî destê bûkê. Geriya govendê girêda. Karê bûkê cilên spî yên internasyonalîst bûn. Cilên zavê jî cilên çakêt û pentor bûn. Dawet gerim bibû. Li aliyekî govend e û li aliyê din ji maseyên rêzkirîne. Ji xwarin û vexwarinê mirov masan nabîne. Ji goştê kelandî bigre hata penîr û mastan. Ji Koke Kola bigre heta şampanyo û konyakê.

Min çî jin nedîtin bi cilên kurdî ne jî çî mêr. Li dawiya konî maseyek taybetî ji bûk û zave re xemlandibû. Li piştê serê wan jî mehforek helawîstibû. Her carekê wan vedixwar yek radibû ser piyan û li ser tiştêkî axiftin dikir paşî bi xweşiya wî/wê pêde dikirn, vedixwarin. Lê jina beşdarî di wê rabûn û vexwarinê de ne dikirin. Carna mirovî dengê di mêkrefonê de dibihîst digot: Maliyava, hezar car maliyava. Bi vi awayî diyarî û pere ji bûkê zave re pêşkeş dikirin.

Demekî min dît ku zelamekê sere mêkrefon girt û qîrîkire strana (xezalê lê wayê...koçerê lê wayê, belê migo li çiyayê Sengalê.....) paşî wê jî pesta (Eyşokê lê Eyşokê) got. Di wan gavan de Sêxê min jî kek Muras rabû ji piyan ve û çepkên xwe lêxistin. Di ber re jî serê xwe di hijand car car jî simbêl badidan. Piştî ku strana wî dawî hat, her kes çepik lêxistin û Sêx jî mekrefon helgirt û got:

(Gelî cimeta bedew û delal! şahî mimbarek û pîroz be. Emrê xwe de, insanetê hêja, insanetê baş, di jiyana xwe de yek roj dizewice. Ew roj her tim têne bîra miroyan de. Têmorî, Êlsa, xwedê mirasê we bike,

rabine ser darê piya. Ev roje rojêke bedew e. Bila mimbarek û pêroz be. Saxiya Êlsa, saxiya Têmorê me, iro tu begî... tu ji me re axayi. Bila mimbarek pêroz be. Qedrê vê cimê bîzanîbin. Em te hezîkin bona wê yekê hazir in, saxiya te...saxiya sed qeweta te. Bila bextê mezin bê pêşîya we, rojên bedew. Me çî ya qenc nedîtiye. Xwedê wê rojê bîne hûn li wetenê xwe hazir rehet bin, û li wetenê xwe azad bin. Ez tenê muhtacî wê yekê me. Bextewer bin. Xweş bin).

Piştî ku Şêxî axiftina xwe xelaskirî ew li mêhvanên dawetê yê Gurcî zivirî û axiftina xwe bi zimanê gurcî bo wan jî kir. Êdî dengê muzîkê û strana tevlihev bibû. Mirovî bitenê ageh ji xwe hebû kanê çî dîke û çî dibel!

Ez li ber rêza jinan re çûm. Min li wan nêrî ku hinek ji wana vexwarinê venaxun. Dema ku min pirs ji wana kirî, çîma ew venaxun? yekê ji wan bersiv da û got : - *Em taze hêdî hêdî têne nav mêra de û kolfet jî hêştî vexwarinê venaxun. Heya çend mihan pêş, me serê xwe dipoşî, kolfet nastirin, lê hêdî hêdî baş bûye.*

Her di wan dema de dû- sê jina tasên xwe bilind kirin... lêkdan û gotin: (*bila saxiya serê te be !*) û birastî wan xweş pêdekir.

Demekê min dît jinekê tasek a henê (xenhayê) kirbû di tevliyekê de, herkes da tiliya xwe di wê henê helînît û da hinek pera kete tasa vala de. Piştî vê çendê jî bûk û zave rakirine reqasê û heylel wî yê pera bike destê bûkê de, êdî ciyê pera di destê bûkê de nema, Kofkekê ciwan anîn kire destê bûkê de û pere kirne di wî kofkî de. Ji wan, yê ku bi bûk û zave re di reqisîn bavê bûkê û bavê zave bûn.

Em mane li nav dawetê heya direngî şevê. Êdî em gelek westiyan. Me dixwast ku em herin hotêla xwe razên. Lê, li ber derê konî zelmek hate pêşîya me û got: (- *Divê hûn bîn mala min hinekî rûnî û tiştê bixun...vexun*)! Hindî me kir û ne kir me nikarî xwe ji destên wî qurtal bikin. Êdî em mecbûr man biçin mala wî jî û gelek xizmeta me kir. Mala wi ava be. Paşî bi me re hatin em birin hotêla em lê diman. Hosanê daweta me jî dawî pêhat. Hemû rojên we jî her dawet û şahî bin.

NÎŞANÎ

Her wek me li hindek ciyên din jî diyarkirî ku daxwaza me ji cimeta Kurdên Tîblîsê ew bû ku hemû aliyên jiyana Kurdên me li wê derê çendî bikaribin nîşanî me bidin, wek dawet, Nîşanî, tazî û şînî. Ev daxwaze jî me ji kek Muras-Sêxê Şemsa xwast. Wî jî gote min :

(- Qe xwe lez neyêxe her heftê bê tazî û şînî, yan jî bê dawet û şahî derbas nabe).

Dû- sê roja piştî vê daxwaza me, wî em dawetî ser Nîşaniyekê kirin. Dema ku em çûne wê derê, me di ku xîvetên (çadir - kûn) yên mezin li derî wan xaniyên bilind vedabûn. Qelebalx e, heşamet e, dengê mûzîkê û strana diçe ber esmên! Wey bavo ev ne nîşanî ye, lê rastî jî weke daweteka mezin e! Li aliyekî jin û li aliyê din jî mêr. Li ser mêzan (mase) xwarin û vexwarin rêzkiribûn. Heştêna şahîvana ye li ser xwarin û vewarinê. Piştî demekî min dî, ku çend jin bi hev re hatin. Cante û buxçe yên dezgirê (nîşanî) ya bûkê vekirin. Tiştên wê, cîhaza wê, herji kinca (cilka) bigre heya gustûl û stvana kit bi kit ji wan buxça deranîn û nîşanî wê xulqetê dan. Bi jin û mêr ve. Tiştê ku diyarî jê re hatibûn ew jî dîsan bilind kirin û nîşanî CIMETÊ dan û di got:

- Ev kiras e, ev gustîlek zêr e, bila sed cara pîroz û mimbarek be.

Lê min ne lûrîna narînkê bihîst ne jî strana serkê zavay. Lê, dengê kilamên folklorî yên dîwankî, dastanên şeran, pehlewani û mêrxasiyê, û lûrînen pawîzoka ew der dihejandin!

SEMÎNARA DÎROKZAN Û ETNOGRAFA KURD LAMARA

Li wî demê ku em li Tîblîsê bûn, ji 7- 11`ê Çîrya Paşîn, êvarekê dîrokzan û etnografa Kurd xûşka Lamara hate hotêla em, lê diman (Hotêl Êrviya). Semînarek li ser dîrok û kûçberiya Kurdên Sovyetê ji me re pêşkêş kir.

Eva xwarê jî naveroka semînarê ye. Bê ku destkarî di zimên û di gotina wê de bikem:

(- Di Gurcistanê de xêri Gurciya Os, Oris, Ermenî, Ecem, Qirim, Aşorî, Yemanî, Kurd û gelek milletên din jî diminin. Tenê Kurd, sî û sê (33) hezar in. Ji vana sî hezar di bajêrê Tilbîsê de diminin û sê hezarê mayi jî li Rostavê, Batimyê û Têlavê dimînin. Qismeteka Kurda, Ismaîla, Broka, Rêtkî, Receba û Celaliya li qurna hijda û destpêkirina nuzda de hatin vira. Wî çaxî pareka Gurcistanê li bin destê Romê (Tirkîyê) bû. Paşî serê şerê Orisa û Tirka 1829-1828, ev para Gurcis

Celîlê Celîl, Ezîzê Îsko, hevalên K. Ronahî û grupa gera me li ser rewşa Kurdan xeber dîden

tanê û temamê Gurcistanê ket nav Orisetê de. Wî çaxî pareka Kurda ya biçûk derbazî Acaristanê bû. Nêzikî Batomî.

Serê qurna nozda li Aza- Axasixê, Axa Kalakê, Aspînzê.... heft gundên Kurda hebûn. Lê li Acaristanê, aliyê Batomê nehse Kurden Zaza diman. Ew Kurd timam tevî milletên mayin 1944 ê salê çaxê şer de surgon kirine aliyê Qazakistanê û Qirgistanê. 1918` ê salê ev Kurdê niha li vir revîne hatine Gurcistanê.

Ew Kurden di şerê Orta Milletiyê yê ewil de, 1918` ê de, yê ku hatine vira di dînê xwe de Êzidî ne. Tenê Kurdê Êzidî li Gurcistanê diminin, û sî (30) malê Kurda hene aliyê Menglîsê, nêzikî Tilbîsê. Kurdê ku li Tibilîsê dimînin, Yêvanî ne. Ji Qarsê hatine, û yê Sirmerî ne. Wî çaxî Gurcistan azad bûye. 1918 ê salê, Gurcistan ji bin destê Orisan rizgar bû û hikumeta Gurciyan gotî bila Kurd li Gurcistanê bimînin. Pêşiyê halê Kurda xerab bûye. Bê yêr bûne, bê cih bûne, (xani) biçûk ji xwe re çêkirine, tê de mane. Dê hêdî hêdî halê wan jî baş bûye.

1922 ê salê sê (3) mektebê Kurdî vebûne, di bajêrê Tilbîsê (Tibilîs) de. Li ser ALFABÊ ya Latînî. Lê 1937 ê salê ev mektebê Kurdî hatine dadan (daxistin) ne tenê mektebê Kurda hatin dadanê, yê hemû milletên mayin hatin dadanê. Sala 1950-1949 dîsa mekteba destpêkir. Niha eve sê salin, rê vekirîye ku hemû zaro hînî zimanê dê bibin. Bacaxtiyê (ji hîngê û vir de), alfabê ya kurdî jî derbaz bûye ser kilîlî.

Kurd, hûn timam dizanin mirovê xebatçî ne. Di bajêrê Tilbîsê de Kurd dixebitin li fabrika, kuça didene hev (hostayên xaniya), li ser Taksî dixebitin. Lê vê bacaxtiyê (dawiyê) xandinçiyê me jî zehf bûne, zêde bûne. Entlêgêsiya (rewşenbîrî) Tilbîsê qewiye. Nav me de hene doktor jî, şikilçî jî. Advokat hene, encinyêr hene. Lê, kêmasiyê me jî zehf in, ne wesa ne kêmasiyê me zehf in! Îlimdarê kurdzanê qet tune ne. Taze ez pê mijûl dibim hemû deh sale. Kurdzan tune ne. Birayê xwe re bêjim. Dersdarê me jî hindikin. Jorjorala me tune. Kazêtê me

tune ne. Cahêlê me ziman xirab dizanin. Problêmê me zehf in.

Di Gurcistanê de wek timamiya Şêwrê de prosêsê demokratîk derbazdibin. Organîsaziyê taze çêdikin. Ji wana yek jê cimeta ser navê Rostavellî ye. Bi alîkariya vê cimetê jî Esosiyata Kurda RONAHÎ hat çêkirin. Izwê Ronahiyê weke sê hezarin (3000).

Em çi dixwazin? Ez jî izwa Ronahî me. Em dixazin, em nêzîk bin tevî xuşk û birê xwe yê Kurdistanê û ku li Ewropayê dijîn. Ez bêjim niyet û meremê me zehf in...pir in. Lê, emê çawa mueses ken vana hêj em wê nizan in. Niha em dixwazin li ser navê Ronahî Sentereka Kulturî vekin. Dçîne cem hikometê. Ew organîzasiyê niha hatine çêkirin jê re dibêjin (Organîzasiyê Niferman?..).

Entêligêsiya Kurda ku di nava Ronahî dane, me xwe girêdaye bi van organîzasiyan re. Organîzasî zehf in. Ewana eyan gotine me, heke hûn dixwazin tiştêkî çêkin ji Kurdê Gurcistanê re, dive hûn Orisetê bîrkin. Aliyê Orisetê hûn tiştêkî ji me naxwazin. Giliyekî we heye... tiştêkî we heye werin cem me em tev rûnin em van giliyan safî kin. Em jî hosan dikin. Axî êdî başqe nabe. Di nava entîligênsiya Tilbîsê de ya Kurda hene li ser Kurda, xeber de, bixebite hene yê wisa jî kî hema qet naxwaze bêje ez Kurdîm jî, ewana di esîmîlasyonê de derbaz bûne. Yê hosa jî hene! Yê hosa qet me re ne lazim e. Ne li vira, ne li Kurdistanê ne jî li Ewropayê. Kê xwe nedane Kurd yê wesa me re qet ne lazim e. Bila yê wesa di nav me de bimîn in. Yê wesa di nav me de bixebitin kî dibê EZ KURD im, Kurdî xeber dide û kê li ser Kurda jiyana naxwe dide, yê wesa me re lazim e. Lê, yê mayîqet me re ne lazim in. Qet bila xwe danen in jî Kurd.

Me xwe bi wan organîzasyonan ve girêda ye. Em çûne bal wan, me xeber da. Gotine me mohletdanê bidine me. Çawe Gurcistan azad bû, çawe me meremê xwe anî serî emê esseh, hûn çi ji me re bixwazin emê şuxlê we safî kin, rastkin. Niha du FRONT(Enî- Cebhe) di Gurcistanê de hene. Navê yekê? ya din jî Kongirês e. Ewana hilmey hev dînin (dijayetiya hevdu dikin). Em nikarin ne vî alî bigrin ne vî alî

bigrin. Me got; em diblomatîk xwe bigrin. Organîzasiya Rostavellî sentirîst e. Me xwe bi Sentirista ve girêdaye. Em dixwazin bibin mîna pirekê di orta Gurca û di orta Kurda de.

Merema me ew e. Dersdarê me zehf bin, zarokê me zimanê dê fêrbin. Lê Gurc jî belingaz in. Ew jî dibêjin me perê me nine. Eger hûn bixwazin bi perê xwe kultura xwe bilind ken, çawe dixwazin we bikin. Ne em erdê Gurca dixwazin, ne em tiştê polîtîkî dixwazin, em tenê dixwazin kultura me bilind be û zêde be. Hêjî destê me kurt e. Me çi cih nînin.

Jinê me jî zehf izwê Ronahî ne. Xandina wan jî bilind e. Tiştêkê din jî ez dixwazim bêjim, qîzkê me pîr dibin. Lê, milletê mayin naken.

Ji bo vê rastiyê jî hevalemê gropa me kek Asad Zengene xelkê Kerokê ji başûrê Kurdistanê keçeka Kurd li bajêrê Tîblîsê xast û kire hevjiña xwe. Nuke jî ew bûne dayk û bav û li bajêrê Stokholmê dijîn. Gera me bi xêr û bêr bû!

ŞERA ELÎ Û STRANÊN FOLKLORÎ

Roja ku xuşka Lamara semînarek li hotêla em têde diman pêşkes kirî, her wê rojê jinek din ya Kurd hatibû wê derê. Kincên kurdî li xwe kiribûn. Min nezanîbû kanê ev sere-jine ji bo çi hatiye cem me. Lê, dema ku min ji Şêx pirsî wî got:

- *(Ew stranbêj e û hatiye ji we re kilamên şîniyê bibêje. Ma hûn naxwazin her tiştî li ser jiyana me bibînin û bibihîzin! Ev klamê şîniyê dibêje. Me jê re gotiye were vira ku ji we re bistre).*

Rastî gelkî kêfa me hat. Me jî kamîre amadekirin ji bo ku deng û wêneyên wê bikişînin.

Şera Elî hosanê dîwana me xweş kir:

-Navê min Şera Elî ye, Şera Elî

Şêx: Şerê ye Şerê

- Belê Şerê, xwe xwe Reşî me, eslê xwe de Reşî me.

Axênkek mezin ji sîngê wê derket û mêkrefona kamîrê nêzî devê xwe kir û qîrkire strana. Stran jî li ser awazên girîn û şîniyê bûn, Gelek caran bê hemdî mirov, rûndik ji çavan dibarîn.

Leylê

*Herê dayê go minê nava gunda ..a ..a .Leylek diye ..e..e
wesa bedewe hesal cemala rengê Leylê rimbariye ..e..e..
herê lawa dibê ew Leylinga tu dibêjîslê xwe de qe ne rinde
ew gerroka va çil..? vi gunde ..e..e*

Mecrom dibê herê dayê bê imanê..ê..ê

dewra berê te bisirî .î..î

her çavderê..ê..ê

tu çawa qêmiş dikî didî Leyla zerî vî xeberî..î...î

(Leylê diçe malê hildide cerr diçe ser kaniyê digere, Mecrom li wê derê ye)

Leylê tu ji xwe kî..î..î .bi Xwedê kî..î

bide min Tasa ava kaniyêye..e..e

Leylê dibê ez wî bikem wîlahiye..e..e

mêhvanê di mala bavê min de ronîştîye..e..e

lezim mêhvan li hîviya mine

(Leylê diçe nava gund, gund bardike diçine zozana, lê delîl halê

Leylê be, diçine zozana û Leylê xwe ra dibêje):

Ayi dibê ezê çî bikem.. ji vî dilî....

gelî qîzê xatiya me tay..?..

*werin hildine teşî û koliyay
emê herne berif darê since..e..e
Leylê digiriya..a..a dilorand
hêstrê Leylê mîna tavê teyrokê dibariya
xwe helala gele digirî
Leylê jêhilma teyrek dî bû....
Teyr li ber perê esmana firî bû..
Go teyr----bi wîlahiye
dê gele bilind firî....ser kaniya Sincanê, qey çi diye..e..e*

Dema ku ew ketiye nava stranên xwe û bi bîstehî distre, wê destekê xwe miçandibû li ser piyê xwe yê rastê danandibû û bi destê din jî mêkrefona kamîrê girtibû, her bendekê di got paşî da li Şêxê Şemsa zivirît û bişkurît, û da li ser milê xwe ye din zivirît û li cimete mêzeket(nêrît). Hinek caran hizra min dûr diçû. Wesanê dihate hizir û bîrên min, her wek ez li gundê xwe, (Mayê) gohdariya Eyşê (wê li gundê me carna stran ji me re digotin) dikem .

Teyr dibêje herê Leyla minê bi delalê..e....

Ezê gele bilind firime çiyayê hanê..

Minê ser kaniya Sincanê meYTEK diye..e..

Nizanim saxe yan miriye

Ax Leylê dibê weyla bi serê xwe kûr kirê

Min çima pîrsa xwe ji te .. lê hel kirê..ê..ê

Kolê din alîkê taze ji xwe re pîrr kirê..

Kol û keserê xwe la la pîrr kirê..ê..ê

(Leylê digirî û dinale, tev qîzikê xaltê xwe, metê xwe sê meha tişteK nake. Ji xwe re zehf dinale, dibêje çi bû. Leylê çi dikî çi nakî, dûr dibe, ezê kurt bibêjim:)

Evan barkir çûne bi Arana...

(ji Zozana tèn Arana)

Leylê hilda bi cê vê avê...

Ditiye Mecrom razaye ser kaniyê..

Go razayo...biha razayo

*Serê min qurbana te be
Gihana guhê te ..de zildayo..
Malşewitiya eva sê mehê me ye..
Em di çûne li zozane...
Berxê me bûy ne beran e..e
Gûlik bû ne cane gane..
Malşewitiya hê xewa xwe dane...
Mecrom çavê xwe vedike
Leylê dibîne li ser avê sekini ye
Herê di bê Leyla m....nê..delal e..*

Se meha here zozana

Bixwe tût û mastê miyan e...

..bixwe qeliya berxan e...

Bila Mecrom bimîne nava germistana deştane.

(Hevre xeberdidin, nişkê ve dê û bavê Leylê tên)

Dibê xwedê tu bikî....wîlahiye

Mirazê min û Mecrom hem mîna cute stêr

bavejî royê esmîne...

Mecrom dinaliya ..jî keserê

..Leylê pêre

nişkê ve xwedê kire cûtek Stêr havête ber perê Esmane.

(eva çil sal pêş de me digot, îca xelkê ji bîra kiriye, eva xezûrê min di got).

Sêx: - Xwedê bike tu jî ne bêjî, wekî tu ne bêjî, diya min ne bêje, pîrka min nebêje, kî bibêje!?!
.....

Gilavî

-(Yekê bi ser miriyandi bêjim, ya Gilawiya. Eva Mîr Etles Mîr biye. Dilê wî ketiye horiyê de. Horî navê wê Gilavî biye. Jina Mîr Etles heye, Gilavî tîne ser jina xwe. Emir tê weke eva gere here nav şer. Mîr Etles diçe û Gilavî dimîne bi hîviya jina wî ve. Çaxê Mîr Etles

diçe Gilavî dibêje:- Ez xerîbê tenê hîviya hewiya xwe ve dimînim. Hûn fam diken hewî çiyê?. Xwedê wesa dike Gilavî nexweş dikeve. Êdî ev kilame tê gotinê:)

*Reş xwe dike ser destan e
Li welatê xerîbiyê gerane
Li welatê xerîbiyê zehf geriyane...*

Mîr Etlesê min ne maye...

Mîr Etles kaxezê dişûne...

Belg ser belga werdigerîne...

Gilî û gotinê Gilaviyê tê de dibîne...

Mîr Etles radibe-----

Dibêje, bi wî xakî bi xwedê kî.

Bajûy herî welatê xerîbiyê ,(Gilavî zehf nexweş e wê Gilavî çawe bike bêy Mîr Etles)

Mîr Etles dibêje

Borê xweda xakî..?. borê..?.m xase

Bikîxatirê Xidir Nebî..xir deryaze..

Berê xwe bidê belkî ber derê xerîba dûve nas e...(..ba qudretiyê dihajo beqanê gundê wî rastî wî tê)

Beqana xwe kî, bi xwedê kî ..

Qe nizanî halê Gilaviya min çî ye..

Beqan dibêje.. Mîr Etles ez wî kem wîlahî ye..

Eve heşt roje Gilavî ber şaristanê gorr de çuye...

Gul dajo bi ser mezel..çûq ve dide ser mezel e..

Mezelê Gilaviyê dibîne..

Mîr Etles xwe û ---- zehf digirî..

D`a dike bi dû riza..

Dibê Gilavî, serê xwe la li min rake...

Turba Gilaviya ...minji xavke?..

Minê têra dîtiye çav û biryê belek...gazke dil da..

Eva çav û biryê belek dada ji minre xeberneda..

Mezelê Gilaviya min ji vir da

Kela girî kete hefka wê û lorandna wêhêdî hêdî winde dibû.

*Mîr Eties dibê herê Gilaviya min ...
 Xazla derê mezela te bişkesta..
 Minê kul û keserê te bibîsta...
 Kanê çî serê te hatiye mira bêje..(çirok wesan tê gotinê ku çavên
 wê şiliq lê dikeve û vedibin)
 Gilavî dibê Mîr Etles here...here here..
 Bila Mîr Etlesê min xweş be
 Guleka nav baxa be..
 Bila cihê Gilaviyê erdê reş be..
 Dibê malşewitiya hebû sêwa çil rojê zivistanê..
 Hemû hesab bû, bi hijmarê..
 Minê dûr berê xwe kirinê kesek kêleka min tune bû..
 Eve xwe--- jina te dewsa avê jehir mira anî..
 Her çil rojê zivistanê ..
 Nexweş bûm ketme nivînê...
 Çav min rîya Mîr Etles qerimî.
 Kesek tînebû kêleka min rûnişta..
 Minra bigota gilî û gotin ji vî dilî*

(- Dibêje derê mezêlê te ji min xar da, heyfa çav û biriyê belek
 bazinê zenda, malşewitiyê, te çima çav û biriyê belek dada, min re
 xeber ne da. Çil rojê havînê, ez gelek taeb bûm ketime nivînê, min
 wisa dixwast wekî bihata ser min lêzimê xunê. Hinek dibêjin ku Gilavî
 carek din rih digire hinek jî dibêjin evaya xuşka Gilaviyê weke wê
 lêdikin û ji Mîr Etles re dînin.)

.....

Li ser miriyan

*Bes min bidin ser van zara...
 Seatekê wê min bibin ser çar dara...
 Ezê herim sinorê mişk û mara...
 Ezê bibme xwerê mişk û mara...*

Hate sêlê .. hat ser pêtê...

*Ser sêla sor xew a kê tê!
Ser birînê kul xew a kê tê..
Ser brînê kêra xew a kê tê..
Go xwedê roja m aniye ecel pey tê..
Heyfa van şêra ber şaristanê gora tê...*

*Hêtim girî.. hêtim girî..
Hero hero sîng bi girî..
Gozel beqiyê..? dixemilî..
Heyfa karîna mina kubar
...çav û biriyê, dev didanê tey şekirî..
Têtim girî.. dihêtim girî..
Dê bona qîzê digirî..
Xuşka bona bira digirî..
Were neçe wê dinya tarî..
Ki çûye wê dinya tarî ne zivirî..
Ki çûye wê dinya tarî ne zivirî...*

*Dihêtim girî.. tim tim girî..
Diya Dergûş hate derî..
Diya dergûş ez qurban bim..
Were Dergûşa xwe şîr de paşî bigrî..
--- ezîz were neçe dinya tarî..
Neçe...neçe tu cihêlî.
Bîst û dû sal emrê teye..
Ezîzê diya xwe were bizivre ser Dergûşê
Dergûşa te kor biye..*

*Diya te dibê lorî lorî dilê mino..
Lorî lorî lorka minê..
Dilkê mino, tu bihewhe
Lorî lorî..*

*Xwekî dilî dilim xarda
Heft xazilê?.. dê û xuşk rûniştine ji êvarda
Karînê bi dengê xwe kire gazî..*

*Go daykê Dergûş....minxweyi ke
Êdî nayêm tuxmê we da...
Tenê min bibinî xewna şeva da*

*Ezîza dilê min hê weye...
Samaliya te birê te xwe daye ber perê esmanaye...
Bi birînê kêra zehf naliya ye..
Got destê xwe bide ser birîna min da...
Birîndarî birê mino qet çawan e..
Hêdî bajo birîndar im...
Ne leqîne bi wî xwedê ye..
Heçkî birînê di kêrê ye...
Heçkî birînê faktê .?ye..*

Şêx Muras û xuşka Lamara kefiyên xwe deranîn û rûndik ji çavên
xwe pakij kirin.

*Heyfa Riza...heyfa Efo..
Heyfa Êxsîr ... heyfa Sêfîl...
Heyfa şêrê bavê min kuda çû...*

Bejin û balê bilind ...mêrê mêrxas bavê mino...

...

*Ax le me, le me..
Diya te dibê sobekaro bextê te me...
Were xilaske xurtê minê delal ..
Ez wekîlê heqê te me...
Got dayê dayê, dayê dayê...
Şev dirêj e xewa min nayê...
Mêre kolê?wê di pêşiya min da...
Ezê bibme xwerê masiyê avê...*

*Heylo bira ...heylo bira...
Dinya alê mirinê ye...
Heyfa van şêra zû diçin
Nîva rê de...mane cî de...*

(*Me ne dane xandinê, heke me dabane xandinê wê hêj tiştê me bi-zaniba...gotiba. Çaxê mirî dibînim ez xwe xwe behsa mirî dikem, xwe xwe dibejim, eva kilam nîne*).

Cangîr- Axa

*La la...la la...la la..laliya laliya w..
Ka bila bê cem me giya şîne...te ji kembaxê giya şîne...
Cangîr -Axa dûrbînê ber çavê xwe digêrîne...la digêrîne...
Siyarekê ne bixêrê ji wêve dibîne...
Cabeka ne bixêre ji Cangîr Axa ... bavê bava re tîne...
La laliya...la laliya, la laliya mêrxasa la laliya...
(Cabê didene Cangîr -Axa, dibê were kafîra bi ser me de girtiye...):
Kafirê kafîr çira halê me têza?.. tîne ...
La laliya la laliya...mêrxasa la laliya...*

*La laliyaw...Cangîr- Axa dengekî dike gazî
Bila bêjin xolam û xilmetkara, bila kafîr----- mal derfîne...
Mawîzerê bide orta min nizmîne.
Gava berê xwe dide kafîrê bê xwedê de
Êvarde ziravê dilê wan diqedîne...
La laliya... la laliya...hoyê..(Rûmê re şer dike)*

*La laliya.... ziravê dilê wan diqedîne...
Yekê dike gazî... meke...
Cangîr -Axa bavê bava meke..
Xwe textika mawîzerê de egleke?..
Me sondeka wesa xwariye...
Heta sî û sê didan di devê me de heye..
Emê tuca qesta talanê Kurda neke...
La laliya la laliya ... mêrxasa la laliya...*

La laliya..

Şerekê me qewimiye

Dêrcemedê Berî Malê ji me wê da...

Qaleka giran li me qewimiye

Dêrcemedê Berî Malê ji me wê da...

Cangîr -Axa -----kafir heft hewşê----- girêda...

*berê hezar heştêd mêrê Romê daye her çar malê Reşa maye
têda..*

(Reşa, emin, eşîra me ye. Naçin ewana mêrxasin)

Her çar malê Reşa mane têda...w..la laliya..

Berdê bavê min dê berdê...

Mizgînê bavê zerdê?..

La la la laliya..

Şerekê me qewimiye Dêrcemedê...

Bike kore, te ji kembaxê bike kore...

kafir her çû, bin bavê bavo da nore nore...

bin bavê bavo da nore nore...

Berê hezar û heştêd mêrê sêwî daye,

derxitiye ber devê çemê ava sûre...

La laliya la la la laliya w...

Mîrpencê dîwanê laliya w...

Kekê Fetla la laliya..w...

.....

Bêje çima

(PESTE)

Hala bêje çima û çima

Te ez xapandim anîm vira...

Keçka delal ne dilê te me

Kura heyran ez ya te me

*Hala bêje çima û çima
Te ez xapandim anîm vira
Te ji min bire bav û bira*

*Keçka delal Tilbîsvanê...
Qîzka delal Tilbîsvanê...
Min tu dîtûy ber dukanê...
Soz qîrarê min te kanê...
Hala bêje çima w..çima...*

*Keçkê navê te nizanim ...
Sewa çavê te dinalim...
Hala bêje çimaçima çima w çima...
Te ez xapandim anîm vira... ez xapandim anîm vira
Te ji min bire bav û bira
Keçka delal çi bedew î
Qîzka delal çi bedew î
Ke nebêje ne dilê te me
Wille bêje ez ya te me
Qîzkê bêje ne dile te me
Kura heyran ez ya te me...
Hala bêje çima çima çima w çima..
Te ez xapandim anîm vira*

.....

Werî Delal

*Hay hyûî
Werî Delal, werî Delal, werî Delal, werî Delal, werî Delal
Keçkê kurmam tasê sipî ava zelal
Minê vexariye hûn pê helal
Minê xariye hûn pê helal...
Ezê hatîme mala bavê te mêvanî..
Kavile bavê te mêvanî
Minê serê xwe ser kulafê Xoristanî danî
Minê tinê ber serê min evdalê Xwedê
Gorîna çiyê ye, goflîna sorê ye*

*Dengê Îsa ye, sewta Musa ye
Axira vê dinê ye, tevcarâ----- dinê ye
Meçîtvanê Ecema ye, zankutê di Fila ye hay î..î..î
Minê nizanî kewa gozel e gorke çîn e
Xire xira guhara di benîyane
Go lawiko rabe, rabe, rabe
Kalgonê ji te karken
Xazgîna kavle bavê min de ji min kar ken
Xazla minê wî erdî da di emrê xwe da hijde salî ye..wê ..wê*

*Emrê xwe da hijde salî ye
Piştâ wî mêra da germ e
Cêba wî teze ji zêrê zer e
Berê xwe dide mala xezûrê xwe da diçe mêvan
Lingê xwe dide lingê xasîyê da
Serê xwe dadine ser çoka bavtozê da
Destê xwe dike nava memkê qîzê da
Heta sibê ji xwe re pê dileyze
Narî î î î n, narîn, narîn, narîn, narîn...
Grêdana kulozê xelqê Têlî delal biro malî
Narî î î n..
Çemê Lîzê tê dilîze, çemê Lîzê tê dilîze
Pêla pêla dixê pêla di ortê da wê kevrê bi qîz e
Xazla min wî erdî da be yê hîz e
Salê mala xezûrê xwe mêvan e
Memkê qîza tê dilîze, narî î î î n
Narîn, narîn, narîn, narîn, narîn
Grêdana xelqê Têlî delal biro malî..*

.....

GIDÎ LALO

Hay hî î î î

Gidî lalo gidî lalo, gidî lalo gidî lalo

Çima tu ji kêleka min ranabî... ramosanê min têr nabî

Canîkê Erebî tu sîyar nabî

Ji derê mala bavê min torrînê peya nabî

Gidî lalo gidî lalo, gidî lalo mal xirabo

Gidî lalo..

Hatîye nava malê me ji kavranê van hinara

Hatîye malê me kavranê van hinara

Xweş da ber sîya van zinara

Xazlê kaxezeke taze (Gorbaçov) derxista,

Bira jinê bedew ji mêrê kotî bîstandana

Bavêtana terkiya? şengewara

Bira jinê kotî ji mêrê bedew bîstandana

Bidana nexweşê ----- mêrê ber dîwara

Gidî lalo gidî lalo, gidî lalo gidî lalo

Çima tu ji kêleka min ranabî

Canîkê Erebî siyar nabî

Derê mala bavê min peya nabî

Nava ber û sîngê min torrînê mêvan nabî

Ez dê bêjim,

Kafirê te çav reşê... birî qorê

Qey xatirê min qolê zêra

Bi ser aniya şkever hilde jorê

Mala bavê şewitîyê

Were ramosanekê te kerem kem

Weke ez dimirim, bira hiceta ji min re neçe gorê...

Gidî lalo gidî lalo, gidî lalo gidî lalo

Gidî lalo mal xirabo

Çima tu ji kêleka min ranabî

Canîkê Erebî siyar nabî

Derê mala bavê min torrînê peya nabî

.....

MÊVAN

Hat mala me mêvanî emrim te re çil lê lê

Hat mala me mêvanî emrim te re çil lê lê

Dest morî, ling morî, ser conî

Ronişt biskê xwe bada

Berê xwe da qolbê da

Hay Nînar, hay Nînar, hay Nînar Nînar Nînar

Hat mala me mêvanî emrim te re çil lê lê

Hat mala me mêvanî emrim te re çil lê lê

Xadora kur bir anî emrim te re çil lê lê

Dest morî, ling morî, ser conî

Nînar Nînar Nînarê Nînarê

Ronişt biskê xwe bada

Berê xwe da qolbê da

Hay Nînar hay Nînar Nînar Nînar

Asad Zengene, Şera Elî û N. Mayî

HERÊ XASÎ

*Herê xasî herê xasî, herê xasî herê xasî
Çiyayê Gocol mij-doman e
Xasiya min yek e bê îman e
Rê bidne min ez derbas bim
Destê xasiya xirab danim
Rê bidne min ez derbas bim
Destê xasiya xirab danim
Eve serê sê salan e
Bo me darek derzî mame
Eve serê sê salan e
Bo me darek derzî mame
Rê bidne min ez derbas bim
Herê xasî herê xasî
Çiyayê Gocol mij-doman e
Xasiya min yek e bê îman e
Xasiya min xwe xwe , xwe keyst e... afirîst e?
Lê lê xasî
Xezorê min yekî del doman e
Perê gêziyê min distîn e
Mêrê min yekî dizî diz e
Kela kevir de diriz e
Herê xasî herê xasî
Rê bidne min ez derbas bim
Herê xasî herê xasî
Rê bidne min ez derbas bim
Eve serê sê salan e destê xasiya xirab dame
Eve serê sê salane destê xasiya xirab dame
Ji destê xasiyê
Derik derzî xwe re mame*

.....

EMAN NEMAN

Ema nema nema nema nema nema
Serim dêşe hewiya min nayê
Kuro lawko serê min dêşe hewîna min nayê
Tu mêrê jinê yî çima îtîbara min bi te nayê
Tu mêrê jinê yî çima îtîbara min bi te nayê
Ezê nîfrekê (nîfrîn) bikem bila Tula jina te bimre
Ezê nîfrekê bikem bila jina te bimre
Berxê te êtîm bimînin
Ezê ber derê te re herim, bila berxê te min re
Hêdî hêdî biken gazî
Hêdî hêdî ji min re bêjin
şirîn dayê, şirîn dayê

Kuro lawiko, te çi digot min na na nekir
Kuro lawiko te çi digot min na na nekir
Heta berbanga sibê,
Te nava sîng û berê min de kêf... hene kir
Te di nava sîng û berê min de kêf.. hene kir
Ema nema nema nema nema , ema nema
Sal çûne zeman her ma, zeman her ma
Xelq zewicî ez û tu her man
Xelqê mêr kir ez û tu man
Ema nema nema nema nema
Mala mino mala mino
Eman neman neman neman
Keçkê çavên min reşbek in
Keçik dibê: Lo lo xorto
Çavê min e reşbelek in
Weke mêra jinê xwe berdane
Eman neman neman nema

.....

Wey Narînê

*Wey Narînê wey Narînê wey Narînê wey...Narînê
Xeber xweşê zehf şîrînê, xeber xweşê zehf şîrînê
Ezê nifrekê bikem
Bila mêrê Narînê bimre îsal havînê
Dê bila mêrê Narîna min bimre îsal li havînê*

*Wey Narînê wey Narînê wey Narînê
Wey Narînê te çav reşê birî ji qorê
Mala bavê te şewitîyê rabe çav û biriyê belek kil de
Zêra bi ser eniya kever da hilde jorê
Were nava sîng û berê min de îşev bibe mêvan
Weke wez bimrim bira hêceta ji mi re neçe gorê*

*Wey Narînê wey Narînê wey Narînê
Xeber xweşê zehf şîrînê
Xeber xweşê zûr şîrînê
Wezê nîfrînekê bikim ji êvar da
Bira mêrê Narîna min bimre
Wî î... îsal havînê*

*Wey Narînê wey Narînê wey Narînê
Heft xazila hîngê zozanê çiyayê bilind
Kimbaxa Rûmê em tev diçûnê
Wey Narînê çiyayê Kurda tev diçûnê
Wey Narînê wey Narînê wey Narînê
Xeber xweşê zor şîrînê*

.....

XEZAL

*Xezalê lê hayê
Bedewê lê hayê
Déresorê lê hayê
Çav û biryê belek lê hayê
Ketiyê destê kutî şiletêkî mêra
Êvar da bi min re nayê
Hayê hayê*

*Xezalê lê hayê
Çavreşê lê hayê
Were çav û biryê belek kil nede
Kilê sibhanî li te nayê
Hayê hayê*

*Par vî çaxî xezala min a kubar yanga min bû
îsal erebekî reşî lêvdeqandî
Xwe re dayê ber hemêzê
Hoyo yo
Hoyo yo*

*Xezalê lê hayê
Çavreşê lê hayê
Nazikê lê hayê
Bi min re were rayê
Êvar da were rayê*

*Xezalê lê hayê
Déresorê lê hayê
Nazikê lê hayê
qasekî bin konê erebî da derkeve
kafirê bi min ra nayê
hoyo hoyo*

EZÎZÊ ÎSKO

Mamoste Ezîzê Îsko berpisyarê mamostayên Kurd e li bajêrê Tîblîsê. Berpisyarê yekem e ji bo organîsekirina xwandina zimanê kurdî. Herwesan berpîrs e, beramber meqamên Gurcî. Ew bixwe jî pêdagog e. Em çune cem kek Ezîz, cihê karê wî, ewî bi dût û dirêjî li ser destpêka xwandna zimanê kurdî û guhrînên ku hatine kirin axiftin kir.

Li neh (9) mekteba (xwandingehan) zaroyên Kurda dersên kurdî dixwûnin. Her kom 16-12 şagirdan pêk tê. Hijmara dersdarên Kurd 47 in. Neh ji wana dersa kurdî didin. Dersdayîn bi tipên kilîlî ye (rûsî).

Di vê rûniştinê de çend mêhvan ji Ermenistanê hatibûn.

Wan jî di vê civînê de beşdarî kir. Yek ji wan ji seyda Celîlê Celîl bû. Wî got: *(halê Kurdên Gurcistanê û kurdên Ermenistanê ferqek pîr mezin heye, kurdên Gurcistanê bajêrî ne û yên Ermenistanê li gundan dimînin).*

Dîsan kek Yûrî (Nûrî) serokê Komela Ronahî, Sêx Muras û xuşka hêja Lamara di vê civînê de amade bûn.

Mamoste Ezîz li ser axiftina xwe dewam dike û dibêje:

- 1956 ê salê Koma Fêrbûna Zimanê Kurdî teşkîl bû. Sala 1987 ê dîsan daxwaza çêkirina komên fêrbûna zimanê kurdî hatekirin.

Lamara:

- Di Qurna hijdan de Kurd li Gurcistanê hebûn, wek kurdên Celaliya, Zîlan 1904 ê ev kurdana hatine sirgon kirin, ev kurdê musulman bûn. Lê, Kurdê Êzîdî di sala 1918 ê de hatin vira., Ji Wanê, Qersê, Êla Cangîr-Axa. Yên musulman surgon kirin çûne Qazaxistanê û Qirgistanê. Hinek kurdê musulman jî li Gurcistanê hene lê hindikin, nêzî sih- çil mal in.

Em zehf ji esîmîlesyonê ditirsin. Lewma em tim hevdû digirin.

Rêvebera giştî ya Perwede û Fêrkinê re

Dema ku civîna me bi kek Ezîz re xelas bû em çûne cem Rêvebera Perwerde û Fêrkinê. Jineka Gurc bû. Wesan diyarbû ku kek Ezîz ev civîne amade kiribû, çunkî wana gelek dixwast ku em bi meqamên Gurciyan re rûnin û li ser rewşa kurda xeberdin.

Cihê wê di tabîqa bilind de bû. Jûra em tê de rûniştin geleka mezin bû. Ewê jî bi drêjahî li ser Kurda, rewşa kurda û dersdana zimanê kurdî xeberda. Lê mixabin dema ku kek Ezîz ji me re tercume dikir pîraniya wê min fam ne dikir, ji ber ku wî gelek zû zû xeber dida! her çendî min ji wî daxwaz kir ku pîçekê hêdî hêdî xeber bide lê dîsan jî wî wekî xwe kir mala wî ava be.

Di wê civînê de hevalekê me hinek gilî û gazinde ji wê jinê û ji meqamên gurcî kirin derheqê kurdên ku li Gurcistanê diminin. Lê, wesan xweya bû ku ev jine bi gilî û gazindên hevalê me gelkî nerehet bû. Çunkî dema ku em ji cem wê xelas bûn û zivîne ve jora kek Ezîz, wê dîsan hinarte do kek Ezîz re û got ku ew bi gilî û gazinên hevalê me gelkî nerehet bûye.

Êdî helbet ev rewşe bi dilê kek Ezîz û havalên din jî nexweş hat, ew naxwazin ku meqamên Gurciya ji wana turre bibin. Wesan jî diyar bû ku hindek deselatdarên Tîblîsê dixwast ku mirov tenê pesna wan bide. Ji ber vê egerê jî xuşka Lamara got:

- Baş bizanin ku em jêr destê jêrdesta nîn)!

Gotin, suhbet, gilî û gazindên me di vê civînê de jî xelas bûn û em dîsan berif hotêla xwe, Hotêl Êrviya ketine rê. Helbet cim`eta Kurdan jî bi me re bûn.

LI MÊHVANDARIYA ŞÊXÊ ŞEMSA (MURASÊ ŞÊRÎN)!

Herwek me di hindek cihên din de gotî ku mamoste (Murasê Şêrîn) ji malbata xwe, bav û kalên xwe şexatî wergirtiye, ew bi xwe jî dersdar e, û li xandengehekê dersa dide.

Şêx Muras hêşta genc e. Emrê wî ji çil saliyê derbas nabe. Mala wî jî di xaniyekê bilind da, li tebeqeya sê yan jî ya çarê de bûn. Mala wan gelek mezin nebû. Lê ya bi ser û ber bû. Sê keç hebûn. Ya biçûk, sê (3) salî bû, navê wê Zeyneb bû.

Şêxê Şemsa, Murasê Şêrîn û zaroyên wî

Li cihê rûnistinê masek danandibû. Vexwarin, ça, kêk û qehwe li ser masê danandibûn. Piştî bixêrhatin û silavan em li durên mase rûniştin û dengê stranên Kurdî yê folklorî ji mezeleka din bilind bûn. Di wan gavan de kek Muras bi keça xwe ya biçûk ve mijûlî pirtokekê bibûn di wê pritokê de şiklên Alayên gelek milletan lêbûn. Kek Muras

jî nîşanî Zeynebê dide, keçik li bavê xwe dizivire û dipirse:

(Bavo! kanê alayê me?) lê kî dikare bersiva Zeyneba sê salî bide!.

Her wek me gotî li cem wan mêhvandarî tiştêkê pir pîroz û bi qîmet e. Vexwarin jî dibê sertukê suhbet û serhatiyên. Bêy wê rewş qet nebaş e! Ev rengê rûniştinê ji bo min tiştêkê taze bû. Rast e wek Seyda Nadirê Kerem gotî:

(Em vexwarinê vedixun ne ji bona sergerimbûn û serxwesbûnê. Lê, ji bona axiftin, zanîn, qedir û qîmetê. Ji bona kimal û ma`rifetê).

Ev xaftina kek Nadir, gelkî rast û durist bû. Lê, mala dunyayê xerab be, ev kar ji me re hinkê sext bû. Li cem wan pir girînge ku mêhvan têr vexwarinê vexwen eger na ew hizir diken ku baş qedrê mêhvanan negirtine! Vêca ji ber vê yekê jî her hîviya me ji wan ew bû ku gelek qedrê me negirin heke dê mala me xerab be!

Kek Muras:

(- *Saxiya serê we, saxiya serê cimetê, bila wekî hûn diçin, bila hûn bizanibin wekî Kurdistan li ser zarê me ye. Li ser hişê me ye. Saxiya we... hatina we... sehet û qeweta we. Bila hûn xweş bin, selamet bin. Xwedê wê rojê bîne wekî em li welat rastî hev bên*).

Malxûya malê li malê nebû. Keça mezin jî xizmet dikir û Şêxê min jî ji keçikê xwest ku bo me hinekî li muzikê bêxe. Ewê jî nekir nemerdî çû jorê û Kemana xwe anî dana ser milê xwe û muzikek nerim û rehet bi ser can û cesedên me de berda! Rastî gelek xweş lêdixist û gelek jîr bû. Xwedê mala wê ava bike.

Kek Yûrî, serokê Komela Ronahî ew jî bi me re bû, ew li benda me bû ku em ji wê derê biçin mala wî. Lê mêhvandariya me hêsta ji mala Sêx xelas nebûye. Min gote Şêxî : Şêx, Şêx dema ku em dihatine malê, bi rê de, te straneka geleka xweş hêdî digot, kanê tu nikarî niha ji me re bi dengêkê bilind bibêjî! got: (*Ne, herê ez ne stranbêj im. Emê rojeka din gazî Şemo bikin daku ji me re kilama bêje. Ew miqamê xweş dizane*).

Şemo xezûrê Sêx bû, êvareka direng caba wî firêkir û hate cem me, kêfa xwe gelkî bi me anî. Piştî bixêrhatin û suhbetên xweş, Şemo mêhvandarî û dîwana me bi rewş xist. Hindek kilamên folklorî yên

berê bi ser xem û xeyalên me de berdan. Êdî eve hûn û Şemoyê delal:

- *Tu dikarî navê xwe ji me re bêjî?*

Şemo:

- *Bibexşînin, gereke min pêşiyê navê xwe bigota. Navê min Şemo ye. Navê bavê min Dewrêş e. Nave kalkê min Biraîm e,. Em xwe xwe gêx in. Dema milletiyê giş cem me yêke. Ûcaxa me ûcaxeka wesane .di qurnê berê heta niha tên cem me. Gurc tên. Ermeni tên. Hemû millet tên. Çiqas ew nexweş dibin ew tene cem me. Ûcaxa me (qerz dibin?).*

Em xwe xwe ev demê sed û pencî sal e, em li Oris dimînin. Cim`eta me ya dinê, dema hijda de derbazî Tupraxa Ermenistanê bûye. Derbazî Gurcistanê bûye, hatine nava Gurca. Cimeta me Qirgistanê, giş temam belav bûye. Gelek ji wana bîst û şeşa, bîst û hefta aksûrî (surgon) Kazaxistanê, Ûzbêkistanê û Gurcistanê kirin. Hinek vegeeriy-an hatine, hinek li vira dimînin, lê ê..

Em jî bi halek dijîn li vira. Çi bêjim ji we re?

- Tu ji dewlet serê xwe, di ber qehwevexwarinê re kilamekê ji me re beje!

kek Muras:

-Dilê xwe ji lawka re veke

- hûn çi dixwazin? kilama bêjim!?

Şêx:

- Erê wille klameka wesa ya Eşîrê were xwarê

Şemo:

- ya eşîra !

Sêx:

- Erê welle qîza birê wî emrê Xwedê hatiye ser. Lê, ji bona xatirê we wê bêje

Şemo:

- Qîza birê min bîst û dû salî emrê xwedê hatye ser... manê..

ŞEMOYÊ DEWRÊŞ Û KILAMÊN FOLKLORÎ

*De xanimê hê iê, hê iê hê iê, hê iê hê iê w..
Rêda xave rêda hayê..hê iê hêiê..w..
Rîse şerê Kotikê Şinoy hê iê hê iê hê w..*

*Venî belkokê hêw..da ketine ser peniyê nawçêhê...lêw
meşê di gizmê re howê
hê iê hê iê hê iê hêw..*

*De Rîşe şerê hê iê da ketine ser peniyê nawcê hê..êhê..iê hê..iê
meşe bi gizmê de hê..iê hê..iê hê..iê
kesekî bixêra te ne iê ho..
cabekê bide
serqûlgera hayê..*

*Şerê xwe li çadira Hewêz Paşa re derxe
bala xwe bidê hûyê
xweş kuştine ser dinyayê cûtê mêra hoyê..ho
de xweşkuştinehoiê... ser dinyayê cûtê mêra.. hoyê
xanima min law..la.*

*De xanimê ...ê, hê .
wezê Baqîzê dinêrim heta Baqîzayê ê.hoyê..
porto dikete barûtê..
kalo rûdikewê reşaşê..
kalo re dikeve reşaşê..
kesekî xudanê xêra tine..hêyê
cabekê bide Selektokê re
wê Selekot bav de tarî...kura de tarî
cav we keta..ho hoyê
Serê xwe çadira Hewaz Paşa re derxe ..
bala xwe bide ..hêiê..hêiê.. hoyê..hoyê
xweş kuştine ser cenazê cûtê birê da....*

*çima vê spêda naçî Gîlasê..
Xanima min law..la...la..law
De mêrxasê me Porto
Hefadê me kalo
Xanima min la.. la..la..la..*

Şemo:

-Eve jî pêşkêşî we, bo xatirê we. Wille heqê xwedê kem... heqê Xwedê kem. Qîza birê min bîst û dû salî, emrê Xwedê hate ser, sê zarê bicûk lê mane. Lê bona xatirê we min nikarî bejim na. Li cem me eşîratîi gelek wext dikişîne. Hûn dizanin? Nizanim cem we çawe ye! lê cem me şeş meha- heta salekê dikişîne.

Şêx:

- Apê Şemo dîsa tu kilamekê bêje ya Hecî Mûsa

Şemo:

- Ew ya Gula Bilind e tu di beje!

Şemo jî hêdî hêdî firra li qehwa xwe dide û kilama dîne bîra xwe.

Şemo:

- Edî kal bûme, pêncî û heşt sal emrê min e. Xwe ne biçûk im!

*Ema nema nema nema nema nema, ema nema ...hoyê
ema nema nema nema nema hayê..hiyê.
min go Hecî Mûsa di go kêye.... li bêriyê... ê ..ê.. ê..
Heylê m go heya sir daye .. lê aliyê siyê..... ê... ê
Hecî Musa go ezê herme pêşiyê
destê zûrê ramûsim
her sê deqê lê pêş eniyê h`ê ..ê... ê...ê
delê wayê ...hê*

De go lawo Hacî Mûsa ..wix..

Go emrê min taze li çarde ye..hê.. ê...

Bese mixe lê ez gune me

Herçar dîna de ez ser la...la dînê xwe me...e...e..

Ax hayê...wix

De min go Gulo go xaniyê bavê min mezin e...e...e...

Keşîş Metran têre ...la.. diçin...têne..e...e..e

Min sûnd xariye çû cara...mêrê muslman re lo...lo nabime jine

Şemo di kene

Hê..wix

Şemo:

- Malê dinê, êdî bîra min nayê

Şêx:

- Dê xelaske, xitimke wê kilamê.

Şemo:

- Wextê miro mezin dibe bîra miroa jî mezin dibe

Şêx:

- Miro hema kal û pîr bû êdî....

Şemo:

- Erê wille.

Şemoy axênkek rahêla û serê xwe hejand, bo demekî Şemo bê deng ma .

Şemo:

-Raste bila were bîra min. Wille heqê Xwedê kem, hema ji binî çû, nayê bîra min.

Dastana vê stranê hinekê bi çîrûk ve got. Serhatiyek bû li devera Tupraxê qewimîbû, Xan Ermenî bû Hecî Mûsa keça wî bi zûrê re-vandbû.

Şemo:

- Em ji Ermeniya re dibêjin Fele. Wê çaxê cimeta me li Kurdistanê ji wan re digo Fele. Yanî xulamê me, xebatçiyê me.

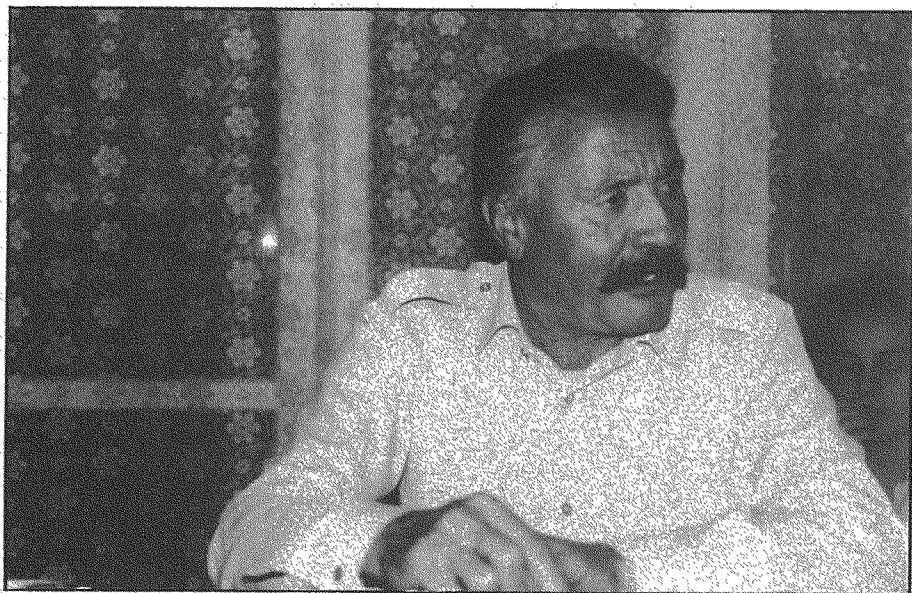
Dawiya dastana vê stranê, Ermenî çûne Stembûlê şikayet kir. Wan jî Hecî Mûsa girt û kire zîndanê.

..Ev kilame Ermeniyân digot, dengbêjê baş Ermenî hebûn li Kurdistanê. Xelkê Bazîlê, xelkê Mûşê. Eva cim`eta me ev gilî dikirin digo weko dengbêj kilam digotin. Diçûn Mûşê di civatê de cim`et rûdinişt

ewana jî kilam digotin. Cim`etê kilamê kê qebûl dikirin ewana ferman dida wekî evana dengbêjin. Wî çaxî izna wî kesî hebû ku ew di nava Eşîrê de, di nava cim`etê de, di nava dîwanê de bistre. Gilî û gazina bike. Eva Ermenî dengbêj hebûn dihatine mala me. Demê ku ew nexweş dibûn li cem me diman û distiran. Em jî hêjî zaro bûn. Me bîr kiriye. Ica dengê wana çî deng bû! Xwedê wekî Zengilê bû!, Zengil çawa ye ewana wisabûn!. Ewan di qerna da, di nava Kurdistanê de mabûn. Ewan zimanê xwe nedizanîn, tamam bi kurmancî xeber didan.. Xelkê Mûşê, xelkê Sasonê, ewana mêrxas bûn...mêrxas!

Şêx:

-Serê min serê we, kilam tune ew nizanbe,yê eşîra, yê folklorî, kilamê rindê bedew!

Kilambêj Şemyê Dewrêş

Şemo:

-Êhêîê...îê...îê,ê.hîê..hêîê

keko şerekê me çêbû Girîdaxê quntara çiyê hiê..iê...iê
 Eskerê kafîrê Kemal girane xwe daye tara felekê hiê..iê...
 Xwe daye ev tara felekê ...hê..ê..ê
 Ferz Efendî sê denga kire gazî
 Abdulrehman bira....
 Çi ne çi di xeyne hêiê..iê ...wê
 Peyakî kirêke bişîne Patmasa şewitî
 do Kûsin Paşa re hê .. ê...
 bila were vegere vê Geliyê Zîlan,
 Xûlî Xanê lawê Heso re ...
 Xolî Xanê lawê heso re ..haia..haia...a...a..wix
 mala we xirab e çavê Kurd e ho....
 Iro serê sê rojan e, qîzokê eşîratê ...
 ketine zelolîyê de, howê..

De lêxe lêxe heîê..ê..
 mala xwe de revê ... pêxe. .
 Iro serê sê şev û sê rojan e
 şer derket herdû rexê mala şêx e
 (Ji Ararat re em dibêjin Grîdax)

De hê..iê, he..iê, hê
 De bavo şerekê me çêbû li Girîdaxa şewitî..
 ...ha ben ketê...hê..iê, iê..iê
 Eskerê kafîrê Kemal Paşa...
êvar da ser Eşîratê..
 Top û Tifîngê wî .. tike..tike, wê..ê..ê..
 Ferset Begê sê denga kire gazî.
 Abdulrehman bavê min kira,hê..iê, hoiê..
 carekê bide xatra sê kurên Paşa ra ha..ia,ha..ia, wê..
 la were Geliyê Zîlan
 Xolî Xanê lawê Heso ra,hiê..ê..ê..
 dê mala we xira yaxî Kurd e...
hatiye pişte..

 De lêxe de lêxe hiê..iê..iê..

malê Xwedê revê Rûman û Tirk xe..iê..iê..iê
iro serê sê rojane ..
ji heramê meydanê şerkin ..
herdû rexê mala Şêxe

Hosanê Şemo berdewam ji me re çend stranên din yên folklorî gotin.

Bi kurtî jî çîroka hatina wan bo Gurcistanê ji me re vegêra. Demekê gelekê xweş me li mala Şêxê Şemsa kek Murasê Şirînê bûrand.

Her wek me gotî ku serokê Komeleya Ronahi jî li wê derê bû. Piştî ku Şemo stranên xwe gotin em çûne mala kek Yûrî serokê Komelê. Me demekê xweş li mala wî jî bûrand.

Ji Apê Şemo re, ji Şêxê xwe re û ji kek Yûrî re sipas dikim.

Helbestvan Cerdûyê Esed

Hevalên Komela Ronahî ji me re behsa şaîrekê Kurd kir ku li Tîblîsê rûdinişt. Me jî xwast ku em biçin mala wî û hindek berhemên wî bibînin.

Roja 8.11.1990 `ê, em çûn mala wî. Mixabin rewşa wî gelek baş nebû nexweş bû lê dîsan jî wî daxwaza me bi cî anî û li ser şîrên xwe hinekî axift.

Apê Esed giringiyek mezin ji kelepurê Kurdî re dabû, tiştên kurdî yên kevin yên ku berî bi sedan sala dihatine bikaranîn, wî gelek ji wan bermaka li mala xwe komkiribûn û parastibûn. Mala xwe wek mûzeyek biçûk li paşa xanî de kiribû. Her ji kulav û kofiyên jina bigre heta bazink, stvan, tuzbî û xenceran. Ev tişte hemû li mezela paşiyê kirbûne nav sindûqan de û kit kite nîşanî me dan.

- Tu ji kerema xwe dikarî hindekî ji me re behsa xwe û nivîsînên xwe bikî? Em dixwazin hindekî li ser karê we aghdarî wergirin. Çunkî ev raçandina dîrokê ye. Dîrok jî mercekê hebûna Neteweyî ye. Çawe û kengî we dest bi nivîsandina şîran kir?

-Navê min Cerdûyê Esed e. Heta niha yazde kitêbê min derketine. Yek jî li bin çapê ye. Bi zimanê gercî, rûsî û kurdî min nivîsandine. Bo zaroan min nivîsandine .

Nivîsarê min biçûktahiyê min nivîsiye. Heta van salê axriyê min bi ermenî dinivîsî. Bi zimanê ermenî heta dused û şêst sîrê min derketin. Paşî wê yekê min bi kurmancî nivîsî, û kurmancî jî hêj li ber çavane, defter derketine kî dixwîne dizane ez çi dinivîsim. Çend Kovar û Curnalê kurdî min xandine, kitêbên Cigerxûn min dîtine).

- Baş e tu li ser rewşa Kurdistanê aghdar dibî çi dibe çi nabe, çi di-qewme?

-Temamî dibêhêm, li Kurdistanê çi dibe û çi diqewme temamî dibêhem.

-Ew tesîrê li nivîsandina te dike?

-Min dîtine, kitêbê Cigerxûn min dîtine, çend Kovar min standine.

Wî pirs fam nekir

kek Yûrî:

- Apê min gelek şier derheqê Kurdistanê de nivîsandne, derketine.

Şêx:

- Eger te kitêb bianiya xwe xwe hinek bixandiya ji bona dengê te bihîzin.

Cerdûyê Esed:

- Ezê bînim.

Ew rabû çû deftera xwe ya şîran û sê- çar pirtokên xwe anîn. Bi zimanê gurgî nivîsandibûn û hinek ji wana tercumey zimanê kurdî kiribûn. Çend parçe şîrek ji me re xwandin, wek:

KURDISTAN

Min go xûşkê li te dinêrim

Mîna hêva çarde şevî

Daw û deling te hilkiyê

Deye bin pê mêrg û zevî

Çiya baniya ra hildikişî

Cem te yeke zang û genî

Ketî şaxê çel û çiya

Bêje xûşkê çi digerî

Hêstir ji çavê te dibarin

Ser kevra da mîna Zerî

Axîn û hezîn têne te

Mîna klasiya agirî

*Xezla xûşkê min bizanbiya
Çi derdî kirî kaniya girî*

*Dibe werdî werde dê
Bi wî ker kopê xwey silivî
Yê egîdî cenge-şer da
Esker û Rûmî jî ber revî
Derdê cegerê te zor kiriye
.....ku wan bûy rîwî
Yan tu Zîna Xulbikî
Ber bi qebra Memê diçî
Bi şîn û mihêl daye ser rê
Dewra qimsê boyskiyeçî
Dibe Xeca Şem Çeryaxî
Tu Siyabendê xwe di gerî
Dikî zanîn şax û zenga
Wa dilkovan û dildaxî*

*Bese xûşkê reca dikem
Bêje bibhêm çiyê meenî
Dibe şîna lawa dikî
Tuyî dayka Kurdistanî
Cîda sekinim mim nihertî
Gula wê min xweş di kilmî
Şûnê qetlê ser lawê min
Heft kirasê zêrî birrî
Ez hê canim û qamet zo
Hezar dax û birîn min dî
Felek li min biye pispör
Nizanim e şexsim ne mirî*

EZ IM NAZA TE

*Ez im naza te, tembûrsaza te
Ji Xwedê tuala meyaz im boy te
Ez Kurdistan im nor û şemal im
Des neheqiye de ez kûr dinalim
Ez bûka Dal im ez dayka Zalim
Zînim dinalim, Xec im dizarim*

*Ez im naza te, temborsaza te
Navê Kurdistan, Kurd im bê bostan
Xezala çiya me
Teyrim hewa me
Şêra geliya me
Ez naza te me*

*Ez Kurdistan im
Nor û şemal im
Des neheqiyê de ez kûr dinalim*

Helbestek li ser şairên Kurd

*Di Qurnê tarî de pencê ruhê bûn hûn
Li ber çavê xwe we dît zerer û xûn
Hûn bûn dengbêjê wê duniya tarî
Hûn bûn stêrê geş li nav hezarî
We qazanc kiriye navêt nemirî
Tunebû xandin zimanê kurmancî*

*We gul dirêtin bi farisî, erebî
Bi cebha ...? bi dilê kul û merezî
Dinya kem, tîra xwe dilê we re cih kir
Navê Kurmancî we hinda nekir
Bi wî navî hûn hatîne nemir*

*Milletê Kurmanc we tim bîr tîne
Zivistanê ewir çetir dibuhrîne
Rojê îdayin buhar ava wê şîne
Kurmancê zeryay niha xulam nîne*

Helbestvan Gerdiyê Esed

*Dergih Xandinxane ber vekirîne
Şukurdarê emrê xweşbextîne*

*Em qurna Zîna tîn, nora erşa tîn
Leylan erdê*

Em ji qurna tèn bi şerafet û zên

.....

*Em dinê nasin, egîd-mêrxas in
Bê tac û saz in
Me dîtiye mihêl-qetil û hêle hêl
Dunya li me biye sêl*

*Hût- dêw rabûn me
Sed car me zêde
Bûn azarzede
Nebûn serewde..?
Bi zimanê xwe
Man li ser ayina xwe
Em ketin çiya
Me da ser riya
Em bûne koçer
Rihwa em bûn teyr
Şirkî me kir seyr..?
Û şexs li me bû meyr*

*Rast e bê tac in
Em ne bê bac in
Dujmin me`c in*

*Zulfeqarê me
Zar zimanê me
Ew gumana me*

*Dûr nîne ew ro
Gelî birano
Şa bin roja nu*

*Em bibin xwey tac
Şabin Meyr û Hac
Welat re muhtac*

– Heta niha jî hûn şî´ ra dinivîsin yan ne?

–Erê heta niha jî fulklorê dinivîsim, her tiş di qewime ez dinivîsim

– Hûn ji koderê hatine vir?

– Em ji Qersê hatine. Em hatine Ermenistanê. Ez Ermenistanê de mam. Paşî derbaz bûm hatime vira, şehre Tilbîsê, û li wê rojê de ez li vira ,Tilbîsê de mame heta niha. Lê çend salê dirêj ez li Rewanê (Yêrîvanê) mam. Di kezêta Riya Taze de xebitîm. Paşî min hişt û hatim vira.

– Te çi xwandin xwandiye?

– Xandina min ya bilinde, Instituya Pêdagogîk

– Kîjan salê hûn hatin vira

– Sala pêncî û yekê bû (1951)

– Ditina te li ser rewşa nûh çiyê? Baweriya te bi Pirêstroyka û Glasnostê heye yan nîne?

– Baweriya min li ser her tiştî heye, lê... Prêstroyka..e., em jî wek xelkê din!

– Baş e Prêstroyka û Glasnost tesîr li nivîsandina te dike ?

– Tiştekek alîkarî nedaye min,. Nizanim, tiştekek alîkarî nedaye min. Ne Prêstroyka ne Glasnostê tiştekek alîkarî nedaye min.

–Niha tu li ser çi dixebitî?

–Niha ez dixebitim wekî Rostavellî neşir bikem

–Rewşa Kurda li vir çawane?

–Rewşa Kurda li vir tune. Li vira Asosiyatsa (Komela) Ronahî heye. Vir ji Ermenistanê baştir e. Çunkî Ermenî de`wa erdxaziya xwe ji Azirbêcanê diken û di nav wan de şer diçe. Berê milletên mayin... berê Êzidiya diden şer, Êzidiya ji nav xwe derdixin, hertişt dikin. Vira baş e.

Mêhvandariya Ordîxanê Kaşaxi

(BILA ROJA EZ HERIM KURDISTANÊ, WÊ ROJÊ XWEDÊ RIHÊ MIN BIBE)

Apê Ordî ne doktor bû, ne mamoste bû, ne jî stranbêj bû. Lê, mirovek pak, huşiyar û hindî bêjî nîstimanperwer bû. Temenê wî ji 55 salan bûrî bû. Lê, hêşta weke xurtekî bû.

Min çawe apê Ordîxan naskir! Roja ku em çûne dibistanê (mektebê) û guhdarî dersdayina zimanê kurdî kirî, wê çaxê xortekî stranek bi welêt, derd û êşên bindestiyê digot. Êdî min dî ku Apê Ordî li ser kursiyekê li pişt wî xortî rûniştibû û bi herdû çavan digiriya. Rondik weke baranê bi çavên wî de dibarîn.

Hîngê min zanî kanê çiqas ew hesret û kesera welat dikişîne... Derd û hesreta xerîbî û biyanîbûnê dikişîne. Lew ma ji me re di got:

(- Bila roja ez herm Kurdistanê bila hema wê rojê Xwedê rihê min bibe, hema êdî kesê ji me re ne gota hûn li welatê me mêvan in. Em bi hêviya rizgariya welêt in).

Ew bixwe li Ermenistanê hatiye dinê. Hê ew zaroyek sê salî bû, dema ku dê û bavê wî çûne Gurcistanê. Çar- pênc zaroyên wî hene.

Kek Kerem ji me re behsa kêlyekê (kevrê ser gurê miriyan) kiribû. Got ku berî demekî makîna rêyek a Tîblîsê çêdikir, qebriştanek kevin berketibû li wê derê kêliyeka mezin derketibû û bi kurdî li ser kêliyê hatibû nivîsandin. Kêlî ya mirovekê malbata Bedirxana bû. Ji bo ku ew kêlî hinda nebe kek Ordî ew biribû mala xwe, weke belgeyekî dîrokî bê parastin. Ordîxan em dewetî mala xwe kirin.

Dema ku em çune mala wî, me dî ku mala wî ya li girekê bilind li hindavî bajêrê Tîblîsê. Navê wê taxê taxa (Orteçalê) bû, nêzîkî (Meydana Eceman) bû. Dema ku min ji kek Ordî pirsî çima ew qas bilind hatine! Wî bersiv da min û got: *(- Em Kurd in. Em tim ciyê bilind wek çiyay dixwazin).*

Ew bi gotina xwe re jî hêdî hêdî dibişkure û dikene. Gelek Kurdên din jî li wê taxê diman. Êdî em çûne hewşa malê de ew kêlî li ber

dîwarê xanî de danandibû. Çipkên barane jî hêdfî hêdfî dibarîn. Baran, tûz û ax li ser kêliyê tev li hev bibûn, mirov nedikarî bixûne, lê kek Ordîxan hinek ger pêwerkir êdfî mirov karîbû bi rehetî bixwîne. Ev nivîsa li ser hatibû nivîsandin:

KAMAL BEG BADI RXAN AZÎZÎ

WALDÎ BU SALA 1832 JA 31 ADARÊ

WAFAT BUJA 1934 E SALÊ 29 Ê NÎSANÊ

TA BI NURA YLMÊ XWA

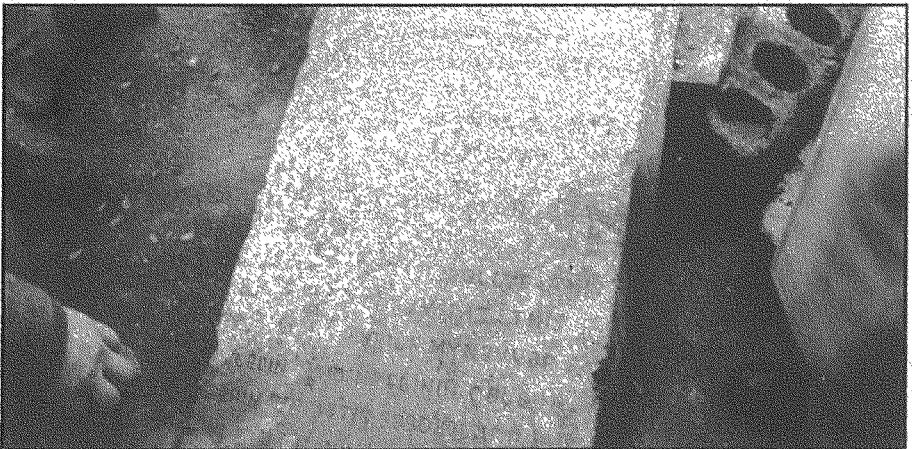
MÎNAWAR KIR QALBÊ NASLA QURMANCA

AURDA

**ZAMATÊ TE BI ABADÎ DÊ DI QALBÊ WAN DA BIMÎNA
JADEGAR**

Ev nivîsîna han bi zimanê tirkî û bi zimanê rûsî jî hatibû nivîsandin.

Piştî hîngê em çûne jorê bo demekî em ronîştin û me guhdariya suhbet û serhatiyên Ordîxan kirin. Wî dixwast ku mirov her tim qala xebat û têkoşana li Kurdistanê dibe bike. Digo ku, ew hazire biçe welat bicenge ji bo rizgariya Kurdistanê. Lê, pîrî û hezar `eb! Herweha wî wêneyekê Abdulla Ocalan di nav camxana pirtokên xwe de danandibû. Li wê derê jî mêhvandariya me bi dumahî hat, û me çend wêneyek bi hev re girtin. Ez sipasiya qedirgirtina wan dikem.

Kêliya Kemal Beg

Nîgarkêş Anton Mirzoyev

Yek ji daxwazên me ew bû ku em bikaribin hozanvan, nivîsevan, ertîst û stranbêjên Kurd li Tîblîsê bibînin. Vê carê jî em mêhvanên ertîst û wênekêşê Kurd in.

Dema ku em geheştine mala wî, cihê wî gelkî berteng bû, serdava mala xwe ji xwe re kiribû ciyê karê xwe. Çend tavlo yên ciwan, mezin, rêkûpêk bi wan dîwaran ve hilawîstibûn. Ji wan tavloyan jî komên kurdî, qîzên Kurd bi cil û kincên kurdî. Her tavloyekê ji wana ji bo mirovî sed çîrok digotin. Derd û êş, jan û keserên kurdên ku li welatê xeribiyê dimînin bi rengê xemgîn û belingazî nîşan didan. Ji aliyekê din jî, xweştivî (xoşewîstî)ciwanî û evîniyê ew tavlo bi carekê xemlandibûn. Wênekêş jî, kulavek (şewqe) danabû ser serê xwe, û bi zimanê xwe yê dayê, zimanê kurdî ve, mabû heyîrî ne dikarî baş xeberde. Lê dîsan jî gelkî xwe zehmet da û got:

- Navê min Anton e, Antonê Ote, Oteyê Eko, Ekoyê Mîrze. Her ji biçûktî (zarokî) min dixwast şikla çêkem.

Carna diguhere ser zimane rûsî. Kurdî baş nizane.

-Bîst sal e... bîst û pênc sale ez vî karî dikem. Zehf zortî min destpêkir. Di kolek hosa de zehf zortiyê.

-Te çi xwandin kiriye?

- Min çar sal pêdagogiya fenî xandiye û paşî şeş sal jî Akademiya Fenî li Tîlbîsê min xandiye

- Kîjan şikil, cara yekemîn te çêkir, û li ser çi te çêkir?

Dîsan wî bi zimanê rûsî bersiv da, lê paşî guharte kurdîyê.

- Min xwast weke rastiya Kurdên Tîlbîsê nîşanî bidem, folklorê cimeta Kurda nîşe bidem

- Çend tavlo heta niha te çêkirine?

- Nêzî sêsed- çarsed hebî.

-Kîjan li ber dilê te şirîntir e?

-Kurd zehf xebatçîne, ew nanê gerim çêdikin ji Gurciya re, gereke Gurc vava ji bîra nekin, bizanibin em kîne û em çîne!.

Tavloyê herî li ber dilê wî bi behaû şirîn wêneyê zelamekê Kurd

Nigarkoş Entonyo Mirzoyev

bû. Li ser tenûra nanê teji ber milên xwe nanê gerim kiribû û ji Gurciyan re dibir.

- Va ye di elbomê de ye..

Elbomeka mezin anî û per per veda, şiklê dûyemîn yê ku wî pir jê hezdikir wêneyê govenda Kurdî bû, bi dehol û zorna ve. Yekê din ku gelek bala min kişand û wî jî gelek behsa wî kir wêneyê sê keçên Kurd bû. Bi cer û mesînen xwe ve li ser derê kaniya gundî rûniştîbûn, bi hevdû re suhbet dikirin.

Dema ku min ji wî pirsî: Van qîzika li ser derê kaniyê, ew li ser çi xeberdiden? Bi kenîn û bişkurîn bersiva min da :

-Vana behsa hevdû dikin. Kîjan qîzik ji kîjan xurtî re be, bi hevdû henekadikin.

Wêneyekê din, jineka Kurd, di destekê wê de nanek têdebû û di destê din de gêskek dirêj wek wan gêska yên ku me di destên pîredaykên Kurd de didîtin li ser cadên Tîblîsê pakijî dikirin.

Herweha gelek tavloyên pir biha, her ji folklorî Kurdî bigre heya renc, derd û êşên Kurda, hejarî û beligaziya Kurda, di wan tavloyan de dihatine dîtin. Bala her mirovî dikişand hunera xwe.

Problêma wî ya herî mezin ew bû ku tişt nebû weke kaxez, reng ...hwd.

Daxwaza wî ya dawiyê jî ew bû ku Kurd hevdû jibîr neken.

QONAXA SÊYEM

Kazakistan

ALMA-ATA

Roja 11` ê Çiriya Paşîn a1990` ê, em ji Tiblîsê ber bi Alma- Ata firîn, ji paytexta Gurcistanê ber bi paytexta Kazakistanê. Rêya esmanî pitir ji sê se`tan vekêşa heta em gehestin Alma- Ata.

Her çend balefra me li paytexta Ozbekistanê, Taşkentê danî, lê derfeta piyabûnê tunebû. Dema ku em ewqas dûrketin mirov nedikarî bawer bike ku Kurd heta wê derê jî, bi deh-hezaran belave bûne û derbider bûne.

Ji milê çepê; N. Mayî, Asad, Bêrîvan û Dilawer li Alma- Ata

Kazakistan welatê duyemîn bû piştî Rûsiya di firheiya erdê xwe de. Hijmara akencyên wê nêzî 15 milyon mirovan e. Li başûrê -rojhelatê Kazakistanê sinorê wê û Çînê yek e. Bakurê rojhelat, Mongolistan û Rûsiya ye, başûrê rojava Kirgistan e, rojava Uzbêkistan û behra Kaspîk, bakurê wê jî Rûsiya ye.

Li gor gotina Kurdên ku li wê derê dimînin, dibêjin nêzikî pêncî (50) hezar Kurd li Kazaxistanê dimînin. Gelek ji wan li Alma-Ata û rex û dûrên wê dimînin. Her çend serhijmara 1989 ê dibêje nêzî 25 hezar kurd li Kazaxistanê dimînin.

Helbet berî ku em biçin wê derê hinek Kurdên Alma-Ata hatibûne agadarkirin.

Rêberê me (gêd) yê ku ji Leningradê bi me re hatibû, ew jî di gel me de bû. Yekê din ji bo Alma-Ata rêberiya me dikir. Gêd hatibû Firokxanê û em li paseka taybet siwarbûn. Ber bi bajêr ketine rê û çûn Hotêla xwe. Em geheştine qonaxa xwe. Me hinekî bêhna xwe veda. Piştî demekî me dî ku hinek ji Kurdên wê derê hatin cem me. Yekemîn kes xanima Nadirê Kerem xuşka Helîme bû. Wê got ku kek Nadir ne li malê ye çûye Firansa û dê heftiyekê li wir bimîne.

Xuşka Helîme bi rolê xwe yê kurdperweriyê rabû li batî kek Nadir hemû roja dihate cem me ji bo ku alîkariya me bike. Nadirê Kerem dihête naskirin bi (profêsoz Nadirov) ji layê gelek Kurdan jî ve dê nas kirin û mirovekê hêja ye.

Derdana zimanê kurdî li gundekî 70km nêzî sinûrê Çînê

Roja paştir rêberê me bi me re hat,. Em bi Pasê li bajêrê Alma-Ata gêrandin. Ciyên giring û dîrokî nîşanî me dan. Alma-Ata bajêrekî xweş bû. Dikeve ber çiyayekê gelekê mezin.

Dem pawîzeka direng bû, zivistanê hêdî hêdî xwe nêzîk dikir, befrê koxên bilind heta nîva çiyay girtibûn, spiyatîyê xwe bi ser rengê pawîzê de berdabû.

Kurdekê din yê ku gelkî xwe bi me ve şeqîkir, zehmet kişandin kek Ezîz bû. Kek Ezîz mirovekî kurdperwer bû. Rastî jî hemû Kurdên ku me ditin weha kurdperwer bûn. Llewma jî wana dixwast ku bi şev û roj xizmeta me bikin. Wek çawan Kurdên Tîblîsê xwe bi me ve şeqî kîrn û zehmet kişandin, ew jî bi mêvandariya me dilxweş bûn.

Lê, wesan xweya bû ku kek Ezîz morovekî pêçêbûyî bû, eger ez şaş nebim berpîrsê (mesûl) hemû erzaqê Alma-Ata bû. Lewma destê wî gelek diçû. Ji bo qedir û serbilindiya xwe wana kêmasî nekîrn,. Bi mêvanadariya me wana xwe serbilind didî. Bi kurtî mirov beje mirov nikare ew xizmet, dilxweşî, alîkarî, kurdperwerî û bexteweriya wan nîşan bide û ne jî mirov dikare binvîsîne.

Kurdên ku li vira dimînin hemû Kurdên Musilmanin û yên ku li Gurcistanê diman hemû Kurdên Êzîdî bûn.

Xelkê wê derê bixwe weke Çînî û Mongolan di hatine berçav. Lê li Kazakistanê gelek milletên din jî dimînin. Weke Rûs, Alman, Tirk hwd.

Kek Ezîz em de`wetî gelek ciyan kirin. Êvarekê em birin dolekê de li çiyayê hindavî Alma-Ata. Rojekê jî em birne Hemama Tirkan, çend caran jî em birne xwaringeha (resturang). Lê tiştê ku ji bo me giran bû vexwarin bû, wek çawan li Tîblîsê derdê (la hewle welayê) , herwesa jî li vir hêjî xerabtir bû. Li cem wana mêhvandarî bi vê tê pîvan!. Lê hezar rehmî li Kurdên Êzîdî bin, wana hinekî rê ji me re dida , bi zorê ewqas vexwarin ne dida me, hinekî li me dibexşîn, rehmî bi me dibîrin. Lê Kurdên musilman ew rê jî li me girtibûn, bi taybetî jî kek Ezîz, çavê wî li me bû heta dawiyê, yê venedixwar ba bela xwe jêvedikir. Mêhvandarî li cem wan kurdperwerî û serbilindiya wan e. Nexasme mirov ji Kurdistanê bê n serdana wan. Heta wê çaxê Kurd wek grup bi

hev re neçibûn cem wan, piraniya wan Kurdan Kurdistan bi çavê serê xwe neditine, nizanin Kurdistan çawane, av û bayê wê çawane, rewşa wê, jiyana wê çawane. Bbi çîrokên bav û kalan, Kurdistan di dilên xwe de hebandine, bi evîna daykên xwe zimanê kurdî... zimanê dayê parastine û bi hêvî û umêda vegerena welatê xwe, jiyana xwe bûrandine. Hinêra mezin ji bo wana ye. Yên ku heta nihe xwe û kurdûna xwe parastine. Yên ku welat û gelê xwe bi çavên xwe nedîtine û ziman, folklor û evîndariya welêt bi dil û can himêz kirine... parastine. Xwe pê serbilind û şaduman dibînin.

Di navbera 19-11 ê Çirîya Paşîn de, me serdana dû gundan kir, ku piraniya xelkê wan gunda Kurd bûn.

Armanca van serdana ew bû ku em biçîn dibistanan, mamoste û şagirdên Kurd bibînin, li ser rewşa dersdana zimanê Kurdî agehdariyê wergirin.

GUNDÊ JANA TIBLÎSÊ

Roja 14 î Çirîya Paşîn, em çûn vî gundî ku nêzî 150 kîlometra ji bajar dûr bû. Di xeyala min de gundên Kurda dê li çiya bin. Lê ew gundên em çûnê li deştê bûn, gundên (kolektiv) dewletê jê re çêkiribûn. Li van gunda ne tenê Kurd hebûn, Kazaxî, Rûs, Alman û gelek milleten din jî hebûn. Xuşka Helîme, kurê wê û çend Kurdên din jî bi erebeyên xwe ve bi me re hatin. Rojekê pêş de, mamoste hatibûn agehdarkirin ku emê herin cem wan. Dema ku em geheştine xandîgehê mamosteyê Kurd, bi navê Rûslan hate pêşiya me, pêşwaziya me kir û gelek kêfa wî hat. Min dî, ku zaroyên Kurd bi cilên kurdî li wan dera dên û diçin. Pîr û kal, biçûk û mezin xwe bi mêhvandariya me serbilind û bextewer dizanîn. Bi germî xêrhatina me kirin. Dinya evre, çip çipa baranê ye, rêveberê xandîgehê jî zelamekî Kazaxî bû bi çend mamosteyên din re hatine pêşiya me. Her li ber derî hêsta em ne çûne jorê me dengê muzîka kurdî bihîst. Wesan xweya bû ku wan haziriya xwe dikir ji bo folklorê kurdî pêşkêşken. Bi dîwarên xandîgehê ve

hêšta şiklên Markis û Lênîn hilawîstî bûn, Gilesnostê û Prostirêyka jî hêšta baş qalibê xwe ne girtibûn.

Rêveberê xandîgehê bi zimanê rûsî bixêrhatina me kir û hinekî li ser rewşa xwandinê, xwandina zimanên biyanî. Ji wan jî zimanê kurdî bo me hinekî behiskir, û dilxweşiya xwe ji bo mêhvandariya me diyarkir. Xuşka Helîme jî axiftina wî ji me re tercume kir.

Piştî ku kek Reşo axiftineka kurt ji wan re kirî, kek Rûslan got:

- *Vana mêhvanê me yê delal in, ser çava ser sera hatine, bila zaro hine kilama ji we re bejin .*

Êdî koma mûzîkê jî ne kir nemerdî, muzîk lêxist û qîzekê jî ev strane got:

Canê canê canê...

Şîrînê Bêrîvanê...

Lay lay wez nizamim ..

lê navê keçê dizanim..

Hosanê kecikê û xurtekê din stran gotin. Koma mûzîkê, mûzîk lêxist û keç û xurtên din jî govenda kurdî girêdan. Çend tavloyên ciwan pêşkeşkirin.

Demekî me dî ku dû qîzên biçûk hatine pêş û bi zimanê rûsî stran gotin û leyizin (reqîsîn), hinek caran jî leyiztina wan weke a farisî bû. Bi vi awayî me demekê gelek xweş bi van zarokan, keç û xurtan re bûrand. Piştî hîngê em çûne kilasê de, nêzî 25 şagirdên Kurd runiştibûn. Mamosta ya wan jî jineka Kurd bû. Mirovî hest pê dikir ku zimanê kurdî li vir, ji bo zaroyan hinekî zehmet bû. Şagirdên Kurd li Tîblîsê baştir kurdî xeber didan. Em li cem zaroyan man heta dersa wan dawî hat. Carna me alîkariya wan dikir, li dawiyê jî hinek qelem, kaxez û pirtok me diyarî ji wana re birbûn, me pêşkeşkirin, gelkî kêfa wan hat û dilşa bûn.

Piştî ku em ji xandîgehê xelas bûn em bi mamoste Rûslan re çûne mala wî bo xwarina firavînê. Her li ber derê tejjî wê derê jin û zaro bûn, mala wan berfirhe bû. Wek diyar bû, dû xanî bûn. Lê, navbera wan bankirî bû. Bi germî bixêrhatina me kirin, kek Rûslan jî got:

- *Vana xaltê me ne, metê me ne, xuşkê me ne, ew mêhvanê me ne*

ji Qirgistan hatine.

Min xwe nêzî pîredaykekê kir ku bi wê re xeberdem, lê mixabin vê pîredê zimanê kurdî ji bîr kiribû, wê nedikarî yek herf jî bi kurdî baxive. Malxuya malê got:

- Ew li nav Tirka de maye kurmançî bîra kiriye, ew mêvana me ye.

Mebesta wê Tirkên Azirî bûn. Ji ber ku mêhvan pir bûn êdî hemû tev li hev bibûn, me nedikarî bizanin kî xelkê malê ye û kî mêhvan e! Kamîra vîdyo bi me re ye, min dixwast ku bi wan re xeberdem.

Di metbexê de sê jina xwarin çêdikir, ser û berê wan, hal û malê wan ne weke ê gunda bûn, zêdetir weke bajêriyan bûn, birq (elektrîk), bûz, kursî û qenefê di malê de hebûn.

Jorên razanê bi text û maforan raxistibûn. Kek Rûslan ji min re dibêje:

- Sê qîzê me hene, ê çaran jî kur e, me navê wî daniye Berzanî.

Ez li Berzanî dinêrim li ber sîngê diya xwe şîr dixwe û diya wî jî pêdikene û heneka jê re dike.

Şagirdên kurd li dibistana gundekî li Kazakistanê

Em çûn mezela rûniştinê, li aliyekî kursî û mase bûn, li aliyê din jî duşek û balîf danandî bûn. Xwarin û vexwarin li ser masê rêzkerîbûn. Hêştta em ji xwarinê xelas nebûn kek Rûslan jî me re kesêtek vidyoyê dana ser, ew kasêt jî li ser newroza Kurdan bû. Dema ku min jî kek Rûslan pirsî kanê kengî ew kasêt girtine, got:

- *Vaya kasêtê govendê kurdî ne, vaya newroza Kurdan e. Parsal hinek Kurdê welêt hatibûne cem me, wana ji me re pirtokê kurdî, kovar û rojnamê kurdî ji me re anîbûn, jî me re behsa newrozê dikirin. Ev cara yekemîn bû ku me Newroz bi şahî û govendan pîroz kir, heya niha me nizanî rastiya Newrozê çiyê, emê êdî her sal Newrozê pîroz kin, vaya hevalê Partiya Karkerên Kurdistan, par sal hatine cem me ev tiştana jî me re gotin û nîşanî me kirin, em pir şan e.*

Ji aliyekî xwarin û vexwarin e, li aliyekê din dengê mûzîka parsal di tîlevîzyonê de û ji aliyekê din jî zaroyên biçûk di nava mezêlê de dileyzin... kêf û şehyane ye. Dem dibûre lê suhbet xilas nabe, dîwaneka gerim û xweş e, ew bi mêhvandariya me şane em jî bi dîtina wan dilxweş û serbilind in.

Dema ku em derketin derve hemû bi hev re pey me hatin heta cem turimbêlên me. Hêştta çip çipa baranê ye, barana dibare, duniya temedû ye... mij û mûan e, heya nîva çiyay spiyatiya mijê ye. Lê, rêka me ruhn e, û em ber bi bajêrê Alma-Ata ketine rê. Ne bi piyan lê bi turimbêlan em vegehiyane ve hotêla xwe.

GUNDÊ KANIYA ZELAL

(Akbastayî)

Roja 16 î Çiriya Paşîn, piştî me têşta spêdê xwarî, weke her roj weke her car, xûşka Helîme li salona hotêlê li benda me bû . Ev car, ne bi tenê bû, lê kurê wê, kek Rûslan û çend kesên din jî li benda me bûn, ku em bi hev re biçin serdana gundekê din ku nêzî 200 km ji bajêr dûr e, û bitenê 70 kîlometir ji sînorê Çînê dûr e. Kek Ezîz bi me re nehat lê wî jî wana re tîlefona kiribû ku em dê çin gundî. Berpîrsên gundî û xandîgehê gundî, ji serdana me bo cem wan agehdar bûn.

Spêdeka direnge, saet nêzî dehê sibê ye, dunya jî bextê reş evir î baran e, herçend baran pir nedibari lê wekî xunavekê çip çip ji esmanan dihate xwarê, mij û muran e, hey hewar. Dunya negelek sar e, ne jî germ e, em berif gund ... berif Kaniya zelal ketne rê.

Dema ku em nêzî gund bûn, em ji pasa xwe hatine xwarê, me dixwast hinek şikla bikişînin. Ciyê gund lê, ne çiya ye, ne jî dûl ne nihaliyê, ne rizdebere ne jî kox û şaxin, ciyê gundî deşt û leylandî e! Çend qonaxa mirov pajot wê deştê xelas nake, gundê em dê lê bîne mêhvan dikeve nîva vê deştê. Em careke din li pasa xwe suarbûn û ketine nava gund heta ku em nêzikî xandîgehê bûn.

Hêşta em ji pasê derneketine me dengê dehol û zurna ji dûr de bihîst, me dî ku çend Kurdên xelkê gundî, bi def û zorna ve hatine pêşîya me, bi dehol û zorna pêşwaziya me kirin û bixêrhatina me kirin. Me got qey iro roja veguhastina bûkê ye! Lê, ew bi mêvandariya me şabûn, def û zorna jî her ji bo wê kêfê ye. Em birin li hinek ciyên xandîgehê gêrandin.

Rêveberê mekîbê (midûr) kurdekî dan`mir (sere) bû. Wesan diyar bû ku gelek tişt di dilê wî de hebûn, li ser rewşa kurdên ku li wê derê dimînin û li ser xandîgehê û dersdana zimanê kurdî, li ser jiyana û bîrhatinên xwe semînarek ji me re çêkir. Ew jî deqa gotina wî ye, bê ku ez guhrîne di rastî û şaşiyên giramera zimên de bikem:

SEMÎNAR

"Em hezar û nehse d û sî û heftê salê (1937), demê buharê, em hatin, em hatin Qazaxistanê, wê vir de em Qazaxistanê dimînin.

Em bixwe, serê xwe nehatin, em îname vira bi tifengê, `ena salê de, orta çend sotka de ?.. em kirne (Pwêzê?). Em derxistin kirne nava gundê Qazaxistanê de.

Wekî em anîne Qazaxistanê, xu dizanin, Qazaxistan hinekî germ e. Vira erdê wê, ew kincê me hinekî sivik bûn. Çarix lingê me da bûn, desmalê zirav bûn, her êkî (kalsomek) lê bû. Kalsom berê destê xwe de çêdikirin. Em dicemidin, halê me tune bû. Em hatine stansiya Îlê, jê re digotin Îlê. Li wê stansiyê em çend sotka? wira man, paşî ser maşînê vekirî, heta heştê kilomêtrî zêdetir, em bi wa maşînê vekirî em birin derxistine Baxbaxê. Li wê derê, 1937 ê salê, li buharê, em li wira civyanîşûndan (akincîkirin, xwecih, cîwar), yêr (cih) tune bû rûnên, yêr tune bû em razên. Li wê derê milletê Qazaxa heta niha jî em di bêjin gelkî em razîne milletê Qazaxa.

Çima em razîn e! misilman in, erdê misilmana ye. Weke em kirine Piwêzê (erebeyên barî) me wesa fikir kir ewê me niha şîne behrekê, ewê me şîne behra Kaspî (Deryay Xezar) yan jî yê me şîne behreka din.

Pako ji behra Kaspî em derbazkirin, em anîn şane erdekê fireh, erdê Qazaxistanê, him erdê fireh him jî milletê wê fireh, em anîne wira. Şunda (paşî), Qazaxa, mala wan, sê goz xaniyê wan hebûn, gozek valakirin em dixistinê, gozek xwe dikirne û di ortê de Qazaxa nanê xwe...xurekê xwe dida me. Em heta salekê ser wan de man. Lewma jî heta roja îro em dibejin em wan milleta gelekî razî ne.

Ez kurt ji we re bêjim pak e yan ez dirêj ji we re bêjim pak e? Evê ji min re bêjin. Ez dikarim ya du saetan a deh saeta xeber dem!.

Em hatin ketine vira da, (Badxweşê). Li Badxweşê salekê em man. Gelek milletê me qirr bûn... mirin, me li wira tirba wana hişt, li Badxweşê. Li wira jî em xwe bi serê xwe, kesê negote me, em hatin derketine (Alkêdaxê). Me hema koç kir, zanî çawa berê bardikirin, çêlek bardikirin, gav bardikirin, me koç kir em hatine (Siwansîvîl?). Li wê derê sê kal meriv hatin, go hûn kuda diçin?!. Me go em mervê çiya ne, me bibene çiya, ewana em anîne şyane (Qomê), emê Qomê da gistkî qir bin!, îca ewana hatin em parivekirine ser (Kalsosaxoza?) mala bavê Cebrayêl tam li Tilkênê dima.."

Cebrayêl jî Kurd bû di wê dîwanê de rûniştibû, midûrê dibistanê

Midûrê dibistanê ji grupa me re semînarek dide

ka zimanê rûsî bû, hatibû cem me. Herwesa berpîrsa wê regyonê (deverê), cêgirê midûr, kek Rûslan û çend mamosteyên din, Rûs û Kazakî li wir rûniştibûn. Helbet xuşka Helîme jî li wê derê bû û em hemû ji midûrê mektebê re guhdarî dikin. Ew jî bi suhbeta xwe ve gelekî gerim bûy. Wesa xweya dikir ku hinek caran, di wan bîrhatinên

xwe de dijiya. Lewma jî vê serhatiyê weha bi germî vedigêre, çavên wî çend mezin bûn hêjî mezintir û zîqtir bibûn, priça serê wî tam spî bibû. Helbet şiklê Gorbaçov jî li hindavî serê wî helawîstiyê, cihê rûniştinê jî jora ronîştina wî ye, axftina xwe didûmîne:

"Ez wî çaxî deh sal emrê min bû, ez niha şêst sê sal im, deh saliya xwe de ev gişt tê bîra min de. Cebrayêl, mala bavê wî, heft mala ve taw Tilkînê bûn. Mala bavê me, em jî giş wira bûn, birrek mal çûne taw Tilkînê, birrek çûne Êsîkê, paştî hê giş em civiyane Êsîkê.

Şikir vê rojê ra, em niha nav milletê Qazaxa da dijîn, nav misilmana da, ya dinê jî ez wêya dibejim heta roja iro me edetê xwe hinda nekiriye, tu dibînî zimanê kurmancî seda sed e. Eger mesele li welatê dereke, ne wisane. Min wê rojê xurtek dî, kurmancî xeber da, hinekî pak xeber neda, alê kurmancê me helbet, ziman başqe ye, orta wan , heye. Lê em pêncî û çar sale em ji Qafqasê hatine Qazaxistanê, me hala hêj zimanê xwe hinda nekiriye, edetê xwe bîr nekiriye, kesê ne gotiye me zimanê xwe nexûnin, kesê negotiye edetê xwe ewk... neken. Heta niha jî jinê me kurmanca , kulfeta min jî kincê kurmancî li xwe dike, zaroyê min kurmancî mal xeberdidin, em xwe giş kurmancin. Li vê derê em heta sed û deh(110) mal kurmancin, pêncsed û şêst û pênc neferin(565).

Dibe deweta me jî, li zirnê jî dixin, li defê jî dixin, bûkê jî siwardîkin kesek nabêje me tu tiştî. Dîsa jî milletê me re gelek komek lazim e, çima komek lazim e! Vê derê her kesek dikeve (heyla) xwe da, sewa erdê wî heye... yêra wî heye, destê wî erd esman neqede. Wekî merov (Elîf Biralî), siwardibe, Elîf Biralî (samalyatê)? dibêjin ma ne weye?... wekî siwardibe, Kurmanc dibejin hewara Xwedê destê me erd û esmên qetiyê. Niha destê Kurmanca erd û esmên qetiyayê. Raste kes ji me re tu giliya na bêje, lê, zimanê me bere bere wê hinda be. Çima wê hinda be!; em bere bere gelek xwe dinivîsin Tirk, gelek xwe dinivîsin Ecem, çend xwe nivîsîne Ecem ewqas jî xwe nivîsîne Tirk. Dibên mesele Tirk vira berden jî ewê derkevin herin Tirkistanê, lê em belingaz, emê kîve herin!! destê me erd û esman qetiyayê, erdê Kur-

manca tune ye, yêra Kurmanca tune ye, niha yêra me hebe.

Xu aliyekê din, xulî serê me, em gilya hev nakin, gilya hev em nakin, her kesek ji xwe re dibêje EZ padşa me! kes nabê tu jî padşayî, dibê ez padşa me, lewma jî kes kes qayil nabe. Eger kes kes qayil be... her kes mala xwe de cihalê xwe şîret ke, wê çaxê emê helkî pêşda herin.

Şikir Ekadîmîkê me hene, Ekadîmîkê me şikir vê rojê re mesele Nadir, em gelkî qedrê wî digirin. Ekadîmîkê me hene, Ekadîmîkê Kurmanc. Vê derê heçî Kurd e em dibên Kurmanc, Kurmanc berê hevre digotin Kurmanc, îca vê axiriyê derxistin Kurd. Em hemû Kurd in, lê li aliyekî em Kurmanc in. Di historiya me de dibên em Kurmanc in, niha dibên giş em çine?.. em Kurdin. Niha nav me de şikir Ekadîmîkê nawik? jî heye, mesele Profîsê me heye, Doktorê Kîmîskî.. mesele Nadîrê Kerem xurtekî hazira ne çêtir be gelkî ewka, Kurmanca dicehidîne, gelkî dixwaze Kurmanc pêşde herin. Şikir vê rojê re Nadîrê Kerem mesele Ekadîmîk e.

Problêma Kurmanca çiyel, problêm ewe erd lazim e, ziman lazim e, kitêb lazim e. Erdê me ne vire, erdê me... diya me... bavê me... birê me ... kalê me ne vire. Bavê min sê cara çûye Rûmê hatiye ve, du cara çûye Sîryê hatiye ve, bavê min li van dera giştka geriyaye, bavê min çûye rehma Xwedê.

Erdê qata bavê me Qefqaz e. Aliyê Negorno Kerebaxê. Ew erdê Kurmanca bû. Mikayêl (serokê Ermenistanê) çû ba Stalîn go Kurmanca vira bidne hildanê wî çaxî wê erdê Fila zêde be. Westê Kurmanc orta Fila û Ecema de bûn, Fila û Ecema hevdû nedixist, wekî Mikayêl gote Stalîn sal 1937 ê salê bû, Kurmanc ji erdê dane derxistinê. Iha niha jî li ser Qerebaxê File û Ecem, (Ermîyen.. Azîrbîcan dibêjin), herdû dikine şer.

Ewa xwe kîskê erdê Kurmanca bû, iha niha me re ew lazim e. Em niha dicehidînin wê derê. Yek aliyê Rûmê didû orta (navê dû çeman dibêje) ew dû çem di hîstorê de erdê kurmanca ye, erdê Kurda ye. Lê

Kurd niha em belav bûne. Nîvî li Tirkiya ne, nîvî Îranê ne, hinek Sîriyê ne, hinek Îraqê ne. Hinek şikir ez dibînim li Siwêsiyê (Swêdê) hene, Têlbiyê hene, hinek. A hosa em belav bûne. Gere Kurda bin yek. Hem dîn yeke. Ziman yeke. Esil yeke, edet yeke. Gere bicehdînin, rê bidene cihala. Çi destê min hatiye min kiriye. Niha gere cihal biken, cihalê mîna Rûslan mina Cebrayêl.

Rûslan û Cebrayêl herdû jî mamoste bûn, li wê derê runiştibûn.

Cihalê mîna Nadirê Kerem , em dikarin rê nîşanî bidin. Hezar û nehsed û şêst û siyê salê (1963) ez hatim vî gundî. Li vî gundî ez dirêktor bûm. Wekî ez hatim vir qîzê Kurmanca ne dixand. Giş koma heşta xilas dikirin diçûne mêr. Kurmanca nehiştin qîzê wan bixwînin. Qîzê xwe didin mêr û qelen (next) distînin. Heta sê hezara- çar hezara qelen distînin.

Ivca paşî vir de gelkî xebat lazim bû, ke qîzê Kurmanca bixûnin. Şikir vê rojê re qîzê Kurmanca giş dixûnin. Ez eger hesab kem, hema ba min şeşsed û pêncî (650) zarê Kurmanca xandin xilaskiriye. Dûsed zaro xandina jorî jî standiye. Heta sêsed zarî xandina orte stand. Yê dixtor heye, maelim heye. Heft me`lim ba min in. Qîzê me dixtor hene, hene vir de wê de. Lê hindikin. Nabêjim emê bibne serî de, lê ..şixlê me gelek e, şixlê Kurda gelek e. Em dicehdînin bibne serî de.

Dersa kurmancî vê derê sê sal me vekiriye heye. Hê berê de me dikarîbû vekira. Lê, kitêd tînebû. Niha kitêb jî me re tèn ji Ermenistanê - Yêrîvanê. Hinek kitêb min danîne vê derê, me li dile Muzê Kurmanca vekin. Îsal me destpêkiriye, me gele tişt lazim e. Wê rojê ? gazî min kir, got min; gere herî kitêbê Kurmanca ji Êrîvanê bînî. Min jî go ezê herim!? Heya vê lehzê çavê Ermeniya dirij e. Wekî kurmanca dibînin, wext pîs e. Min go; hinekê bisekine paşî ezê herim.

Lê, kitêb têra me naken. Kazêta me vira dernakeve. Em dixazin kazêta me hebe. Wê rojê ez, Rûslan, Nadirê Kerem û Ezîz em giş çûne (Kultor Sêntra) me jî wan re xeber da. Xwedê emrê Nadirê

Kerem û vî xurtî dirêj ke û bi wan jî re ez çibûm.

Lê, hinek nav Kurmanca hene dibên ezê herim ortê. Yê dî jî dibê ez mêrxas im, ez xandkar im, îlimdar im!. Yê îlimdar heta îlimdara, yê xandikar heta xandikara tavot..? geleke. Qafê hineka heta nivê ye. Qafê hineka jî tejî ye. Yê qafê wan nivî yê di ortê de ne. Ortê bernade. Emê bêjin ev kiyê!.....ivca bi vê kolekê em dijîn.

Eger Kurdê dereke li welatê başqe komekê bidne me. Eger em komekê bidne hev, belkî em ji xwe re rêkê bibînin. Belkî destê me jî erd û esman neqede. Bîst û heft sal e ez li vê mektebê dixebitîm. Mekteb min da çêkirinê. Ev çil sal e, ez li vê regyonê me`lim dersa didim. Vaya Inspêktora Regyona ye. Navê wê (Ayman) e (jina Kazaxî). Vaya navê wî (Cebrayêl) e, dirêktorê mektebekê ye, Roslan hûn xu nasdikin. Xuşka min Helîme hun xu nasdikin , Turxan Bêg zawicê min e (cêgir) Qazax e. Zar jî, zarê Kurmanca sed û pencî û

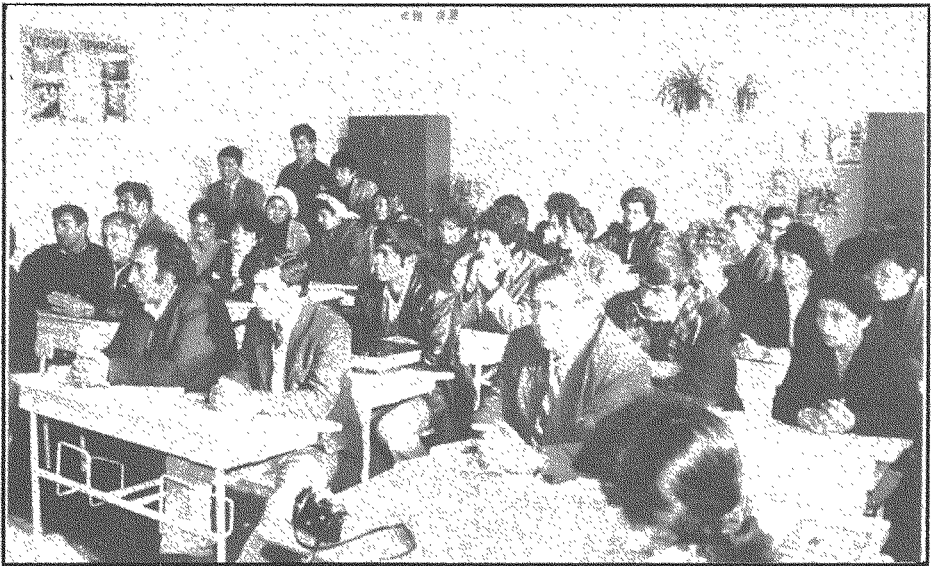
Jinên Kurd li dîwanê distirin. Kazakistan.

pênc (155) zarê Kurmanca mektebê dixunin, di mektebê de sêsed û pencî (350) zar e. Nav wan de sed û pêncî û pênc Kurmancin.

Hosanê midûrê xandîgehê, semînara xwe bi dawî anî. Piştî vê civînê em birin joreka dersxandinê. Lê yê ku li wê derê rûniştî bûn ne zaro bûn. Hemû mezin bûn. Jin û mêr li ser kursiyên zaroyan rûniştibûn. Berî ku em biçene jorê, ji me re got ku gundî hatine vira dixwazin we bibînin. Hûn jî çend giliya jê re biken.

Dema ku em çûne jorê min dî ku ew mezel pir bubû ji jin û mêran. Bêdeng bibûn kipên ji yekî jî nedhat. Bi çavên xerîb temaşa me dikirin. Li benda dîtina me bûn, axiftina me bûn, kar û îşê me bûn. Li cem wan tiştêk pir mezin bû ku îro grupeka Kurdan xelkê Kurdistanê li cem wan mêhvanin. Lewma jî mirovî di çavên wan re, hizir û bîrên serê wan de dixwandin. Tiştê xweş ew bû ku ewên li wir rûniştibûn ne tenê Kurd bûn. Rûs û Kazax jî di nava wan de hebûn.

Midûrê mektebê em bi wan dane naskirin. Axiftina xwebi zimanê rûsî kir, ji ber ku xelkê Kazax û Rûs jî li wir bûn. Paşî hevalê me, kek Reşo jî axiftineka kurt ji wan re kir. Hinekê li ser armanca gera me

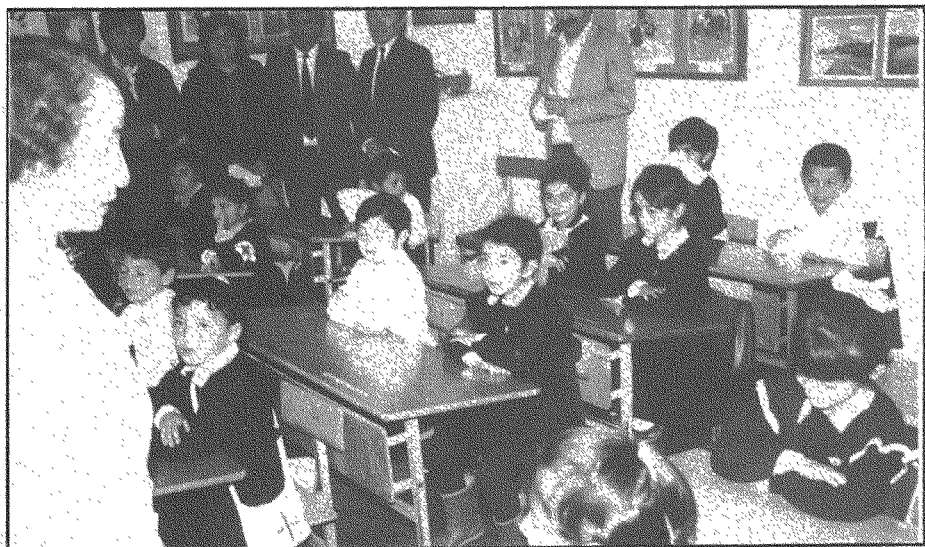
Xelkê gundê Kaniya Zelal bixêrhatina me diken

me behis kir û bi kurtahî li ser rewşa xwandina zimanê kurdî û rewşa Kurdistanê jî anî zimên. Paşî rê ji pirsan re vekir. Zelamekî ev pirse kir: ..

- *Hûn li wê derê li instîtuya zimanê Kurdî dixûnin yan jî diçine milletên başqe ? Bersiva wî hate danê. Kure cihêlekê din destê xwe bilind kir û pirsî:*

- *Di Tirkîyê de niha partiya herî bi qewet tê hesabkirin, Partiya Karkerên Kurdistanê ye. Bi baweriya we armanca wê rast e yan ne? Hûn çî dibêjin derheqa vê partiyê de?. Kek Reşo bersiva wî jî da. Her-wesan çend dan û standinên din jî hatine kirin û civîna me bi dumahî hat, wan jî dîsan dilxweşiya xwe ji me re diyarkir bi axiftina xwe ya xweş. Hûn ser çava ser sera hatine. Mal mala we ye.*

Dema ku em ji wê derê jî xelas bûn midûr em birin joreka din li tebeqa jûrtir. Ev jor jora Mûzeyya Kurmanca bû, ji kulava heta gurên rîsî, dîmenên gundên kurdistanê û tavloyên govenda kurdî li wê derê kom kiribûn û helawîstibûn. Helbet şiklekê Lênîn jî li hindavî wan ve helawîstibû.

Dersdana zimanê kurdî li gundê Kazakistanê

Hosanê em mijûl in li wan tiştî dinêrin, di wan gavan de dengê dehol û zurna bilind bû . Min di pencerê re lê nêrî ku komeka qîz û xortên Kurd li wir, li meydana derve ya xandingehê, xwe bi cilên kurdî xemilandibûn û govenda kurdî dihejandin. Wey bavo ev çi dawet û şehiyan in! bûke, zavaye, dê zave ben serşiwê? dê bûkê veguhêzin! me nezanî mesele çiyê. Nebêje ku ev dawete ji bo xatira me... mêhvandariya me ... dilxweşiya me çêkirine, ewqas ew bi me dilxweş bûn. Kurdên ku li wî gundî diman xwe serbilind û bi xudan didîtin. Ger gera guvendê ye, şahî û dîlan e, qîz û xurt yê xwe dihejînin, wey bavo çi şehiyan e.

Piştî ku em ji dîtina Muzê jî xelas bûn em çûn jora dersgotina zimanê kurdî. Nêzikî yek saet em li cem wan man û me guhdariya mamoste û zarokn kir. Çend pirs û pêşniyarên me hebûn me ji wan re pêşkeşkirin. Dema ku em ji dersdanê xelasbûn midûrê xandingehê got:

Govenda Kurdan li gundekê Kazakistanê, li derdora sinorê Çînê

- "Dê ivca werin da biçîn hê kek Nazîf gelek birçî nebûye. Em birin meydana mektebê, çend gundî li wê derê civiyabûn, qîz û xurta kincên kurdî li ber xwe kiribûn, midûr bi cêgir û mamostayên din re em bihev re çune nava wê koma mirovan midûr ji zurnebêji re dibêje:

- Dê zurnê lêxîne zirnê!

Zurnebêji jî nekîr nemerdfî pîfkîre zurnayê û deholqutî jî li deholê kire hingên. Ezbenî serî dirêj nakem govend gerimbû, jin û mêra, pîr û ciwana dîlan girêda. Qîzikan û jinan xwe bi kofî û kincên Kurmanca xemlandibûn. Bo demê pêtir ji du saeta dawet nehate rawstandin, rêza dawetê hinek caran ji pêncî kes petir dibû. Gelek rengên(cure) dawetan hatne kirin. Daweta kurdî ya kilasîkî hijandineka nerim û helîm . Piraniya wan dawetan dawetên devera Serhetê bûn li bakurê Kurdistanê, stranên zurnayê, gelek ji wana li Dihûkê, Zaxo û gundên deverên din dihêne gotin wek; Evdal Baso, Girê Sîra bi Sîr e, Temzer e, Ez di zanim welat xweş e û ...hwd.

Herwesa govendên aloz û sext jî hebûn, lê piraniya dawetên wana weke yên Kurdên Tîblîsê sertîblî bûn. Demekî min dît govend rawestand ,keçek û xortek ketine çepa û leyizîn (reqîsîn), paşî çend xort û keçên din jî hatine pêş û leyizîn. Ev rengê leyistokê ku dû dû bi hev re dileyizin gelek kevin e û berfirhe ye, di folklorê kurdî de zengîn e. Lê ew destzîvandina wan, min bitenê liTîblîsê û wê derê dît min li çî ciyekî li Kurdistanê neditiye, ew destzîvandin hinekî wek reqsa farîsî ye.

Hosanê bixêrhatina me kirin, bi dawet û dîlan , bi kêf û şahî, êdfî dema xwarina firavînê ye.

Pêşî verevîna dawetîya hevalê me, kek Reşo axiftinek pêşkêş kir û spasiya wan kir. Em bîrsîne em mêhvanên mala midûr in. Gropa me bi çend mamostayên mektebê re, bi mêhvanên din re em ketine rê bo mala midûrî, mala wî jî ne gelek dûr bû her li danga mektebê bû.

LI MALA MUDÛRÊ DIBISTANÊ

Xanî û avahiyên wan ji layê dewletê ve hatine çêkirin, dewletî ne. Xaniyên wana xweş bûn û rêk û pêk bûn. Dema ku em geheştine ber derê mala midûrî, gelek jin li ber derê malê bûn û destên xwe dabûne bin kefşên xwe. Hindeka ji wana kefî li serên xwe pêçabûn, piştî silavkirinê min ji wana pirsî kanê ew bi kurdî xeber diden yan ne, wan jî bersiv da û got:

- *Erê çawe em nizanin em jî Kurmancin.*

Dema ku em çûne hundrê malê, me dî ku li ser masê xwarin û vexwarin rêz kiribûn, kursî li rex û dûrên masê danandibûn. Her maleka em lê bûne mêhvan camxana xwe û kitêdxana xwe hebûn. Mamos-tayên mektebê, mêhvanên wan û em hemû li rex û dûrên masê xirvebûn. Piştî ku me xwarina xwe xwarî, bêhna xwe veday, min ji malxuyê malê pirsî kanê stranên folklorî yên dîwankî li cem wana mane yan ne! û eger kesek bizane, çi jin çi jî mêt, em dixwazin guhdarî bikin. Malxuyê malê jî nekir nemerdî û got:

- *Hey te mal ava be! çawanê nizanin! kanê were kecê... were vira cem mêhvana, wana dixwazin kilamê berê bibihîsin!*

Min dî ku sê- çar jin hatine jorê. Jin çi jin! Xwedê wan bihêle, her yek qasî sê jinê me bûn! Her ew jin bûn yên ku li meydana mektebê govend jî gerim kirî û bi rewş xistî. Xatûna mêrkî got:

- *Kilam bîra min de nemane, min bîra kirine.*

Midûr:

- *Dê, dê hine kilama ji me re bejin ez zanim dengê te gelek xweş e.*

Wê jî dest pê kir:

Lê lê xezalê ... wezê xezal im xezala çiyayê mezin..

Wey lê min go day kore zeriye ... kura lawa bêrf wezim ..

Heke tu li xezala di gerî ... xezal, manê xezal ezim ..

Lay lay wey lay... lay lay wey lay.. xezal ezim ..

Paşî wê û jinek din bi hev re ev peste got:

Nê bi halê min e halvane lê lê Halê...

Nê ----- zozanê mala kalê...

Xwezla mala Hal tê de lê lê bi Halê...

Xwezla şîniyê mal tê de mala m talê ...

Şû girêda mertal pêda lê lê bi Halê...

Şû girê da mertal pêda mala m talê...

Mezin e hay mezin e lê lê bi Halê...

Mezin e hay mezin e mala m talê...

Pesna ortê hesin lê lê bi Halê...

Hisna ortê hesin e mala m talê...

Par qîz bûy îsal jin e lê lê bi Halê ...

Par qîz bûy îsal jin e mala m talê...

Biçûk e hay biçûk e lê lê bi Halê...

Hisna ortê çûrik e mala m talê...

Li mêvandariya midûrê dibistanê

BEJNÊ

Bejnê, bejnê lê bejnokê..

Cutkê ---- lê mala, malê lê bejnê.. Zerî tê ji konikê...

Gazî.. di..kim bi dest e, malê lê Bejnê, Bejnê lê Bejnokê..

Gazî.. di..kim bi dest e, malê lê keyo Zerî tê ji konikê...

Tu ke..remke dê were, were lê Bejnê.. Bejnê lê Bejnokê..

Tu ke..remke dê were, were lê Bejnê Zerî tê ji konikê...

Min qor..banî lê Gulşe.. Gilşe lê Bejnê Bejnê lê Bejnokê..

Min qor..banî lê Gulşe ..Gulşe lê Gulşe Zerî tê ji konikê..

Cût ser.. ketiye lê qal e.. qirşe lê Bejnê, Bejnê lê Bejnokê..

Cût ser..ketiye lê qal e.. qirşe lê Zeyno,Zerî tê ji konikê...

Dîmenek ji govenda Kurdên gundê Kaniya Zelal li Kazakistanê

*Memkê ..kewê la sêva..tirş e lê Bejnê, Bejnê lê Bejnokê...
Memkê Zeriyê la sêva.. tirş e lê Zeyno , Zerî tê jî konikê...*

Dema ku ew behsa memkan û sêva tirş dike li mêrê xwe, midûrê dibistanê, dinêre û dikene.

ROJA DAWETÊ

*Îro roja dawetê.. beran birne heyatê...
Îro roja dawetê.. beran birne heyatê...
Çepkê xwe bihejînin.. bûka xwe bixemlînin...
Çepkê xwe bihejînin.. bûka xwe bixemlînin...
De gelî qîza hûn henê bi-gerînin,
şerma bûkê.. zavê bi-revînin...
De gelî bira hûn koçerî bigerînin,
silametî.. emê iro bûka xwe bînin...*

*Iro roja mêvana.. derbasbû ser dîwana...
Iro roja mêvana.. derbasbû ser dîwana...
Goştê karê şîşê xin.. zagoskê kaniya têxin...
De gelî qîza hûn henê bigerînin,
şerma bûkê.. zavê birevînin...
De gelî bira hûn koçerî bigerînin,
silametî.. emê iro bûka xwe bînin...*

*Gelî aşîqa werin.. emê bûka xwe siyarken...
Gelî aşîqa werin.. emê bûka xwe siyarken...
Gazî birê bûkê ken, bila piştta wê girêde...
Gazî birê bûkê kin, bila piştta wê girêde...
De gelî qîza hûn henê bigerînin ,
şerma bûkê..zavê birevînin...
De gelî bira hûn koçerî bigerînin,
silameti.. emê iro bûka xwe bînin..*

Piştî van strana, berpîrsa regyonê, jinka Kazaxî jî bi zimanê xwe .. zimanê kazaxî stranek got; û dûre jî cêgirê midûr du stranên kazakî ji me re gotin. Paştî malxuya malê li ser velorandna kilamên folklorî ber-dewam bû:

Dolavê

Dolava jî darî ji darê, hey Dolavê Dolavê...

Dolava jî darî ji darê, darîn ketiye Dolavê...

(Evana kilamê bere ne)

Min rista, te bada heriya karê hey Dolavê Dolavê...

Min rista, te bada heriya karê nalîn kefte Dolavê...

Ez ketme fêla yarê hey Dolavê Dolavê..

Ez ketme fêla yarê çingil kete Dolavê...

Dolava Mîr bilind e hey Dolavê Dolavê..

Dolava Mîr bilind e çingil kete Dolavê...

Keçka Mîr xwe jî rind e hey Dolavê Dolavê...

Keçka Mîr xwe jî rind e nayê dengê Dolavê...

Dolava Qestoy- Mestoy hey Dolavê Dolavê...

Dolava Qestoy- Mestoy çingil ketiye Dolavê...

Min Dolav jî bo wî xasta hey Dolavê Dolavê...

Min Dolav bo wî xasta nayê dengê Dolavê...

LÊ MEYRÊ MEYREMÊ

*Gelî bi dar e lê Meyrê Meyremê...
Çulbî bi dar e evdikê rû nermê...*

*Gur tê hewar e lê Meyrê Meyremê..
Gur tê hewar e evdikê rû nermê...*

Şiiva gur kar e lê Meyrê Meyremê...

Şiiva gur kar e evdikê rû nermê...

*Gelî bi bî ye lê Meyrê Meyremê..
Çulbîbi bî ye evdikê rû nermê...*

*Gur tê hêdiye lê Meyrê Meyremê..
Gur tê hêdiye evdikê rû nermê...*

*Şîva gur mî ye lê Meyrê Meyremê...
Şîva gur mî ye evdikê rû nermê...*

*Kurê midûrî jîstranek bi kazaxî got, paşt keçek û xurtekî biçûk jî
pestek bi kurdî gotin, û dayka wan berdewam bû:*

*Ax lê lê lê lê lê lê , Esmerê şîrînê ..
sola m lingê min dêşînê, lê lê lê narînê...
sola m lingê min dêşînê Esmerê şîrînê...*

*Heta dawiyê stran hate gotin, paşt wê jî mamostayeka jin ya
Kazax bi zimanê kurdîev strane got:*

*Lê bi Nazokê Nazdarê yar yar yar yeman...
Nazo qîza kurdan e dilo dilo dilo can..*

*Êdî midûr rabû ji piya ve û şîreka xwe ji me re xand. Paşt dîsan
ji malxuya malê hate xwastin ku berdewam bistire, lê wê digot:*

- Ez nizamim min bîra kiriye.

Midûr :

*- Wekî ez hatime xazgîniyê wê, gele kilam zanîbûn, ez nizamim
çima niha ji bîra kirine! dê bêje dê!*

*Ka bide min hay ka bide min, ka bide min keçê bûka min...
Nadimete hay nadime te..
Heta kofiya wê neyê .. nadime te keçê bûka te...*

ZERÎ

Em sê bûn zerî sê bûn kofîzarê
Em sê bûn zerî sê bûn kofîxwarê
Hilfê kulyana sê bûn kofîzarê
Hilfê kulyana sê bûn kofîxwarê
Para lawkê delal bûn kofîzarê
Para lawkê delal bûn kofîxwarê

Em çar bûn zerî çar bûn kofîzarê
En çar bûn zerî çar bûn kofîxwarê
Hilfê kulyana al bûn kofîzarê
Hilfê kulyana al bûn kofîxwarê
Para lawkê delal bûn kofîzarê
Para lawkê delal bûn kofîxwarê

Em pênc bûn zerî pênc bûn kofîzarê
Em pênc bûn zerî pênc bûn kofîxwarê
Hilfê kulyana keç bûn kofîzarê
Hilfê kulyana keç bûn kofîxwarê
Para lawkê kurmênc bûn kofîzarê
Para lawkê kurmênc bûn kofîxwarê

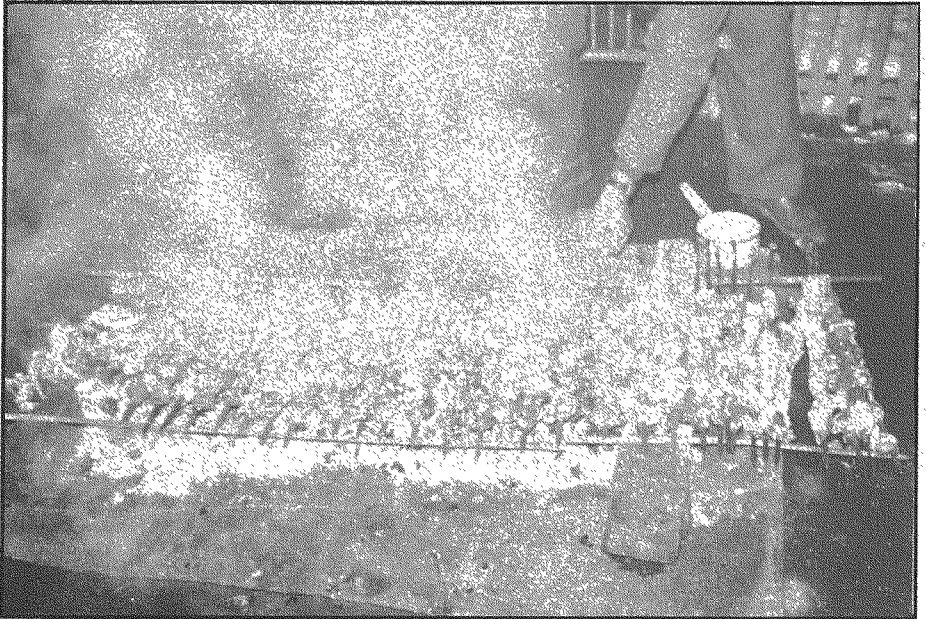
Em şeş bûn zerî şeş bûn kofîzarê
Em şeş bûn zerî şeş bûn kofîxwarê
Hilfê kulyana reş bûn kofîzarê
Hilfê kulyana reş bûn kofîxwarê
Para lawkê keleş bûn kofîzarê
Para lawkê keleş bûn kofîxwarê

Paşî van kilam û gotnên xweş me ji wan bihîstin, wan jî ji me xwast ku em jî wek mêvan xwîka xwe bidin û tiştê ji wan re bêjin. Lê baş bû hevala me Bêrîvanê mala wê ava be, wê ew bela ji ser me rakir û bi dengê xwe yê xweş çend stran ji me û dîwanê re gotin. Hosa, bi

dilxweşî mêvantiya me li mala midûrê dibistanê dawî hat.

Dema em derketin ber derî, mezin, biçûk, zar, jin bi me re derketin. Di wan gavan de dengê koçkî hat, min bala xwe dayê ku kotana pezî li tenişt malê ye, wesan jî diyar bû ku ew koçik gelekî har (dirr) bû ji ber ku bi zincîran girêdayî bû. Bare bara pez û mîhan, or ora ga û çêlekan, qid qida mirîşk û qazan tev li hev bû. Pişt xanî jî alifê (xwarin) heywanan wek leh nijintibûn.

Gundî bi xwediyê malê re bi me re hatin heta em birin ser cadê, li

Gostbijartin li mêvandariya Kurdên Alma- Ata

wê derê şofer li benda me bû, me xatir ji wan xwest û hêviya careke din hevîdîtinê di dilê me û wan de mirî bû.

Mêvandariyên li Alma-Ata

KINYAS (Mîrzoyev)

Yek ku navê wî Kinyas bû, ew bixwe Turkolog bû, ew demek bû ji Ermenistanê hatibû. Mala birayê wî li wir bû. Êvarek direng wî em dawetî mala birê xwe kirin. Xaniyê wan li jêriya bajêr bû, di nava zevî û bustanan de.

Dema em gehiştin berderê malê, ji trombêlan peya bûn, dinya tarî bû, hêdî hêdî baranek dibarî. Agirek mezin li berderê xanî dadabû, pêta agirî û pelan ji dûr sor dibûn. Em û mêvanên wan yên din, ji wan jî yek kek Ezîz, em tev li dormana agirî kom bûn. Demekî min di şûşkên asinî yên drêj prî goşt kiribûn li ser agir rêz kiribûn. Em ketin di xanî da, xwarin û vexwarin li ser masê danandibûn. Helbet dema mirov diçe malekê rûdine, li dîwaran mêze dike. Tiştê ku bala min kişand sorete (Maykil Cakson) bi dîwêr ve helawîstibû, dîsa li aliyê din dîmenek xweşik jî yê Kurdistanê hebû. Video û television pêkirî bûn, honermendê nemir Mehemed Şêxo strana (Ay Gewrê) distrî. Me dest bi xwarinê kir, her gavekê yek radibû û tişteke digot û dilxweşî û serketin ji Kurdan re dixwest. Me jî hirmeta vê tradîsyona wan girt. Wek her car, mîna li ciyên din bi dilxweşî em mêvandar dikirin. Em heta derengî şevê li cem wan mabûn. Dema em ji wir hatin jî gotinên wan yên xweş (Mal mala we ye, hûn mêvanê ezîz in, ser sera ser çava hatine) di serê me da bûn.

EZÎZ (Aliev Ziyevîç)

Helbet kek Ezîz pir caran em de`wetî xwarin û vexwarina kirin. Vê carê wî dewetek çêkir li dervey bajêrî. Li nihalek mezin, danga çiyayê bilind ê hindavî Alma- Ata de rêstoranek gelek xweşik li wir çêkiribûn. Em birin wê rêstoranê, her ji mexrebê heya şev ji nivê wergeray em li wir man .

Me li ciyekê din jî gotibû ku kek Nadirê Kerem bo Parîsê sefer kiribû, lê saet dehê wê şevê ew vegeyîya ve Alma-Ata, her ji Frokexanê ew rast hat cem me , heya direngî şevê me wextekê xweş bûrand. Di vê mêhvandariyê de kek Ezîz, kek Kinyas, kek Nadir, xûşka Helîme kavanîya kek Ezîz û çend heval û hogir, xuşk û birên din li wê derê bûn, herwesa koma muzîkê bi instrumêtên xwe ve mêvan bûn. Êdî serhatî, suhbet, xwarin, vexwarin, dawet û stran bûne rewşa dîwana me. Kek Nadirê kerem çend axiftinên xweş bo me gotin, û paşî hemû bi tromlêlên xwe bi mûzîk, dehol û zurna ve bi me re hatin Hotêla em lê diman.

Sipas ji bo kek Ezîz, kek Nadir, xûşka Helîme û hemû wan heval û xuşk û bira, ji bo wê qedirgirtinê, wê kurdperweriyê.

SERDANA

AKADEMIYA ZANISTIYA KAZAXISTANÊ

Li demê ku em li Alma- Ata bûn, me bi derfet zanî ku çavpêketinekê bi berpîrsên vê Eka-demiyê re bikin.

Di vê çavpêkeftinê de niûênerên Akademiyê li ser vekirina beşek taybetî ji ziman û çanda kurdî di unîversîta Alma- Atayê de bi dirêjî behs kir. Ew li kurdologek digeriyan da ku dest bi lêkolîna ziman û çanda kurdî bike. Helbet dilê mirov bi vê xweşdibû ku desthelatdarên kazaxistanê giringî diden mafên kurdan û ziman û çanda wan.

QONAXA ÇAREM
MOSKVA

Roja 20ê Çiriya Paşîn , subê zu em ji paytexta Kazaxistanê berif Moskva frîn. Li vir qonaxa çaran dest pê dike, qonaxa dawiyê ye ji geryana me. Nêzî pênc saetan wext borî heya em geheştin qonaxa xwe. Ferqiya wext sê saet bûn li navbera Alma- Ata û Moskva, pênc saet bûn li navbera Alma- Ata û Stokholmê de.

Helbet weke her ciyên din em çûnê, rêberek (Gêd) li firokxanê amade bû. Em danekê rojê ji nava bajêrê Moskvayê , li ciyên dîrûkî bi Pasê gêrandin, heta em geheştine Meydana Sor, li wir jî me serdana Mewsilînê Lênin kir.

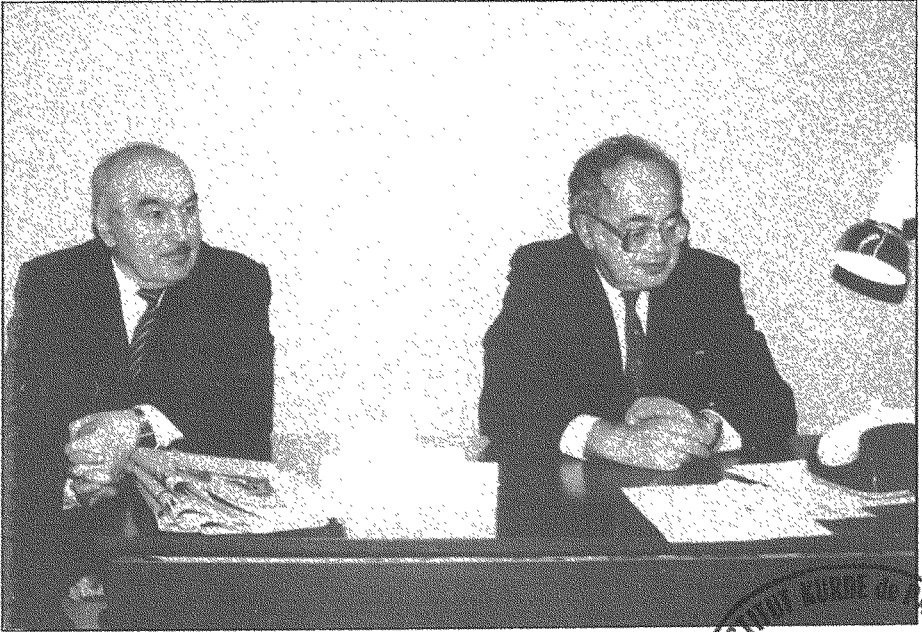
Mirov li Meydana Sor rêz dibûn ji bo ku biçin Lenin bibîn. Dema ku em ghiştin wir nêzîkî 250–300 mirov li pêşî me bûn, dema em çûn jor, her çend pêngavekan yek polîs rawestiyay bû. Lenîn bi kincên sivîl karkirî bû, li ser textekî, li ser piştê razayî bû, dest li ser zîkê wî bûn. Mirov hêdî hêdî, bi bêdengî li dûr termê wî dizivîrî û li alek din, li ber dîwarê Krêmlinê derdiket derve. Li wir jî gorên kesên rêber û mezin di partiyê de çêkirî bûn.

Moskva, li meydana sûr

SEREDANA ÎNSTÎTUYA ROJHELATNASIYÊ

Roja 21î Çiriya Paşîn, me serdana înstîtuya rojhelatnasiyê kir. Di dema du se`atan da em bi Lazerîf û Hesretyan re rûniştin. Wan çend pirs li ser sefera me kirin. Kek Reşo Zîlan ji wan re li ser sefera me axift û Babê nazê jî tercumanî dikir. Dema hate ser behsa rewşa dersdana zimanê kurdî li Gorcistanê û Kazaxistanê, mamoste Lazerîf bişîrî û got:

Li milê çepê Hesretyan û Lazerîf

- Ev cara yekemîn e ez dibihîzim ku li wir dersa kurdî heye.
Hesretyan jî dikene û dibêje:

-Ne, ew henekan dike.

Hesretyan li ser karûbarê înstîtuyê bi dirêjî behs kir. Lazerîf jî li ser berhemên îlmî û karên her yekî ji wan axif. Daxwazeke Lazerîf ew bû

ku Kurd pitir li ser ferhenga kurdî bixebitin.

Wan ji me xwest ku em dîtinên xwe bi giştî li ser tiştê ku me dîtiye bêjin.

Kek Reşo:

– Bi giştî rewşa Kurdan xirabe, esîmîlekirin heye, ziman baş nizanin, ji hevqetandî ne.

Lazerîf:

– Rewşa her miletekî din mîna a Kurdan e, her tişt ne pir tariye, rûhiyet jî heye.

Hesretyan:

– Ne tenê Kurd bitenê wesane, ev rewşeke wextî ye, niha ber bi başî diçe.

Lazerîf:

– Tiştê ku ne di hizra we da bû, gelek bala we kşand çi ye?

Nezîf:

Tiştê ku gelek bala min kşand ew bû ku min bawerî nebû ku ev Kurdên cimhoryetên Sovyetê ewqas ji Kurdistanê û rewşa wê bêxeber in..

Dema ku Babê nazê ev gotina min tercime kir, mamoste Hesretyan bişirî û serê xwe hejand, lê Lazerîf xwest ku ew bersiv bide, got:

– Di vê meselê de, di her dereceyê de Kurd bi xwe gunehkarin, mesela Kurdên Ewropa karibûn edebyatên xwe bigihanidine wan. Gunehkarî her ya Kurdan e.

Êdî ev behse qut kir û got:

Lazerîf:

– Pirsek min ji we Kurdên li Swêdê heye, li ser bûyera Xelîcê Fars hûn çawa difikirin, netîceyên bûyerê dê çawa bin?

Nezîf:

– Tu re'ya şexsî yan jî reya Kurdên Swêdê bi giştî dixwazî?

Lazerîf:

– Ne, Kurdên Swêdê bi giştî.

Reşo:

– Ev mesele girêdayî hêzên siyasî ye, hêzên siyasî jî xwedî

bîrûbawerên cuda cuda ne, lê hêzên Bereyê Kurdistanê Îraqê di vê meseleyê de xwe bêteref dibîne.

Lazerîf:

_ Baweriya min ewe ku ev şerê Xelîcê wê ji bo Kurda xêr têdebe, eger Kurd karê xwe baş bizanibin vava ferzendeke ji bo Kurdan. Her çende şer nebaşê, lê ev ji bo Kurdan baş e.

Hesretîyan:

_ Ez dibînim ev boyera Xelîcê wê mesela kurdî aloztir bike.

<u>Naverok</u>	<u>Rûpel</u>
Pêşgotin	5
Kurtiyek li ser Kurdên Sovyeta berê	7
Qonaxa yekem	
S:T Borg (Lenîngrad)	9
Pişka Kurdî ya Entîtuya Rojhelatnasiyê	11
Qonaxa duyem	
Gurcistan	17
Tiblîs	18
Radiyo ya Tiblîsê	21
Rosta Vellî	28
Dibistana Tiblçsê	30
Teatro ya kurdî	40
Daweta Kurdên Tiblîsê	41
Nîşanî	46
Semînara Dîrokzan û Etnografa Kurd	47
Şera Elî û stranên folklorî	50
Ezîzê Îsko	68
Çvpêketin bi Rêvebera Perwerde û Fêrkinê re	69
Li mêvandariya Şêxê Şemsa	70
Şemoyê Dewrêş û klamên folklorî	73
Helbestvan Cerdoyê Esed	79
Li mêvandariya Ordîxanê Kaşaxî	86
Nçgarkêşê Kurd Antonê Ote	88

	Qonaxa sêyem Kazakistan	
Alma- Ata		92
Gundê Kaniya Zelal		99
Semînar		100
Limalmidûrêdibinê		110
Mêvandariyên li Alma- Ata		119
	Qonaxa çarem	
Moskva		121
	Serdana Enstîtuya Rojhelatnasiyê.	
Hevpeyvîn bi Lzerîf û Hesretiyar re		123

HOPPET OM FOSTERLANDET

av
Nezîf Mayî

ISBN: 91-87730-53-7

APEC